

Երեսնամյա Երեսնամյա
Երեսնամյա Երեսնամյա 1857.

Ա. Գ. Գ. Գ.

Երեսնամյա Երեսնամյա

Երեսնամյա Երեսնամյա

Ն. Գ. Գ. Գ. Երեսնամյա Երեսնամյա

Երեսնամյա Երեսնամյա Երեսնամյա Երեսնամյա

Ա. Գ. Գ. Գ. Երեսնամյա Երեսնամյա

Böse Menschen haben keine Lieder.
Schiller.

Երեսնամյա Երեսնամյա
Երեսնամյա

Երեսնամյա Երեսնամյա
Երեսնամյա Երեսնամյա

1857

Печатать позволяется: на основании отзыва Адъюнкта Армянскаго языка С. Петербургскаго Университета, Статскаго Секретаря Бероева, съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. С. Петербургъ. Февраля 21 дня, 1857 года

Ценсоръ *И. Елакинъ*.

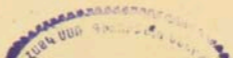

Համար
483

Յ Ա Ռ Ա Ք Ա Ռ Ա Ն

Նրդերից եւ մանաւանդ ազգային երգերից մենք իմա-
ում ենք մի ազգի ոգին, նորա բարբը, գաղափարը եւ զգացո-
լութիւնը, այն սրտաճառաւ որ՝ ամեն ազգ ունի իրա համար
առանձին առանձին աստիճաններ զգացողութեան եւ երեւա-
լայութեան: Հայի բուն սեւեհական երգերը՝ համաձայն նորա
գաղմական կենաց միշտ տխրալի եւ սրտաշարժ են. մեր Հայերը
սակ թէ իրանց երգերի մ.ջ թափել են իրանց հոգին եւ
ամենօրուայ մտածմունքը, որ մենք ՚ի զուր պէտք է պըտ-
էինք մեր բաղմահատոր գրքերումը: Նրդերի նիւթը, ինչ-
էս սասցի, առած է ամենօրուայ կեանքից, ուստի նոցա
էջ տեսնում ենք երբեմն առոյդ սրտանի, որ անյոյս կան-
ում է իրա սիրականին (եարին), որի հարուստ ճեղք չ'են
ժարում միաւորել նոցա. երբեմն պանդուխտ (զարիր) օտար
բկիր ընկած՝ կարօտը եւ սրաի ցաւերը յայտնում է տեղափո-
իկ թըռչուններուն. ուրիշ տեղ դեռափթիթ օրհասականը
կանելով տարաժամ մահի մօտենալը՝ ազպչում է հոգեհա-
ն խնայել նորա ճաղիկ հասակը. շատ տեղ՝ արեւէ ան-
ած գուսանը (աշուղը) պարզ եւ անպաճոյճ խօսքերով
գում է աշխարհս ունայնութիւնը: Այլ խօսքով՝ ուրոր

չ'ենք ձրդում՝ աչքերս՝ ամեն տեղ տեսնում ենք վայ
Տառաչանք :

Այս տեղ ծագում է մի ծանրակշիռ խրճիղ — ինչ
Տամար ներկայ ժամանակուայ Հայերը իրանց հօրական երգե
թողած՝ նախադասում են թուրքինը , պարսկինը , նա՛
վրացինը : Այդ խրճիղը պայտէս կարելի է մեկնել . եր
կրգը յայտնում է մեր հողւոյ դրութիւնը , փոխադարձ — մ
հողին պահանջում է իւր դրութեան համաձայն երգե
Եթէ մեր թշուառ նախնիները աշխատել են իրանց դ
վիճակը մեղմացնել տխրալի երգերով , նոցա (ըստ երեւո
թին) աւելի երջանիկ յեանորդք կարո՞ղ էին արդեօք բու
կանանալ իրանց խրճողքներումը (քէֆերումը) հօրերու վ
ու վազլատով . ո՛չ : Ուրեմն՝ կամայ ակամայ պիտի բեր
անուին այլազգի երգեր , որոնք մօտ էին նոցա ներքին
արտաքին դրութեանը :

Երգի եղանակը¹ անսրտաձու համաձայն պիտի լ
նորա ներքին պարունակութեանը հետ . այդ սրտաձուա
մեր ազգային երգերը ըստ մեծի մասին տխուր , միան
եւ ձածրացուցիչ են : Բայց մենք — Հայերս՝ երաժշտա
կանոնաւոր խաղեր² չ'ունենալով՝ չ'ենք կարողացել եր
բու եղանակը պահպանել այնպէս , ինչպէս-որ առաջի ան
դուրս է եկել աշուղի կամ հեղինակի բերնից . ինքս
փորձալ գիտեմ . կարճ միջոցումը անցնելով մի քանի հ
բնակ քաղաքներ՝ լսեցի մի եւ նոյն երգը այլ եւ այլ եղան
երգելիս . ինչ-որ Յաժտարխանումը ուրախ ձայնով են
գում , նոյնը Վախճուանումը երգում են հանգըստեան շ
կանի եղանակով :

¹ МОТИВЪ, ПЯТЬЕВЪ. ² МОНОТОННЫЙ. ³ МУЗЫКАЛЬНЫЯ ПОТЫ.

Օւննազան քաղաքներ ունին իրանց համար իրանց սեպ-
հական, կամ սիրական երգարանները, որոնց երգերը սիրով
երգում են (Թէ եւ շատ անգամ մէջի սարունակած խմաստը
ամենեւին չ'են հասկանում)։ Ի՞նչ՝ Թիֆլից՝ Սոյախ-նո-
վան, Երեւան՝ Ազամ-Աղբարը, Յաժուարխան՝ Սերովբէ
վարժապետը Պատկանեան եւ Յարութիւն վարդապետը
Այամգարեան, 'Նախջուան՝ Գարբիէլ եւ Պետրոս Պատկա-
նեաներ, Ղլլար՝ Թուրինջ, եւ, եւ։

Աւելորդ չ'եմ համարում այստեղ փոքր ինչ երկարացնել
եսուրս՝ կարճ ՚ի կարճայ խօսելով Սերովբէ եւ Գարբիէլ
Պատկանեանց (հայր եւ որդի) բանաստեղծական արժանաւո-
րութեանցը վրայ։ Թէ առաջինը եւ Թէ երկրորդը ստացան
նութիւնից վեհ հոգի, զգայուն սիրտ, թափանցող խելք
եւ ճարտար լեզու։ կրթութիւնը եւ դաստիարակութիւնը ո-
ղորկեց, փայլեցուց նոցա այդ աստուածատուր ձիրքը եւ արա-
ւելիքը։ կը համարձակիմ այդպէս ասել) սրանչելի երեւոյթ՝
իրանց կեցած դարուն. երկուսն-էլ համարձակ կարող են ասել
Հնորհաստիւն՝ «Տէ՛ր, բեղնից ստացած քանրարը անարդիւնք
էի մնաց մեր մէջ»։ Եւ յիրաւի որ այդպէս է։ Առանց
երկբայուն երկուսն-էլ սովէտ էին այդ բառի կատարեալ խմաս-
տով. սովէտ էին հոգւով եւ հրաշայլի գրուածներով. սո-
վէտ էին, ո՛չ Թէ ինչպէս մեր ազգակիցներից շատերն են
հասկանում — ոտանաւ որ գրող, ո՛չ, այլ ինչպէս հաս-
լանում է Արեւմտեան ժողովուրդը՝ բո՛ւ՛ր ասելով։ Ինչպէս
ամեն առարկայ ինքն ըստ ինքեան, առանց համեմատելու աբիշ-
ոյ՜ ազդ առարկայի հետ՝ ո՛չ լու կարող է աստիլ՝ ո՛չ վառ
'չ մեծ՝ եւ ո՛չ փոքր, ո՛չ հաստ՝ եւ ո՛չ բարակ, ո՛չ դեղե-
իկ՝ եւ ո՛չ տղեղ (առած՝ է, որ առարկայի վրայ ծանօ-

¹ феноменъ. ² аксіома.

Թու թիւն կ'ստացուի միայն բաղդատելով ուրիշ նոյն ազգ առաք-
կայի հետ) այդպէս-էլ եթէ ուղենանք խմանալու նոցա կու-
տարեալ արժանաւորութիւնը՝ անպատճառ պիտի համեմատենք
նոցա գրուածքը միմեանց հետ, այդ ժամանակ մեր առա-
երկու տարբեր ցոյքերով լոյս կըլիայլին, որոնց գերազանցող
գնահատողը պիտի լինի մեր նուրբ եւ կրթած ճաշակը: Այն-
ուղենք խմանալ՝ ո՛րը արդեօք նոցանից վեր է, պիտի ա-
նունք նոցա գրուածքը, բնենք իւրաքանչիւրը առանձին
առանձին, եւ յետոյ հարցնենք ինքներս մեղանից՝ «ի՞նչ տը-
պաւորութիւն ունեցաւ մեր հոգու, սրտի, խելքի եւ երեւո-
կոյութեանը վրայ այս կամ այն շարադրութիւնը»: Հեշտ
դատաւճիտը խիղոյն տալ, եթէ երկուսն-էլ մի ժամանակուս
եւ մի եւ նոյն առարկայի վրայ գրելին, բայց բաւականին դը-
ժուար, եթէ նոքա սյլ եւ սյլ բաներու վրայ են խօսել ե-
զանազան հանգստանքներումը, եւ այդ մանուանդ նոցա համար
որոնք ամեն ոտանաւորի մէջ պօռչիւս գըտնում են, կամ շը-
րադրուէ արժանաւորութիւնը դատում են հեղինակին սիրելը
կամ ստելով:

Ո՛չ Արտուրէի շարադրութիւնները տպուել են եւ «
Գարրիէի. դուցէ այդ է դիւսաւոր պատճառը, որ Ազգակի-
մեր մինչեւ այսօր չ'ունին դազտիար իւրեանց այնպիսի հեղ-
նակներու վրայ, որոնց լուսաւորեալ Աւրուսա վաղուց գը-
փնեւաւ կ'սրսակէր, եթէ ծնած լինէին նոքա նոցա մէջ: Մ-
ազգը տակաւին երեխայ է. նա կարօտ է հըմուտ եւ անկո-
մնասպահ դայեակներու եւ դատախարակներու, որոնց բարի խո-
տով պիտի ուղղէ իւր դողդոջուն քայլափոխները. տարաբաղ-
բար այդ մանկավարժ դատախարակները երբեմն սուպա տգիտ-
թեամբ, անընկճելի յամառութեւ եւ երբեմն նախանձով եւ չար-
կամութեամբ այնպէս նախասպաշարել են իրանց ձեռնասուններու

որ նորա մինչև այժմ խօսում են նոյնը, ինչ-որ կէս դար առաջ լսել էին իրանց շառխտան-դաստիարակի շնորհից, եւ ինչ-որ մի անգամ տրւաւ որուել է նոցա թեթեւ խելքի մէջ:

Բայց մենք երկուսի գրուածներն-էլ կարգալով՝ առայժմն այսքան միայն կ'ասենք, որ Սերովբէ նկարում է բնութիւնը այնպէս ճիշդ, ինչպէս որ ճիշդ դուրս-ցոլացնում է հայելին իրա առաջ կեցած առարկան: Աորա լեզուն անդադար հետեւում է մտացը, մէկ ծանր՝ մէկ խաղացկուն, մէկ լալա-կան՝ մէկ զուարթ, ուրախ. նորա լեզուն — երաժշտութիւն է, որ ներգործում է աւել սրտի վրայ, քանթէ հոգու: Այն արժանաւորութիւնը աւելորդով գրածում ենք Վարբիէլի մէջ, որի երեւակայութիւնը անհամեմատ բարձր է հօրից եւ որի գիտութիւնը հարստացած երեւելի հեղինակների շարադարութիւններով, կենաց փորձառութիւնով եւ սեպհական հետախոյզ զննութիւններով նմանապէս գերազանց է նորանից: Սերովբէ շատ բան չի գրեց, բայց ինչ-որ գրեց՝ բոլորը ընտիր եւ գեղեցիկ են, պատճառ-որ ուշ գրաց իր մէջ գրելու հակամտութիւն. դորա ներհակ՝ Վարբիէլ շատ գրեց, եւ վերջինը անհամեմատ գերազանց առաջինից: Սերովբէն գրում էր այն, ինչ-որ ինքը ականատես էր եղել, ուստի տեսածը այնքան ճիշդ եւ բնութեան մօտ էր նկարում, որ կարգացողը կուր զկուրայն կարող է հաւատալ բայց Վարբիէլ չ'էր բաւականա-նում ներկայով, նա երեւակայութիւն շատ անգամ թռաւ դէպի անցած դարերը. ամբոսի համար անշունչ, անլեզու, փոշուած գրքերից եւ փլատակներից ձմից հանեց կենք. հաղարաւոր տարիներ առաջ մեռած մարդիկ նորա գրչի տակ զանազան կրե-րով շարժած՝ խօսեցան եւ ներգործեցին. եւ այս ամենը այնպէս ճիշդ, որ մի գծով չի խտորում պատմութիւնից: « Ըրաչեա » բանաստեղծութեան կարգացողը կ'վկայէ մեր ասածը: Այն-

ջապէս՝ եթէ Սերովբէին անուանենք քանքար, տաղանդ
Պարբիէլը անշուշտ ¹անճար ² պիտի կոչուի : Այն
դիտէ այս խօսքերու բուն նշանակութիւնը՝ կարող է թի
թեւ գաղափար ստանալ Սերովբէ եւ Պարբիէլ Պատկանեալ
վրայ :

Նորերումս (յժ. 1849ից) բառակաւ յաջողակ երգ
դուրս-եկան մի քանի ուսանողի ³ գրչի տակէ : բայց որք
հետեւ ըստ ամենայնի չ'են բառականացնում ⁴այոց հոգւոյ
սրտի պահանջմունքները՝ իրանց օտար խնասաներով եւ ան
վոր եղանակներով, այդ պատաճառաւ նոցա մեծ մասը (կը
րեմ չ'վիրաւորուին ասածէս) քիչ ժամանակից յետ անշու
պիտի մոռացուին իրանց հեղինակների յիշատակի հետ, եւ
այդ պարոնները չ'աշխատին աւել նշանաւոր արդիւնքներ
բաջամարտիկ հանդիսանալ ազգային դպրութեան ⁵ մէջ :

Պարոն Ախկերդեանը պարզ եւ մեկին կերպով նկար
գրեց մեր երգերու տարբարող վիճակը (*). եթէ վաղը
հոգս չի տանուի հազար ու մէկ ծակուծուկէ ժողովել մեր
եւ նոր երգերը եւ արպել՝ ինչ-որ մինչեւ այժմ՝ նշխար
մընացել են մի քանի խորշերումը, այն եւս քիչ ժամանակ
յետ կ'անյայտանան : Ղայն այդ երկիւղը ստիպեց ինձ հաս
տածեան պատրաստ երգերը, որ ահա՛ հաղորդում եմ իմ
դակիցներուն : Մի քանի անձինք սատար գրանուեցան
այս ձեռնարկութեան մէջ, վճարելով լոյս-ընծայելու ծախ
ցանկալի էր ինձ ամենայն բարեմիտ անձանց առաջ յայտնի
ցուցանել նոցա անունը, բայց նորա պարկեշտութեամբ չ
ժարեցան. այդպէս եղիցի՛ :

¹ талант. ² гений. ³ студентъ, étudiant. ⁴ литература.

(*) Տե՛ս Սոյաթ-Նովաի երգերու յառաջարանուն մէջ :

Մի քանի տաղերը ձգեցի կանոնաւոր երաժշտական խաղերու տակ . բայց չի համարձակեցոյ իմ ճաշակով ամենին-էլ մի վճռական կանոնի տակ դրնել, մինչեւ-որ խորհուրդ չ'անեմ մի քանի անձանց հետ, որոնք աւել հրմամբիւն ունին այդ բանի մէջ՝ քանի՜ լեւ: Վաչէ մի քանիսը ասնն թէ՛ «ինչերի՛ս է հարկաւոր . մենք չ'ենք հասկանում, եւ՛ եւ՛», չի հասկացողի համար մի մեծ կորուստ չիկայ այդ անդ . նա այդ խաղերը թո՛ղ համարէ ինչպէս մի վի՛ն ի կ տ կ ա . իսկ հասկացողի համար բուռականին ուրախալի բան է տեսնել սկիզբը միայն կարծած քաղցր աճալն ու թեան: Փոքր եւ պատիւ մեր դարուայ Հայերու մէջ վառուած եռանդին՝ դաշնամուր¹ նուազարանը² այժմ հազուադիւս բան չէ՛ մեր օրիորդների եւ երիտասարդների համար . ջութակը³ եւ գիթարան նմանապէս խիստ գործածական են . ուրեմն այս խաղերը միանգամայն անօգուտ չ'են լինիլ մեր ազգակիցների համար, եւ չ'են երեւիլ նոցա Ազգիպտական նուիրագրոշներ⁴:

Մեր կարողութեանը չափ մե՛նք այսբան արինք Վեսեր-բուրգի պէս քաղաքումը, ուր շատերի կարծիքով ազգայնութիւնը միանգամայն սառած է Հայոց մէջ: Արք-որ օսկին ու արծաթը լիքն են գրապանումը, երբ-որ տըպագրութեան ամեն յարմարութիւնը ունիմ, երբ-որ վստահ եմ որ գիրքը սակաւ միջոցումը կըծախուի՝ այդ ժամանակ մեծ սխրագործութիւն չէր արածըս, եթէ տարին մի գիրք կարողանայի դուրս տալու . բայց դարեւոր փոշիների տակից բերելով դուրս-հանել օտարազգեաց գործատուներից Հայոց մայրեր⁵, ծանր պայմաններով ձուլել տալ, աւելի ծանր պայմաններով տըպել,

¹ фортепиано, клавикорды. ² музыкальный инструмент. ³ скрипка.

⁴ ієрогліфы. ⁵ матрицы.

չ'իմանալ տրպած գիրքը ո՛ւր եւ որո՞նց մէջ տարածել, եւ
եթէ այդ ամենը մի աննշան եւ փողազուրկ (եթէ կարելի
այսպէս ասել) երիտասարդի մընայ կատարելու՝ այնուհետեւ
կարո՞ղ է ասել մինը, որ մեզ դրող շարժառիթը ազգի անպար
ման սէրը չ'էր, այլ մի ուրիշ բան.....

Գամառ—Քաթիպա.

II. Պետերբուրգ.

1856. Յունիսի 25.

Լորդ 'ի վերայ մեծատան եւ Ղազարոսի:

Այնչ գիր, թարիֆ անեմ¹ հարուստ մեծատունի բանըն,
Լըսողն սարսափելով թող թարիֆըն² անի տանըն:

Ուրախ էր, առատապէս վայելէր սնտաի կեանըն,
Հանապազ զարդարում էր զար³ ծիրանի պատմութեանըն,
Սիրում էր իւր նրմանըն, ինչ անէր անանկի տանըն:
Ինչաւին ողորմութիւն չ'էր տամ ազբատի անուանըն,
Խեղճ Ղազարոսն ընկած էր նորա տանի դրանըն:

Ինչ հիւանդ Ղազարոսի կեանըն նրման երազ էին,
Փրտթում էր կեղտի մեջըն, որդունընըր կը վաղէին,
Հունըրն խրնամբ տանելով եարանըրն⁴ կը լիղէին.
Ս'ին կըտոր հաց տալի տեղ աչքով տեսնել չ'ուղէին.
Յանկանալով փոփազում էր տան սեղանի փշ բանըն:

Որ մեռաւ մեծատունըն՝ փառք ու պատիւով թաղեցաւ.
Իսկ նրնջեաց Ղազարոսըն՝ Աբրահամու գող հանգուցաւ.
Ղըժոխքից մեծատունը իսկոյն հողւոյ աչքըն բացաւ.

Սող⁵ վախաին⁶ կուրացել էր, տեսնէր նրբա շարչարանըն:

Երնդրում էր կանչելով « Հա՛յր, ասում էր Աբրահամին,
Ղըժոխքի տարութիւնից լեզուս, բերանըս պապակին,
Ազարիկ'ը Ղազարոսին, որ կարօտ եմ ջուրի կաթին,

¹ պատմել: ² պատմութիւն: ³ սակի: ⁴ վէրք, խոց: ⁵ կենդանի,
ողջ եւ առողջ: ⁶ ժամանակ:

Լերանըս պատակեցաւ, ջուր թացանի ծագի մատին: »
Մին բարակ մետր-անելով՝ լա՛ւ իմացէք պատասխանըն:

«Յիշեա՛, որդեակ, դու անդ բարիս վայելէիր,
Ղազարոսն քաղցած, ծարաւ՝ ընդէ՛ր խնամք ոչ տանէիր.
Եթէ դու ողորմելով՝ մին կըստր հաց սրան տայիր,
Արբանից-էլ փոխարէն մինին հաղար ջուր առնէիր,
Պէտք է որ դու պատակես, Ղազարն մըանի սէհրանըն: ¹ »

Խընդրում էր՝ «աղարակի՛ր աղբերներըս-էլ իմանան,
Օրինակ էր նոցա, բէլքի՛ ² իմ գործէն հեռանան: »
«Ունէին, ասէ, մարդարէս, թո՛ղ լսելով զգատտանան: »
«Թե՛ մեռելոց որ գընայ՝ լաւ դրբիստըն՝ ³ կը հասկանան: »
«Ահանջ-դընեն Սոլսէսին ընեն Աստուծոյ պատուիրանըն: »

«Հինգ աղբօր մինը ես եմ, ստրատիում եմ լսելով: »
«Անդաղար քարոզում էր մարդարէն Սոլսէս խօսելով,
Մեռելոց Տէրըն եկաւ, չարչարվում է դրիսան տակով,
Աղբերներըդ-էլ կրկորչեն սրտից դու թըն պակասելով.
Ո՛չ ողորմիս աղքատին՝ կ'տեսնես դժոխքի տանջանըն: »

Մի՛ կարծիք թէ՛ սուակ էր՝ ստաց, պատմեց, անց-կացաւ,
Համօրէն յանցաւորաց ճշմարիտ օրինակ ցուցաւ.
Օտքէոս լսելով՝ ողորմութեան դուռն բացաւ.
Պատուիրեց մեծատունին յոյժ կարի դժուար թուեցաւ,
Արբայտ-թիւնըն Աստուծոյ ո՛չ մըսանի մեծատունըն:

Երկիւղն ինձ պատել է, ահիցն հոգիս կըդողայ,
.
Թե՛ հարուստ կամ թէ՛ տընանկ, թէ՛ ծառայ կամ թէ՛ աղա
Սահն, դժոխքի ահն միտքին պահի՛ քանի սաղ ա,
Կամ Աստուծոյ սէրն ցանկոյ եւ պահպանի Խվանըն:

¹ Ճեմելիր, գրօստրան: ² գուցէ, կարելի է: ³ ուղիղ, ճշմարիտ

2.

Ն, կ ա ր ի շ :

Ահնասպիշ, անձայն, խորհուրդ ճակատիդ,
Պատանի ո՛ւր ես մրտրով մոլորած,
Ներկ ու վրձիններ ցիր-ցան առաջիդ,
Վըշեայ կրտսը քու հանդէպ փրոած :

Հուռ-տուր աչերրդ, նայէ՛ դէս ու դէն,
Տե՛ս, քեզ ծաղրում է անմիտ ամբոխը,
Օտրթի՛ր, սիրելի, այդ անուշ քրնէն,
Գոնէ՛ մի անգամ հանէ՛ քու ոխը :

Բայց դու ներում ես նոցա վեհ հոգւով,
Խուլ ես աշխարի ունայն շըշուկին...
Յանկարծ աչերրդ փայլեց սուրբ շնորբով,
Հըսկայի սիրտըդ թընդաց խիստ ուժգին :

Ասիր վրձինը, թաց-արիր ներկով,
Հունչ տուիր անշունչ կոպիտ կրտսին,
Լըրկնից խորհուրդը մեկնեցաւ քեզմով,
Քեզ անկարելին անյայտ է բնաւին :

Սէր, ատելութիւն, հանձար, բարկութիւն
Տուիր պատկերին մատիդ շարժուածով,
Ինչ-որ չի յայտնեց ճարտարի լեզուն՝
Դու սարդ յայտնեցիր անձայն խօսուածով :

Այլեց ամբոխը. վաղեց յառաջեց
Քու կենդանագիր պատկերի դիմաց,
Օնկաչոք գըմուռս ու հարուէ խրնկեց,
Դու չեց մեծաձայն՝ «Դա է իմ Աստուած » :

Լայց, ա՛խ, բու անբուն ժամերու ճիգը
Քանի մի արծաթ հաղիւ դին դրբին,
Ստեղծողդ դարձար բու խեղճ խրճիթը,
Ակեր շարեցին շուք բու պատկերին:

3.

ՍՅԼՈՐԴ.

Ահա՛ սուրհանդակի սայլակը
Ուղիղ ճամբով է դուրս-թըռչում
Եւ Վայղայի տխուր զանգակը
Կամարի տակ է դողանջում:

Արթուն սայլորդըս դիշերուայ դէմ
Իւր վիճակի վերայ տխրեց,
Եւ սիրեկնի աչաց կարօտը
Նա տխրագին ձայնով երգեց:

« Կապուտ աչե՛ր, կապուտ աչեր,
Կրտրիճիս կեանքը մաշեցիր,
Ինչո՛ւ, ինչո՛ւ դուք չար ստիճներ,
Ինչո՛ւ սրտերըս բաժնեցիր:

« Մընա՛ս բարեւ իմ տուն հօրական,
Մընա՛ս բարեւ իմ սիրական,
Ես կը հանդէսիմ դինչ բոց կըրակին
Սյս անբընակ դաշտի միջին:

« Արեւիս լոյսը խաւարել է,
Սյս աշխարումն-էլ որբ եմ ես.

Աբրահամ կարօտը աղջկայ տեսնելից
Մինչև ՚ի մահ գրկած եմ ես աս :

Այսօր ասաց՝ շարժեց մըտքակը ,
Երբք ձիանց մեջքին խրիեց ,
Խը սիրեկնի սարդ յիշատակը
Սյակն երգով նա փարատեց :

Է.

Ողբ Ադամայ :

Ադամ նրատեղ դուռն դրախտին
Լայր եւ ասէք ողորմագին ,
Այ սերով բէք ա՛յ քերով բէք ,
Որ ՚ի դրախտն մըտանէք ,

Անդ թագաւոր էի յԱդին
Նրման հըզօր թագաւորին ,
Վասն միոյ պատուիրանին
Անմահական պրտոյ ծառին ,

Վասն Եւայի իմ կողակցին
Որ զալտեցաւ¹ խարամբ օձին ,
Օ իմ գեղեցիկ զարդերն առին ,
Օ իս անողորմ մերկացուցին :

Այս մէկ տարպաս² որ զալտեցայ ,
Բանիւ կընօջըս խաբեցայ :

¹ սխալեցաւ. ² անդամ :

Երբ խայտառակ տեսայ զԱսայ
Փառացըն մերկ քան զսատանայ :

Եւ 'ի յիւր գութըն վառեցայ,
Յանմահ պրտղոյն ատաղ կերայ.
Ասցի թէ իմ Ստեղծողըն դայ
Մերկ տեսանէ: զիս եւ զԱսայ :

Նա հայրական սիրով գրթայ
Եւ ողորմի ինձ եւ նորայ,
Ոտնաձայն Տեսարն լըւայ
Գալոյ 'ի դրախտն՝ եւ արշեցայ :

Տերեւ թղենոյն զինեւ սիածայ,
Ի մէջ ծառոց անկեալ թագեայ .
Եկն եւ ձայնեաց. Աղամ, ո՛ւր ես .
Եւ ձայն տըի, թէ Մերկ եմ ես :

Տէր, բզքո ձայնըզ լըւայ եւ
Օհհի հարայ շամթերես:
— Ա՛մ ո՛վ ասաց ձեզ թէ մերկ էք,
Ամ ո՛վ խորեաց ձեզ, սրամեցէք:

Եւա սատասխան եւ նրմա .
Օճըն խորեաց զիս եւ կերայ,
Տէրն անիծեց զօճն եւ զԱւա,
Եւ այլ 'ի մէջըն գերեցայ :

Տէրըն հրամեց մեզ թէ Ելէ՛ք,
Թե՛ հող էիք ի հող դարձէք:
Եւ աղաչեմ զձեզ, սերով բէք,
Գանկատ ունիմ, ինձ լըւեցէք:

Երբ 'ի յԱղին դրախտըն մտնէք,
Յանմահ պրտղոյն ճիւղ մի ատէք :

Ընթերթ յաշացս 'ի վրայ դրեր
Օխուարեալ աշու ողջացուցէր:

Երբ 'ի դրախտուն մշտանէր
Բզդրախտին դուռն մի՛ փակէր
Օխու 'ի դիմաց կանգնեցուցէր:
Պահ մի հայիմ կարճ՝ դարձուցէր:

Ա՛հ, կույրչեմ բղձեղ ծագկունք,
Անուշահոտ աղբերակունք:
Ա՛հ, կույրչեմ բղձեղ թրուշունք
Քողցրարարրուս եւ անասունք:

Ոտք բզդրախտուն վայելէր
Չեր թագաւորն եկայք լացէր,
Ոտք 'ի դրախտն աստուածասունի
Յերկրէ ընտրեալ ազգի ազգունք:

5.

Մանուկն եւ ջուրն:

Այդ վայրի լեռնէս 'ի վայր
Ջուրն 'ի շինուտ՝ միջն անցանի. [՛]ա՛յ
Թուխ մանուկ մի դուրս ելեր
Չեւրն ու զերեւն է լուացեր.
Լուացեր, հա՛յ լուացեր,
Դարձեր 'ի ջուրն հարցունք եղեր. [՛]ա՛յ
Ջուր դու 'ի յո՛ր լեռնէն կուգաս,
Լս՛ պաղիկ ջրիկ ու անուշիկ. [՛]ա՛յ

¹ գեղ, աւան, շէն:

Լա 'ի յայն լեռնէն կուգամ՝
Որ հին ու նոր ձիւնն 'ի վերայ. ¹ Զա՛յ,
Չուր դու 'ի յո՛ր ատու կ'երթաս .
Իմ սաղիկ ջրիկ ու անուշիկ .
Լա ալ 'ի յայն ատուն կ'երթամ՝
Որ փունճրն շատ է մանուշիկն .
Չուր դու 'ի յո՛ր սյգի կ'երթաս ,
Իմ սաղիկ ջրիկ է՛անուշիկ .
Լա 'ի յայն այդին կ'երթամ՝
Որ տէրն 'ի մէջն է սյգեպան .
Չուր դու ս'ր տունի կու ջրբեմ ,
Իմ սաղիկ ջրիկ է՛անուշիկ .
Լա 'ի յայն տունկրն ջրբեմ՝
Որ տակրն խոտ բերէ գառին .
Տակրն խոտ բերէ գառին ,
Ծառքն խրնձորի, հաղարվարդին ¹ ;
Չուր դու 'ի յո՛ր սաղչայ կ'երթաս ;
Իմ սաղիկ ջրիկ է՛անուշիկ .
Լա 'ի յայն սաղչան կ'երթամ՝
Որ սուլսուլի ² քաղցր եղանակ .
Չուր դու 'ի յո՛ր աղբիւր կ'երթաս ,
Իմ սաղիկ ջրիկ է՛անուշիկ .
Լա 'ի յայն աղբիւրն երթամ՝
Որ գոյ քս ետրն ³ ու ջուր խրմ .
Դէմ դամ ըղզունչրն ⁴ սաղնեմ
Ասա սիրովրն յաղենամ .

¹ махровая роза. ² սոխակ, соловей. ³ սիրտկան, նազել
⁴ շուրթ, уста.

6.

Այ իմ մարգրաւ: շարոց
 Ոսկեթել ծածակոցն ՚ի վրան.
 Օքո Տայրըն սրախ. ձէնեմ,
 Քեզ ինձի կ'ուզեմ թէ տան:

Այցրբա քեզ աթոռ դընէ,
 Դու նրախիս զինչ բարձր ա-
 միրոց ?

Արորի՞՞ մի՛ անխելքանար,
 Թէ հազար ուզեա՞նա չի տայ.
 Ծոցըդ լի սակաւ արա՛,
 Եկո՛ մեր տուն խաղ-արա:

Չեոքըդ բընեմ, ներս տանեմ,
 Դուսըն դընեմ փակն ՚ի վրան,
 Այրշումի խալի՞ կըձգեմ,
 Ոսկեթել դռշակ՝ ՚ի վըրան:

Օ իմ հայրբա սարտական արա՛,
 Դու կանգնէ՛ զինչ բուրթ հա-
 լալս՝
 Ես իմ հօրբա հետ կըսուեմ,
 Թէ՛ գնա, սարաթիդ ճար-արա՛:

Բարձրիկ մի սեղան բերեմ,
 Ու խորլած կազուկն ՚ի վրան,
 Օ աղումի զինի բերեմ,
 Որ խրմէք ՚ի սիրոց վերան:

7.

Ասուօտեան երգ շինականաց:

Այ մարդ՝ սյսօր շատ բրնեցար նրնջեցիր,
 Ասուօտեան հով ժամանակն անցուցիր.

¹ սարտակեր ² իշխան, սարսն: ³ կապերա, գորդ, խալիչա.
⁴ անկողին, постель.

Արմ
 483

Արեգակը ծովի ծայրէն ծագեցաւ,
Մերմութիւնը ձորն ու գաշար փրտեցաւ:

Ընկերները վաղ արտերը գրնացին,
Յորեն գարին գերանդիով հընձեցին,
Խորձ կապեցին, բարձ բարդեցին դաշտումը,
Նըստան հանդ չիլ կաղնիներու հովումը:

Այ մարդ՝ վեր-կաց սառը ջրով լուացվիր,
Գողիդ կապէ գերանդիդ ա՛ն, գաշտ հասի՛ր.
Քանի հով է՝ հունձըդ արա՛ արտումը,
Հունձըդ հընձէ, մի՛ ծուլանար գործումը:

Հունձըդ կապէ՛, բարդըդ բարդէ՛, տուն արի,
Հանդըստացիր, երբ քո հունձըդ կտտարի.
Ին՛ք գերանդիդ, կախէ՛ սլատին քո սանը,
Ե՛ս իրիկուան կըզատարաստեմ սեղանը:

Այ մարդ՝ հերիք ինչ-որ սյսօր քրնեցար,
Աչքըդ մէկ բա՛ց, տե՛ս թէ ո՛րչափ ուշացար.
Մեր գրբացին վաղ անց-կացու կամաւը՞ն,
Վաղ լըսել է մեր գրդիրը՝ լայնելէն:

Ինչ ես սրտիկել, ինչ ես քրնել, սիրական,
Արեգական շողը հաստ մեր գրբան,
Մի՛ ծուլանար, ժամանակըդ խընայէ՛,
Այն սլտի մեղ բուրբ ձմեռը կերակրէ՛:

8.

Ուսանող:

Այն ինչ ազգ է, այն ինչ ցեղ է,

Որ միշտ անկախ է,

Որոյ տունը ամեն ակզ է

Ի՛նչ անփող ուրախ է:

Ուսանողն ¹ է այն զլուարթ մարդը,

Կենաց քէֆն ² է նորա ցանկացած բանը: } կրկնէ՛.

Այն ո՛վ է արեւ ծագելիս՝

Ինքն-էլ զարթում է,

Ու քաղցրը ձայնով երգելիս՝

Փողոցներ շարում է: Ուսանողն է, նա:

Ո՛վ երբէք սէրից չի վախում

Ու միշտ հարս ունի,

Ու իր անձսխ, անպերճ կեանքում

Վարդ ու հոգու չ՛ունի: Ուսանողն է, նա:

Ո՛վ է միշտ առաջին կրավում

Հայրենեաց համար,

Փայլուն գինին շեշով կանծում ³

Ուրախ, բայց արդար: Ուսանողն է, նա:

Երբա՛րբ՝ դուք որ այն ազգիցն էք՝

Գինին պատուեցէ՛ք,

Ուսանողական պատիւը

Հաստատ պահեցէ՛ք:

¹ студентъ. ² զլուարժու թիւն. ³ խմել:

Իրաւ մենք ենք այն զբարթ ազգը,
Կենաց բէթն է ամենուս ցանկացածը, } կրկնէ

9.

Անարատ դատին բառառաջ սեղան,
Օ էն այսաճալած, կենաց գրաւական,
Ինձ օգնեա՛, ողորմեա՛,
Ի թըշնամեաց աղատեա՛.

Լարեն ինձ թակարթ ժանախց ջոկբ աճեղ,
Յիմ կարուստ բերին իբր անճատ հեղեղ,
Օ իս զերծս՛, ամրացս՛,
Քո նըշանաւդ ապրեցս՛.

Աման յեղիելիս զմաճաթոյն քարրից,
Ընդ լաց իմ՝ բերկրին, ա՛խ, ո՛ւր գիտեցից.
Ափշեցայ, ցնորեցայ.
Առբբ խաճ՝ օգնել ինձ փութեա՛.

Սորմոք, սուղ, կըսկիծ եւ երկունք մաճաւան,
Այթիւ տառապանք գ ինեւ շըջեցան.
Քառաթեւ, լուսաձեւ,
Չըգեա՛ առ իս գքո սուրբ թեւ.

Դառնացան իմ կեանք յօրէս ծընընդեան,
Յո եւ գընացի՛ միշտ գըսի գարան.
Հալեցայ, մաշեցայ,
Յամբարըշտաց ո՛չ զերծայ.

Ա գրան տաճարիդ արդ կամ գեանամանձ,
Հայցեմ զօգնութիւն խաչիդ պարճանայ,
Յիս գբթա՛, խրնայեա՛,
Օ անհուն վէրս իմ բրժշկեա՛:

Բախացո՛ զիմ սիրտ ձայնիւ ցընծութեան,
Նորողեա՛ զիմ կեանս, զիս ՚ի հաղթից հա՛ն.
Ո՛չ երթայց ՚ի քոց գրանց՝
Չեւ առեալ զիմ խրնդրուած.

Երանի՛ է ինձ, զի եմ քո ծառայ,
Որդի աղախնոյդ, շնորհացդ ենթակայ,
Յիս հեղցես լիապէս
Օ խաչիդ նըպաստ յայտնապէս:

Արդ՝ արա՛ առ իս նըշան բարութեան,
Ներկեա՛ ամօթով զնեզ չացս երախան,
Փա՛սք խաչիդ Քրիստոսի,
Նեղելոյս սպառնի՛:

Նըշյլ սըխրալի խաչիդ յիս ծագի,
Հոգիս մըմնորի, յոյս իմ արճարճի.
Օ իս կանգնեա՛, պաշտպանեա՛,
Ի՛նդ հովանեազ պարըսպեա՛:

10.

Անձն իմ վա՛յ քեզ հաղար բերան,
Թէ՛ ոխ պահես կամ խաով կենաս,
Օ ի խաովարարն է սասանայ,
Քանձա՛, որ դու սէք հաստատես:

Տե՛ս՝ զի ն՛չ արար Տէ՛րն ՚ի խաչին,
Որ խաչողացն համբերեաց.
Դու քո եղբօրն բարկանա,
Ո՛չ պատակասիս, ո՛չ ամաչես:

Թէ՛ Քրիստոսի աշակերս ես,
Պարսիս լնել՝ զին՛չ քարոզես,
Այս լիցիս մարդ կատարեալ,
Յորժամ առնես ուսուցանես:

Յորժամ հանես զոսն ՚ի սրբաէդ,
Լա ասելին սրբատլ սիրես,
Թէ՛ մեղք ունիս լեբանց նըման,
Ի մեկ պահուն զամեն քաւես:

Թէ՛ ստեղծն բարի առնես,
Լա թողաթիւն մեղաց խնդրես,
Յամեն մեղացրն ազատեալ՝
Օ արքայութիւնն ժառանգես:

Թէ՛ ՚ի յատակքս զըժօխաց
Ծանրբ մեղօք բնկրդմեալ ես,
Թէ՛ խոնարհիս քո բնկերիդ՝
Յերկնից խորանն վեր ելանես:

Թէ՛ մէջ հրեղէն գետոյն սյրիս,
Յոր շար մեղօքդ բորբոզիս,
Երբ շիջուցես զբարկութիւնդ՝
Հրեղէն յերկինս թեռակոխես:

Թէ՛ ես գերեալ է սատանայն,
Լա ժանտախտից շար ծառայ ես,
Դու որ շարին բարի առնես,
Քրիստոսի աշակերս ես:

11

Առաօտեան քաղցր եւ անոյշ հովերըն
Մեղմեալ հընչն մեղմով թրփոյդ քովերըն.

Արդ ծածանին աչացս լըցեալ ծովերըն.

Բացի՛ր բացի՛ր, իմ կարմիր վարդ սրտուական,
Գեղըդ նըման արեգական վառվառման:

Քանի՛ սղքամ, նոր ՚ի նորոյ խոցոտիմ,

Օփայլուն գեղըդ ՚ի միտ բերեալ՝ բոցոտիմ,

Յորդ արտասուօք ցայդ եւ ցերեկ թացոտիմ: Բացի՛ր, *և*:

Չմեռն էանց՝ եւ քեզ կարօտ մընացի,

Այրիմ, աասիմ որպէս ըզհուր հընոցի,

Քեզ շատ օրեր եւ ՚ի ձեռաց զընացի. Բացի՛ր, *և*:

Տեսեալ զճաղկունս՝ զամեն ինձ փուշ վարկանեմ,

Յաւ իմ սըրտի ահա՛ քեզ յուշ արկանեմ: Բացի՛ր, *և*:

Արբայարան Բիզանդիոյ մեծ շինի,

Տեղ եւ բընակ յարմարեալ քեզ յարկ լինի.

Նաւակառեօք յիշատակ քո սօն լինի: Բացի՛ր, *և*:

12

Եսմ ես՝ զիմացի՛ր. ո՞նց ՚ զիմանամ, մի՛թէ եւ եմ քար,
Դարդիս արա՛ մէկ ճար:

- Վեանբըս մաշել ես թուրովին , ամենը խալատ ,
Լչս ցտն է դրժուար :
- Լչսբան նեղութիւն ինձի մի՛ տար անողորմաբար ,
Ո՛վ դու իմ սիրահար :
- Հատ վախտ է քաշում եմ կարօտը , շես գալի երես ,
Մինչ ե՛րբ դիմանամ ես :
- Իմ անբողբու թիւնը ինձի բաւ է՝ մի՛ անիլ էդպէս ,
Վեանբըս արեցիր կէս :
- Ողորմութիւն արա՛ աղքատիս , քաշի՛ մօտըդ տա՛ր —
Տանջել մի՛ չարաչար :
- Վախտ որոտում ես, վախտ ամպում ես, վախտ մթնում ես,
Անձրեւում ես կաթ կաթ :
- Վախտ բարկանում ես, վախտ նեղանում, կամենում ես ինձ
Սարսափում է աշխար :
- Չարակամների խօսքերն քեզ խրատ ես արել ,
Խիստ շատ վատ ես արել :
- Ուրիշների հետ սէր անելը ազատ ես արել ,
Ինձի եագ ես արել :
- Ես իմ բողբուց եմ գանգատաւոր, միշտ եւ մոգարար՝
Ինձ չի տալիս գաղար :
- Անգին պարգեւից պարգեւեալս ըստ քոյոց զքոյս
Ըողտջ ես նորարոյս :
- Ե՛կ, սէր իմ ազնիւ , աղաչում եմ՝ խղճա՛ խղճաւոյս ,
Տո՛ւր բուսկանին յոյս :
- Ել ինքըդ էս անտանելի ցաւին գրտիր հընար ,
Ինձ մի՛ թողուլ անձար :
- Յտերըդ ինձ ես տալիս , ուրիշներին քաղցր խօսքերըդ ,
Ինձ է՛ս է քու խէրըդ՝ :
- Ինձնից աւելի, ասա՛ տեսնեմ՝, ո՛վ է քու տէրըդ ,
Ինձ նա տոյ քու սէրըդ :
- Դու քու գարդերըդ լաւ գիտես, խեղճ Աջամ—Աջբար,
Խալսն՝ ինչ է խարար՝ :

¹ միշտ, անգաղար. ² շահ, օգուտ. ³ ժողովուրդ. ⁴ գիտել

Երգ արագիլի

Արագիլ¹, բարով եկիր,
Դուն արագիլ, բարով եկիր,
Բ՛մե գարնան նըշան բերիր,
Դու մեր սըրտիկ գըւարթ արիր :

Արագիլ, մեզի իջիր,
Դուն արագիլ մեր տուն իջիր,
Մեր խացի ծառին բունիր,
Դու մեր սիրուն :

Արագիլ, քեզ անգըտիմ,
Հ՛ա՛յ արագիլ քեզ անգըտիմ:
Ի՛մ հազար ցաւերս ստիմ
Սըրտիս ցաւեր հազար ցաւ :

Արագիլ, եր գընացիր
Դուն մեր ծառէն եր գընացիր,
Օ՛ուլումաթ² հովեր արին,
Օ՛րծղուն ծըղկներըս չորցուցին :

Պըստղուն³ երկինքն մըխներ,
Ի՛ն սըստղուն երկինքն մըխներ,
Մեր վերէն ձըներ բըրդեր
Օ՛աղկաթափ ձըմեն հասեր :

Վարագայ-Սարէն բընած
Ի՛ն Վարագայ-Սարէն բընած,

¹ լազլադ, зистъ. ² դանձաշունչ, սաստիկ (բամի), ³ պարզ սյճառ, անամպ :

Չիւն իջնէր բմն ծածկեր,
Կանաչ դաշտիկըս ցուրտ աներ :

Արագիւ մեր դրախտին ձիւնիկ
Պատեր մեր դրախտիկ .
Կանաչուն մեր վարդնիս
Յամբեր սրաղէն ը ձըմբուէն :

14.

Երգ կաթաւու :

Արեւ աւազա սարին վերէն ,
Խօրօտի՛կ խօրօտի՛կ .
Կեարեաւն ելաւ իր բեռէն ,
Բարեւ արեց ծաղկըններէն ,
Թառա եկաւ սարին ծերէն ,
Խօրօտի՛կ խօրօտի՛կ ,
Ա՛յ սիրունիկ կեարեաւիկ :

Երբ կեարեւուն ձայն կըլլբու՛մ
Երգիսն ՚ի վեր դիւս կ'երեշկեմ² .
Կեարեաւ կուգայ կըրկըրալով
Վարին վերէն շարտալով .
Ա՛յ խօրօտիկ խօրօտիկ ,
Ա՛յ սիրունիկ կեարեաւիկ :

Քեո բեան³ Տինած⁴ ծաղկընբով ,
ՈրՏան նարկիս նունաֆարով .

¹ գեղեգիկ . ² նայել . ³ բուն , ԳՅԵՅԻՍ . ⁴ շինած :

Քեո տեղ լըցուած է շաղերով .

Դիւ կըմայլիս անմահ հասով .

Ա՛յ խորտիկ խորտիկ ,

Ա՛յ սիրունիկ կեարեալիկ :

Քեո փետուրներ են փափուկիկ ,

Քեո զիգն կրկէն, կըստոց պըղտիկ¹ .

Քեո թեւին գեւն² է նըխշունիկ ,

Դիւ անուշ ես քանց եղունիկ³ .

Ա՛յ խորտիկ խորտիկ ,

Ա՛յ սիրունիկ կեարեալիկ :

Երբ կեարալիկն ծառին կ'իջնի ,

Իբ քաղցր ձենով ճըլճըլ կ'անի ,

Ա՛յ խարհս ըմն գլարթ կ'անի ,

Ա՛յուն ծովէն սիրա կըճանի .

Ա՛յ խորտիկ խորտիկ ,

Ա՛յ սիրունիկ կեարեալիկ :

Հաւերն ամեն ք'երնեկ կուտան ,

Հեա քե կիւզան շարան շարան ,

Քե շուրջ եկած կըճըլճըլան ,

Ըսկի չիկայ քեղի նըման .

Ա՛յ խորտիկ խորտիկ

Ա՛յ աղուօրիկ կեարալիկ :

¹ փոքրիկ . ² ոյն . ³ աղանիկ .

15.

Արի՛, անձն իմ՛, մեկուսացի՛ր,
Ի բազմութեանց այս հեռացի՛ր,
Օ՛ր ժամանակն է՛ այլայլեալ,
Օ՛ուտ բարեկամ՝ որ չմնաց :

Անցնիւր անձին օգնել ջանայ,
Լեռն ընկերէն՝ ո՛չ որ բառնայ
Վասն Աստուծոյ յովերէ՛ որ,
Նըպաստարար որ չմնաց :

Եղբայր եղբոր վիճարանի,
Իբր օտարի ընդդէմ՝ զինի,
Ընկեր զընկեր դատաւանէ՛,
Եղբայրասէր որ չմնաց :

Ամենայն որ ջանայ զրիել,
Իբրու զօտարս խար արկանել,
Վասն այն՝ ի սիրտ եւ ի լեզու,
Ստուգարան որ չմնաց :

Վաճառականը են խարդախողք,
Արուեստս ուրբ խարդս անողք,
Նենդիւ խարել ջանան միմեանց,
Ուղղահաշիւ որ չմնաց :

Շրթունք կիզին պապակերոց
Տըբմիւ տապոյ ծարաւերոց,
Ծագիւ մտտին ջուր զովութեան
Սատու ցանող որ չմնաց :

Օտար եւ մերկ վայր անկերոց

Լա անտերունչ բանտարկերոց

Օգեցուցիչ եւ սյցելու.

Հիւրածոդով որ չմնաց :

Հովիւք փութան զտարն խողել ,

Օղանիր եւ զկաթ փութան ուտել ,

Ի դալ գայլոց՝ բաց վտարոց

Հրակուն գիտող որ չմնաց :

Շիւղն ընկերի տկանն ասեմ ,

Լա զխմ գերան ոչ տեսանեմ ,

Սնմեղ գոլով նախ բարընկեց

Լինել սյլոց որ չմնաց :

Սին գիտութեամբ արդէտք փայլին ,

Լա անուսուէք նոցա զմայլին ,

Սուրբ գիտութիւնն է՛նդ գրտանաւ , —

Ի լոյս ածող որ չմնաց :

Հարուստք յիմարք յառաջման ,

Փառք , սատիճան բարձր ստանան ,

Խակ արք գիտունք , գոլով աղբատք ,

Յարգողք նոցա որ չմնաց :

Տէրն ըռիշտ , ծառայն պրղերդ ,

Հայրն է ճիշդ , սրդին յոյժ նենդ ,

Սըրն անառակ , կինն անպարկեշտ ,

Լարեկրբոն որ չմնաց :

Ուստի Սասուած է միշտ ցատեալ ,

Պատիժ մեղաց մերաց հասեալ ,

Սնորինաց հոյւք բազմացեալ ,

Յամարեցարք , — սէր չմնաց :

Ազգի վերայ ազգի դիմեալ ,
Յաճախ զօրաց դունդըր կուտակեալ ,
Յամեն կողմանց մարտ արհաւիրաց .
Խաղաղասէր որ չմնաց :

Սուր , սալ եւ մահ են սրաշարեալ ,
Լը թոնկու թիւն բրնձակարեալ .
Նա եւ տարերք յեղափոխեալ .
Խաղաղ կենաց ճար չմնաց :

Վասն անցաւոր սուտ կենցաղոյս ,
Խղճուկ Սարգսր , մի' տար քել յոյս ,
Յիշեա' զբան Պօղոսին , թէ
Վայել չու թիւն այլ չմնաց :

Օ որ ինչ գրեցի վասն Աստուծոյ
Մի' կարծէք սոսկ ասացուածոյ ,
Օ ի բնեալ ձեր յայտ տեսանէք .
Ղշմարտաւ էր , որ չմնաց :

16

Տալ սրբոյ Երրորդութեան :

Մնձաւ անհաս Սանդղոյ գոյութեանց բնաւից ,
Կարողութիւն անհամն , Հայրըդ համայնից ,
Շնորհեա' ինձ զօրութիւն մըտաց եւ բանից
Պարզապէս ճանաչել զԱրարիչդ էից :

Պարզօրէն ճանաչմամբ՝ բնութիւն անբնին ,
Նորնանկա գիմնատութիւն՝ գրանդն անմարմին ,
Որով ճանաչիս Վութիւնըդ անգրնին ,
Լուսաւորեա՛ գիտութեամբ գմիգամած անձն իմ՝
Սնհոնառնէնչ անչափ սիրով սիրոյ քոյ
Իրդխի յոգիս միշտ սէք ՚ի քէն եւ յԱրդոյ ,
Քանց ի ճանաչմամբ շարժիս ՚ի յանհոն սէք քոյ ,
Հե՛ղ յիս բզակը շնորհաց , ս՛վ Հայրըդ լուսոյ :
Օ օրհնարանոցս անուան Ստուածութեան քոյ ,
Փրկեա՛ ՚ի գգոյական եւ յունայն սիրոյ ,
Փառաւորեմք զանբաւ կարողութիւնդ քոյ
Ի՛նչ իմնատութեան Արդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ :

17.

Սաւատ լուսարեւ շոյաստան երկրի ,
Իւրբաստան ծաղկախիտ կողմանցն հիսօխի ,
Նախկին լուսաւորէչ , պրտակ պանծալի .
Իժողէոս Աստրեալ՝ բնդէ՛ր կաս հետի :
Ո՛հ ս՛հ , մանկունք Սիծի , (կրկնեա՛)
Պար անեալ ցրնծայէ՛ք ՚ի սոյն խրնջոյի :

Ի՛նչարմացեալ բուսոց ջաբ կենդանութեան ,
Հոգւով տրամեցելոց բաժակ բերկլութեան .
՚Կա պարիսպ հոսատոյ , նեղելոց պաշտպան ,
Իժողէոս Աստրեալ , եւ :

Երբնակ աւետարեւր կենաց փրկութեան ,
Հուշան լուսատեօիլ գուշակոջ գարնան ,

Աստուծոյ մեզ բարեաց շնորհ էական,
Խնայեալս Առաքեալ, ևն :

Օտու թեամբ սուրբ Հոգւոյն զաշխարհ արարեր,
Թորգովեանքն աղցի ըյս մեծ ծագեցեր,
Օսուրբ կոյտն Սանգուխտ յերկինս վերածեր,
Խնայեալս Առաքեալ, ևն :

18

Երգ 'ի դէմ սուրբ Աստուածածնի :

Աստուածածին սմենորհնեալ
Գաչեմ' սա յեղ ողբն սակալ,
Օյի եմ' մերոյ վերաւորեալ,
Հա'ս ինձ յողնու թիւն,
Փրկեա' զանձն իմ', զանձն իմ',
Պահեա' զանձն իմ', զանձն իմ'
Նեախց թըշնամուսն :

Նա' զի հրցօր է թըշնամին,
Որ մարտն էի անհրնարին
Աշխարհ մարմին 'ի միասին,
Հա'ս ինձ յողնու թիւն,
Օերժո' զանձն իմ', զանձն իմ',
Կեցո' զանձն իմ', զանձն իմ'
Յանշ էջ գեհնոյն :

Դու սպաստան մեղսորդաց՝
 Ազատեա՛ զիս ՚ի յարագաց
 Էջ յընտանի շար տախաց ,
 Հա՛ս ինձ յօգնու թիւն ,
 Քիկեա՛ զանձն իմ , զանձն իմ ,
 Պահեա՛ զանձն իմ , զանձն իմ
 Կեախց թըշնամեայն :

Ոստէ կենաց զարտուղեցոյ ,
 Կամաց մարմնոյս հեանեկցոյ ,
 Ո՛հ թէ զիա՛րդ յիմարացոյ -
 Հա՛ս ինձ յօգնու թիւն ,
 Օ՛ երծու՛ զանձն իմ , զանձն իմ ,
 Իկցու՛ զանձն իմ , զանձն իմ՝
 Յանձնէջ զեհնայն :

19.

Արանց հեա սրտերազմել ,
 Կանանց հեա-էլ հաշտ սարեւ ,
 Փողերից շատ սարտք անել , —
 Այս է աշխարհս տեսնել :

Հալի-հալէ՛ , հալի-հալէ՛ , } կրկնէ՛ :
 Սեր կեանքը միշտ այսպէս է :

Պանդակապետ աշխատիք :

Թե՛ չէ՛ մինչեւ միւս օր

Տանրդ տեղք կ'ընի ձոր :

Լսօ օր սիրում եմ Հուշանին :

Լսոց-էլ Սարիամին :

Ամենայն օր մի նոր սէր

Ըստդ , ուսանողին դու բեր :

Թե՛ էս օր մենք փող ստացանք ,

Հարուստ ու խշխան դարձանք ,

Աչտղի չափ փող ունինք ,

Վայն ուտերու հաց չ'ունինք :

Գալիս են փրկչոց շտապեր

Լքելոյն սարսափեղիներով :

Պատած է բոլոր սունք

Հունով ու կոշկակարով :

Թե՛-որ մեզի փող սրակսի՛

Խզտա շորք կուծակսուի :

Գրդակիս համար , ջրհեղ :

Մի սրտի հանիք շուռ :

Լս՛՛ , էլ ո՛վ է կարգուլիս ,

Ըստանն է մեզ խելք տալիս ,

Գինին է զուարթացնում ,

Ըստց գիւրքը շատ արխարացնում :

Մեջքի շաղիկը ծախել ,

Լքելնու գինի խրմել ,

Մեծ յուսով-էլ սուն գառնալ ,

Սխ է Քոման հասկանալ :

Լճրդ ու բախտ թնան :

Ա՛րիք որ երթեամք՝
 Նուլբխւլի երամք,
 Ծաղկի բացուեցու ,
 Միշտ փառօր ցընծամք .
 Ա՛րի՛, գովելի՛ ,
 Գովելի լի լի, (երկես) :

Լճու մեք երգեսցուք ,
 Սիրով գօչեսցուք ,
 Լճու ՚ի ժամ գարնան
 Միշտ փառքս տացուք :
 Ա՛րի՛, գովելի՛, եւ :

Ծաղկունքըն գարնան՝
 Նուլբխւլ աննբան
 Չայնխ ցընծալով
 Լճգանակ բանան :
 Ա՛րի՛, գովելի՛, եւ :

Լճալք սիրեսցուք ,
 Օ՛ միմեամք փարեսցուք ,
 Ի Տանդէպ վարդին
 Պարուք բերկրեսցուք :
 Ա՛րի՛, գովելի՛, եւ :

Չայնխ երգեսցուք ,
 Սիրով գօչեսցուք ,
 Լճու ՚ի դէմ վարդին
 Միշտ ոտատեսցուք :
 Ա՛րի՛, գովելի՛, եւ :

Աճա՛ ցընծացուք ,
 Ի պարտեղ Տացուք ,
 Դու միշտ ցանկալի՛
 Լճու ու բախտացուք :
 Ա՛րի՛, գովելի՛, եւ :

Ի Լեւոն որդի Հեթանոյ Ա :

Ա՛յաղ բղ Լեւոն ասեմ՝
 Ո՛ր Տաճկաց դուան ընկել գերի :

Իմ ըստ, իմ ըստ, ու սուրբ Արքյս.

Սուրբ խաչն օգնական Լէոնին ու ամենաւս.

Սուրբանն 'ի մօյտանն՝ ելիլ

Իբ ոսկի գունտն կու խաղալ : Իմ ըստ, և՛ :

Խաղաց 'ի Լէոնն երեստ .

„ Աս խաղա՛ ու տա՛ւր տատայիդ՝ : Իմ ըստ,

„ Լէոն՝ դու տաճիկ լինիս,

Ես ու իմ տատաս քէ գերի՛ : Իմ ըստ, և՛ :

Լէոնն 'ի բերդին նստել

Ղատտոտակն աչխցն ու կուլար .

„ Քէլանտ՝ որ 'ի Սիս կ'երթաս,

Ղան խաղար տանիս սրապայիս՝ :¹ :²

Ո՞նց՝ որ սրտն ալ զան լլակց

Հաստ հեծել քաշեց երամով .

Եկաւ 'ի սուրբանն ելաւ ,

Հաստ գետեր եհանն սրբնեց :

Իստ գի Լէոն որդին

Ու հասաւ սրբոին մութատին՝³ :

Իմ ըստ, իմ ըստ, ու սուրբ Արքյս.

Սուրբ խաչն օգնական Լէոնին ու ամենաւս :

¹ մլղան , հրատարակ , ПЛОЩАДЬ . ² հայր , հայրիկ ,
բաւան , քարվան : ³ հայր : ⁴ ինչպէս , եւ իրրեւ :
փափագ :

Ս ու զ Ք ռ զ ա յ կ ց ռ ս ց :

Ս շ ա ս ' ս ք ե զ Հ ա յ ո ց խ ե զ ճ ի կ ժ ո զ ա լ ա ռ զ ,
Յ ի ռ ու ց ա ն ե լ ա թ ան մ ե զ ան խ ա թ Հ ա ռ զ ,
Գ ե թ ի գ ն ա մ ա ն ս ք դ է ս ՚ ի Խ ա թ ա ս ա ն ,
Ք ա ղ ց ա ծ ու ծ ա թ ա , ա թ կ լ թ թ թ շ ա ա ա հ ա ն :

Խ ա թ թ ի ը ու խ ա ղ ա թ ց ա խ զ խ մ ա ց ա թ ,
Չ ե թ ք ա ղ ց թ ի կ ե թ կ ը ն ու թ դ ա թ չ ' դ ա թ ,
Խ թ թ ի ձ ե թ խ թ թ մ ը թ դ ե թ զ մ ա ն թ խ ղ ա թ ,
Տ ն ե թ ն ու ժ ա մ ե թ ն ու թ թ շ ի ա ա ա թ :

Լ Կ ա ս ի ռ ու ն դ ա շ ա ն ե թ ն , մ ե ծ մ ե ծ ք ա ղ թ թ ն ե թ ն ,
Ք ա ղ ց թ թ ի կ ջ թ ե թ ն , ձ ե թ շ է ն գ ե ղ ե թ ն ,
Ու մ ն ս ք թ ժ ո ղ մ ա ն , ս ք դ ը ն ա մ ա ն ս ք ,
Լ Կ ա ղ է ս կ ու լ ի ն ի ս ք մ ու ա ն ա մ ա մ ս ք :

Վ ա խ ա մ ա մ է ն ա լ է ս մ ա թ ե թ ն ու ց ղ ը ն կ ն ի ,
Ի ն չ ք ա ն ս ք ո ղ ջ ս ք մ ա թ ե թ ն ու ղ չ ' ը ն կ ն ի :
Թ ա թ ի ձ ե թ ս թ ղ լ ո ց , թ ռ ու ա ն ց ս ա ա մ ե ղ է ' ք ,
Լ Կ ա ղ է ս խ ա յ թ ե ն ի թ ք ա ն ղ ա ծ թ ժ ո ղ ե յ լ թ :

Ս ա ա խ թ ի ան ու ն ն , Ա թ յ ա յ ա ա ա ղ ա ն ի ,
Ա ռ ա թ ա ա դ ա շ ա թ ն , ս ա ը թ Լ ջ ջ մ ա ծ ն ի ,
Ս ն թ Խ թ թ Վ ի թ ա ա լ թ , ս ա ը թ Գ լ ե ղ ա թ ղ , Ս ա ղ ն ի ,
Չ մ ու ա ն ա թ մ ի ն չ ' ի ս թ ն դ ա ա ա ս ա ա ն ի :

Լ չ թ ը ս կ ու թ ա ն ա թ , շ լ ի ն թ ս կ ու թ ա լ է թ ,
Խ ե թ ' դ ճ Հ ա յ յ ա ս ա ն , ք ե ղ է ս ա լ է ս չ ' ա ե ն ն է թ ,
Թ է մ ե ո ա ծ է թ , ի ն ձ ե թ ա ն ի ' է թ ,
Ք ա ն թ է կ ե ն դ ա ն ի ' ա չ թ ը ս ք ա ց ա ե ն ն է թ :

Ա՛րճիկ, լի՛մ¹ Ա՛ռփեթացիք,
 Թօփաթիցիք, Չալիթըրցիք,
 Սալթան ու մեծ Սալթացիք,
 Ի՛նչ ին՝ Ա՛րք — Ա՛րխջուսնցիք,
 Հա՛յտա, տըղաք, հա՛յտա, տըղաք,
 Քէ՛ֆ անինք մե՛նք, քէ՛ֆ անինք :

Խամիշ² է մեր տուները՝
 Սարայի³ մե՛նք չինք տար,
 Ա՛պցանք փակ գուռերը,
 Ս՛երք հի՛շ⁴ փակ չիլլար:
 Հա՛յտա, տըղաք, և՛ .

Ս՛եր գործը օրախ, հարման,
 Յանել ու Թօփ անել,
 Ա՛պյել տուն, տաւար, հայվան,
 Փառք մեղ տալ ու նրասել:
 Հա՛յտա, տըղաք, և՛ .

Ս՛ներ չիկանք ան ֆէնտերը,
 Սիրտերըս բաց, գուռերըս բաց,
 Ա՛նհոգս է մեր օրերը,
 Ա՛պցանք տէրտ ու լաց:
 Հա՛յտա, տղաք, հա՛յտա, տըղաք,
 Քէ՛ֆ անինք մե՛նք, քէ՛ֆ անինք :

¹ браво! Վա՛շ վա՛շ. ² եղեգն, камышь. ³ սարքունիք, պալատ. ⁴ дворец. ⁵ երբէք, ամենեւ ին՝

24.

Հայոց գինի :

Բաժակներ սանաւեր , եզրաբր ,

Լիք լիք բաժակներ գինով ,

Կարմիր ու ճերմակ գինին

Մեղ լինի անոյշ համով :

Բերներին տաներ անլախ ,

Չէ՛ դա խաւնած կտր խաւրդախ ,

Վեկասր է եւ ս'չ գինի ,

Խմենք՝ մեղ անոյշ լինի :

Այսպսոյ ջրով ցողած ,

Հայոց արեւով հասած ,

Հայոց աղջիկ է բաղել .

Քրնրոյշ ձեռներով բամբել :

Այս բերքն է Հայոց երկրին ,

Հայաստան արնկած Վոյէն ,

Անուհ երկնային գինին

Վա խմեց , երբ իջա Սարէն :

Այս անոյշ գինին խմողք՝

Սրտէն թո՛ղ հանէ սխր .

Ամենքս էլ ստե՛րք «ամեն» ,

Ո՞ր շատ տայ մեղի սմ Լ՛ն :

25.

Ք, հուգի սող :

Բարեւ ընդ լճաւորսն,
Լսա ինց հրատալի բան ,
Լսա էկոյ՝ ընդ սլաստեմա՛ ,
Քեզնից վասխերբս առնեմ :

Լսա սատ խոնար մայդ եմ ,
Ոց գէր , այլ լլար եմ ,
Բայց իմ սատ անոյս հոգին
Ոսկիի սէս ո՛նի գին :

Թէ ողում էս՝ մորթէ՛ ,
Թէ ողում էս՝ ճարթէ՛ ,
Թէ ողում էս՝ ես թաղվեմ ,
Տուր նախ վասխերբս արնեմ :

26.

Վարուան է բացուէր, վարզն ՚ի բաղչանին ¹ ,
Քաղցր եղանակեն բլբուլն ողումրին ² .
Սիրով են վասեալ ՚ի կարմիր թըփին ,
Կանանչ ողումիր տերեւ կու հազնին :

¹ սրբաւէլ , саль. ² արատտ , жаворонок.

Վինտով եւ՛ գինտով գիշերս երազով ,

Վինտով եւ՛ գինտով ցերեկն արեւով :

Ի շանն ¹ ու զամօր ² ասաց առաւօտին ,

Սոյժառ արուսեակ եւ լոյսն ՚ի լրին .

Լալ ³ ակն ու գոհար եւ զու մեծագին ,

Օտրանի ծաղիկ գոյն մանուշակին : Վինտով , եւ :

Ղու նշգարենի ⁴ , ծաղիկ շուշանի ,

Ղու կանաչ բրբղոյ ⁵ ՚ի մջ շուկայի ,

Ղու քաղտը Խոսեան եւ Չինու մուշին ,

Խորասան բոլոր չէ՛ քս սեւոյդ գին :

Սմիղէն մատուցր հոս բարասանի ,

Ղու նուշ ու շարար , տուխ անուշ խնկի ,

Ղու կարմիր խնձոր ՚ի մջ սերելի ,

Օտղիկեալ բարասան եւ ցօղ անձրելի : Վինտով , եւ :

Սարգարիս սոյժառ եւ զու մեծագին ,

Սկամր զարդարեալ յակի սեղանին ,

Նսնտ֊ֆար ⁶ ծաղիկ եւ բարաստանին ,

Սասանբար անուշ խղ բալասանին : Վինտով , եւ :

Համատիւս ծաղիկ եւ բարաստանին ,

Իրարիսն սոյժառ ՚ի Մաղին դրախտին ,

Օօհալ մուշեարի ասաց առաւօտին ,

Օօհրա ⁷ լուսարեք զամբար եւ լուսին : Վինտով , եւ :

Հանն եւ արեղակն երկնային գնտին ,

Ղու ամպի նրման ցօղ եւ անձրելին ,

Օտա կանաչսերել զու սրտով իլին

Ինոքոջեալ ծաղիկ սաս արմուկնին :

¹ արեղակ . ² լուսին . ³ ակն ինչ սխառուական . ⁴ ազգ ինչ
ճարի . ⁵ աւաղան , бальзам . ⁶ ջրի շուշան . ⁷ արուսեակ , венера

Արնդրուկ եւ զմուսս խոնկ ընդ հալուէին ,
Քաղցր եւ ակորժակ համով շաքարին ,
Ի յամեն զիհաց բղխէ քեզ բարին ,
Եւ քեզ հովանի նըշան սուրբ Արաշին : Վինով :

27.

Վերջին դարուն :

(երգ օրհասականի) :

1.

Քարունն է եկել նախշուն թեւերով ,
Նախշուն թեւերը պէտպէս ձեւերով ,
Վոյն գոյն ծաղիկներ՝ կարծիր ու սպիտակ ,
Վարդ , մեխակ , շուշան անուշ հոտերով :

2.

Երկինք ու երկիր քեզ տօնեն , գարուն ,
Օր եւ քան զամեն եղանակ սիրուն ,
Նա անձրեւ ցօղէ սուսա ՚ի վերէն ,
Քա օրհնել տայ քեզ եկւոր հաւերուն :

3.

Ոսկի արեւը փայլէ քեզ վերէն ,
Անասարեր հովը փրչէ ՚ի լերէն ,
Սէխ , ազնիւ գարուն , եղանակ սիրուն ,
Արդեօք դու ինչ բաղդ բերիր ինձ Տերէն :

4.

Գլխարարչ կրթամ' ՚ի սարսուղ այգուն ,
Ախ ու վախ քաշեմ' ես անդ օրն ՚ի բուն .
Չի կայ ինձ հանդիստ, ցնծութիւն սրտիս,
Ես վաղ եմ' մտոցել՝ զինչ անգորր է բուն :

5.

Մտած, սրտտանբաժ գեանին կեանք տուար,
Տերել թափ ծառին ստուերախիտ արար .
Քեզ թռչնոց երամ հանդէս կանչեցիր ,
Ինձ մենակ խղճիս էտէս մուսայար :

6.

Առաջ-գնա', գարուն, դէպ հիւսիսն ՚ի խոր,
Գնա', կանանչ ցո'ւր դու անդ սար ու ձոր,
Որոց անհամբեր քեզ կան՝ սո'ւր բարեւ,
Ք'տ բախ գալ բառեամբ նոցա զուարճացուր :

7.

Կու գաս գալ տարի՛ դու ինձ կուգանես
Ո՛չ ՚ի մեր այգին եւ ո՛չ ՚ի սարսուղ ,
Այլ անգարթ բընով հողի տակ սրտկաճ,
Գերեզմանարար մի վրաս կու տեսնես :

Հարասնիք Արտաշէսի և Սաթիհիկան :

Գեղապրտակ սրայծառանայ Այրարատ

Լուստտեւիլ տեսանելով զԱրտաշատ,
Ո՛վ մեծամուտ մայր քաղաքաց Հայկազանց՝
Օրնչ է սյգ նոր ՚ի քեզ հանդէս դիւցազանց :

ԱՏա՛ շքքեղ և փառացին Արտաշէս՝

Արշակունեաց պարծանք քաջաց ՚ի կրկէս,
Ի դարպասէն դոյ սիգաճեմ՝ յասպարեղ
Ընդ փեսաւերս պար բոլբոկալ զիցապէս :

Ընցէ՛ք զգրունս՝ ս՛վ բարապանք արբունի,

Տեսէ՛ք զի դոյ մեր Արտաշէս կորովի
Ըզձեռանէ կալեալ նորոյ զըշխոյի՝
Փեայրութեան իւր յասպաստ խտորի :

Բա՛նք դասադաս օրիորդաց Արամեան

Ըզհետ երթան դարշապարաց Սաթիհիկան,
Ո՛վ հարմնացեալ զըշխոյ փառաց Հայկական՝
Երանի քեզ յաւե՛ժ տացէ մեր բերան :

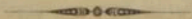
Ի հարմութեան քում տեսնի Հայաստան

Օւսարթացեալ ՚ի կեր, ՚ի յումն խընդութեան
Աւեախ է օր քո շքնաղ տիկնութեան
Հիւսիսային ազգաց սղանց բազմութեան :

Ե՛ր սյոք մարբ սպիտակափայլ իրբու զձիւն,

Որ բլբարձունս Այրարատայ կալաւ տուն,
Օրոտորային բերն յինքեան կարմրութիւն,
Իշխոյն Հայոց ամբողջ սրահէ զայտից գոյն :

Ի տացարան պայծառափայլ դիտակիր
Խախտջաձայն Լարախ լիցի դշխոյիր,
Լա հոս անոյշ վարտից գլխոյ գեղեցիկիդ
Հանգանակէ լեառքն Սոմսէթ եւ Սըցիսիթ :

Քրնորերդ ուր Արամեան՝ գիտից նրախր ՚ի լութեան,
Կառուցէ՛ք պնուագարան — երգել նոր երգ գողթնական,
Սհա՛ մեր քաջ պատանի Արտաշէս Արշակունի
Լնդ Սաթիճիկան գրշխոյի յաթոս փառաց խբ քաղմի :

Անախ՛ տուր Արամեանց, որք են ՚ի ծաղօս շխարհաց,
Յէ յաղթականն Սլանաց առիւծ լերանց եւ դաշտաց
Լ՛ղլեանական կոյս շքնաղ՝ իբրտ ալն անշամանդաղ
Յեւեալ յակի հայրենեաց՝ քաղմեցոյց ՚ի գահ փառաց :

Հայաստա՛ն՝ ե՛լ ընդ առաջ քո դշխոյին գալքասեան,
Հրձուեա՛, կոյթեա՛ ծափաձայն, պարեա՛ հանդէպ Սա-
թիճիկան,
Օ՛ր որիորդ լեռնական տացէ քեզ արս դիցական,
Լա յաթոս քո պետութեան-ձրնցի որդիս գերարժան :

Այց հայոց՝ մի՛ մոռանար զհարսանիս Արտաշխի,
Յորում հանդոյց Հիմէի գքաջն կապեաց ընդ կուսի,
Օ՛ր տեղ ոսկի արդ տեղաց ՚ի հարսնութեան Սա-
թիճիկան,
Լա մարգարտի ցօղ տեղաց քաջին ՚ի փեսայութեան :

Կրագեցէ՛ք, երգարանք, այսօր մեծի խնդութեան,
Թագուհի է նոր հարարն եւ թագաւոր նոր փեսայն ,

Սննեակ ոսկի տակախեալ 'ի պարսնոց դշտոյնն,
Եւ զարդ կարմիր շուրջ պատեալ զուրմբ փետոյ

Սննեցուն աչք եւ միտք յերկուս ձրկալն եւ յաւին —
Ի գիտակ նորոյ հարսին , յիւան շքնող փետոյնն .
Եջրանի տան այն բաջաց , որք զայս օր տեսանէին ,
Եջրանի տան այն մըտաց , որք զայս հանդէս յիշէին

Յառաջ մատի'ր, մանկու'նր մեր , ժողովեցէ'ք ձեզ ոսկի ,
Եւ զուր կուսանր , զըստերք մեր՝ շարեցէ'ք շար
Օր տեղ ոսկի արդ տեղաց յԱրտաշեսի խնդագին
Եւ մարդարիա ցօղին ամառ 'ի հարսնութեան

Գեղգեղեալ թրոջակ՝ բեկբեկէ յայգին ,
Ոստոսամամբ թրոջի գէւա առ վարդենին
Հայի սոսկալով 'ի դէմ արեգին ,
Վա՛հ , աւա՛ղ ,
Աղերս արկունէ առ կսկան վարդին ,

Անըման իմ վարդ՝ բացի'ր խնդագին ,
Սննէ չեւ է հասեալ քեզ ջերմիկ արփին ,
Խորշակ իւր սաստիկ հարցե ցաւագին ,
Վա՛հ , աւա՛ղ ,
Օրոյդ կարմրեփեան գոյն բոսորոյն :

Բրտնադատ կոկոնն 'ի սէր թըռչնակին
Բանայ տարածամ գիւր թերթ սաաջին ,
Սի' լայր, իմ սոխակ , սաւ ցանկալին ,
Վա՛ճ, աւա՛ղ ,
Քո է գլխային վարդն վարդենին :

Բտակալ թըռչնակին առ բան կոկոնին՝
Սրտատու չ ճայնիւ աւաչէ ուժղին ,
Բայի'ր պատուական վարդ ծաղիկ անդին ,
Վա՛ճ, աւա՛ղ ,
Աճա՛ Արտակալ փայլէ յեթերին :

Ի ներքոյ երկնից 'ի կապտասակին
Ճաճանչ արեւուն մէտ մէտ ծաւալին ,
Փութայ գեղարուն դշտոյն վերնային ,
Վա՛ճ, աւա՛ղ ,
Օգիւր լոյս բնձեռել վերնադաստին :

Լ՛ր գանդաղիս դու 'ի բուժ պատենին ,
Սինչ տեղայ երկինք ցոյ զառաօտին ,
Սի' թէ ոչ հայիս 'ի սայր յօտոցին ,
Վա՛ճ, աւա՛ղ ,
Որ յայգեպանին գրտանի ձեռին :

Լրակաց: Անգ կոկոնն բուռն արար անձին .
Լրաց գիւր բընքոյչ թերթըս պանծագին ,
Լու անուշահաս բուրումն վարդին
Վա՛ճ, աւա՛ղ ,
Խառնեցաւ 'ի ցոյ՝ զոր տեղայր երկին :

Պեղեցիկ 'Ատիջեան'

Տուն հայոց եւ բնակարան ,
Լ'էր իմ ձայնիս , սիրեա՛ զազգ քո
Եւ լե՛ր միտքան :

Արդար է բանն Աստուածեան

Վասն քո հասեալ սահման —
Օ՛ 'Ատիջեան մտիթարիչ
Հնորհել տանն հայկեան :

Ինքաւոր բարեաց նըշան

Ի Տեանե՛քեզ շնորհեցան ,
Ինչպստորաց սղոթմութիւնք
Ի քեզ տարբացան :

Բարունոյն Աշկար-բոյզ կեան

Չեւք եզին վէ՛մքոյ հիման
Յամաղմնեաց 'ի գերասղանծ
'Ավանի օթեան :

Իսկ դու՛ որ 'ի Տարիկեան

Գաւառէն եւ գաղթական ,
Արմատացար ծաղկեալ սրգոյւլք
Յայս նոր հայաստան :

Ի 'ի քեզ տան Արամեան

Ծագեալ ընտ ազատութեան ,
Պահեա՛ խնամով յարդարութեան
Ուղիղ դատաստան :

Ի տառնեմ՝ շող հայրութեան
Վրիդորի Պարթեական
Վրտական է՝ ի քեզ հաստեալ
Տաճար իւր անուան :

Քօզարկեալ ըստ հարմութեան
Յառազատա յարկ սրբութեան
Բարգաւաճէ յորդիս լուսոյ ,
Յորդիս արընջեան :

Արորէին մեր զենարան
Է սուսեր քառութեան ,
Է զկողարդ ՚ի գլուխ քո
Պըսակ պրճնութեան :

Հայրենի տանդ հնութեան
Օրէնք մեր արքայութեան
Ի քեզ պահին իրբեւ անդիւս
Բարեաց գանձարան :

Ազգի քո երջանկութեան
Անկապուտ փառաց նրշան
Իրտարանրդ սպաւն
Յոյս , պաշտպան , յեցարան :

Եւթանձին երջանկութեան
Քում՝ ազգ մեր ՚ի Հայաստան ,
Որք շիջուցին լապանք սիրոյ
Առ փառս հայրենեան :

Այլ փառք քո տան մոռացման
Օյիշտտակ Աբանաղեան
Յողթանակաց , սրով նախնիք
Մեր համբուկցան :

Յախտեան յերաջանելու թեան

Ապցցեա՛ւ՝ Աօր՝ Աստիջեան ,
Թե՛ սիրեացես զազդ չոյցոց
Եւ լիցիս միարան :

31.

Վիւղական աղջիկ եմ՝ ես զամբիւղաշէն
Եկեալ աստ զամբիւղօք ՚ի չոյցոց երկրէն ,
Յուսամ , զի չոյ ասկնայք եւ սարնայք չընդկաց
Բարձր գին ասցցեն իմ սիրուն զամբղաց .
Ա՛ն զամբիւղ (3) յօտար աղջկանէս :

Օ՛ Արարատ , զԼճիրատ եւ զՏիգրիս թողի ,
Միայնակ շրջիմ՝ աստ յեղերս Վանդէսի ,
Պանդուխտ եմ , օգնեցէ՛ք անտերունչ անձինս ,
Օ՛ ի ծնողք ձեր յստաջ աստ պանդուխտ էին :
Ա՛ն զամբիւղ , եւ :

Օ՛ ամբիւղք իմ՝ ե՛ն յարմար ասգնեգործու թեան՝
Պահել անդ զմասնոց , զթել , զասղաման .
Իմ ձեռք եմ՝ գօրծեալ ես զամենեւեան ,
Երբ խաշինք եւ գառինք իմ՝ զենիւ խոյտան :
Ա՛ն զամբիւղ , եւ :

Վանձք բազումք , ցաք բազումք կան յայտ՝ աշխարհի .
Պէտք սակաւք , ցաք սակաւք կան յիմում՝ երկրի .
Օ՛ սյգի մի ա՛նէի՛ զամբիւղ գօրծէի ,
Ի՛նչ կաթամբ եւ պանրով երջանիկ էի :
Ա՛ն զամբիւղ , եւ :

Այս սերկեւիլ , ծիրանե եւ խաղաղ շի կոյ ,
Բայց միայն , ափիա քիլա եւ սաս :

Այն , ե՛րբ իցէ , զի սրժանի եղեց վերբասին

Ղաշտիկէլ զպտուղս իմեց սպարախին :

Ան զամբիւղ , եւ :

Այս դուք լաւ անկնայք՝ զամբիւղս իմ՝ սաւէք ,

Գիւղական աղջկանս սիրով օգնեցէ՛ք :

Օր դարձեալ յերկիր իմ՝ հանդերձ ձեր շնորհօք՝

Օ երախտիս ձեր սակալ՝ գովեցից բայժօք :

Ան զամբիւղ (3) յօտոր աղջկանէս :

Դարձի՛ք , դարձի՛ք , եղբորդիդ անըման՝

Յնձա՛ , ցնձա՛ ընդ խնկարերս պատուական ,

Չայն փեսայիդ բաղխէ՛ ի դուսն բաղցրածայն ,

Յարմէ : Լըցայ ցօղովք բոյին հողեկան :

Ի՛ջ ՚ի սպարախ ՚ի բուրաստան , սիրական ,

Ան ՚ի խնդրել շաշան հողոց զանազան ,

Տեսար գլխոյդ հիանալի ծիածան ,

Կամարկաղ յօնից բոյին շար ական :

Իմ՝ աղունի , իմ՝ կոտորեալ ցանկալի ,

Բարբառ ձայնիդ եհաս նըման տաարակի :

Արի մտցուք ՚ի մըրգարեր այգևատան ,
Նորա ընդ հընայն հաս ընծայեալ զմայլեցման :

Կամիտ անուշ գըրեղ ՚ի սուն մօր իմոյ ,
Սասուցանել յօշարակէ նանկնոյ :
Գեղեցկացար ՚ի մեջ երկուց թաղուհեաց ,
Որպէս զլուսին ՚ի շար կարգէ սասեղաց :

Սեղը կաթի շրթանց քոյնն ցանկալի ,
Հաս հանդերձիդ նըման բտրման կնդրիլի ,
Փակեալ գրտատին եղեր նըման սողալի ,
Չապիկ հողոյ ունիս ՚ի քեղ մարբալի :

Ահա ապիկ՝ ձեռն էանց սաստկագին ,
Ո՛չ երեւի անձրեւ մեղաց արդմադին ,
Ասէ՛ ՚ի բաց հարածեցէ՛ք ՚ի յայգեաց
Ազականիչ աղուէսըն այն ՚ի ծաղկանց :

Հնչեցէ լոյսն շարժեալ լաստերք հալանեաց ,
Դարձի՛ր ՚ի լեռն եւ նըմանեա՛ց այժեմանց :
Աս սահասան յայգեստանէ աշխարհիդ ,
Փափաղելով խնդիր աննէ փեսայիդ :

Դու սաս՛, մայրիկ , խընդրում եմ՛ ,
Թե՛ ինչի՛ եմ ես արխուր ,
Ըստը օրն ես տանջը բխում եմ՛ ,
Իմ՛ հանգիստըս ու՛ր է, ու՛ր :

Ինչի՛ն եւ լարով մաշվում եմ
Ու մեկին եմ միշտ սպասում,
Հանապաղ մեկին սրբարում եմ,
Ըստ ինչ անեմ, չեմ գրանում:

Թէ՛ մահի՛ն եւ մրանում եմ՝
Իսկի՛ քունքս չի տանում,
Այդին անդին սրբարում եմ,
Միտքը-էլ հեռու է գնում:

Իմացի՛ր , մայրիկ , խնդրում եմ ,
Արդեօք ցաւ է սյս՝ թէ դարդ .
Տե՛ս՝ կարծես թէ եւ առողջ եմ ,
Ըստ իմ սիրտը չէ՛ հանդարդ :

34.

Հայոց աղջիկ:

1.

Դու տեսել եւ երկներումս
Պայծառ լուսին ծագելիս .
Կամ թէ՛ կանանչ տերևի մջ
Կարմիր ծիրան փայլելիս :

2.

Դու տեսել եւ ծաղկոցումս
Կարմիր վարդը փրփրեմած ,

Շուշան , մեկտակ ա նա՛նս փար
Չորս բարբրը սար բրանած :

3.

Ըսոյց լուսինը խիստ խաւար է
Հոյ սոյ ջրկոյ առաջին ,
Ծիրան , մեկտակ , վարդ , նու՛նս փար
Չարմեն նորս մեկ սառլին :

4.

Երկու թըշին վարդ են նրասել ,
Ճերմակ ճակարին՝ մի շուշան ,
Վալխար բերնից ցած չի գալի , —
Անմեղս թեան է նրշան :

5.

Տե՛ս՝ նա աստ կարմրեւել ,
Խր բնկերից դահիրան ,
Կրքմկրքմբեցուց փոփոկ մաստվ
Ու բսկրսեց լեզ գինկան :

6.

Նապար մջբբ ծառի նրման
Տասանում է գեղեցիկ ,
Սէկ թռչում է նա անգուման ,
Սէկ՝ գրնում է խիստ հեղիկ :

7.

Հալվում է խեղճ՝ կրարիճների
Սիրար՝ նորս տեսնելով ,
Ծերբ իրան անիճում է ,
Որ ճերացտ խիստ շուտով :

Վասն մի՛ յախնալ , Վաստիւ շքս
 Ինչ խելքի բան բրննելուդ ,
 Մեր մահչանու-ալ մկ կուգայ
 Տօնախորմբս թեան որդ :

Վայէ՛ ինչ հարկինք կուսամ՝ ,
 Ինչպէս՝ կըլլամ բաղդաւոր ,
 Թէ իմ՝ Օլանէս-աղան
 Ըլլայ մեզ յօժարաւոր :

Արդբի ինձ ինչ հարս կուգայ
 Հէմ զարդարուամ , հէմ սիրուն ,
 Ճեմքիւ թեան պէս չի կայ
 Հիչ մեկ խրմոր շարմապուն :

Ակուններք պոսի պէս ,
 Աչքերնու-ալ հելունի ,
 Կերպը նրկարածի պէս ,
 Չանք սոխս պխլպխլի :

Մենք կրկայելինք սասեղ ,
 Օարմնոցք կըլլանք ամենին .
 Սուրբ-Խաչալ կ'երթանք մեկանդ
 Օտակի Կանանչ-կիրակին :

Վասակս ծուռ , հարաբս նոր ,
 Պայրս՝ կրարիճի կերպով ,
 Թէ հարցնուն — սոս յո՛վ է որս ,
 Վրս սունճի կով :

36.

Կ հ ն ա ց բ ա ժ ա կ :

Եղբարք՝ մի շարջ ժողովեցէ՛ք ,
Քաջ Հայոց կերպի կօնծեցէ՛ք ,
Նաժահներդ զարգրկեցէ՛ք } կրկնէ՛ :
Մեր Հայ աղջի կենացը :

Հայոց երխասարդներուն ,
Հայրենեք սաշտաբանողներուն ,
Որոց անկումն-էլ սուրբ է մեզ —
Այս բաժակը նըխրենք :

Հայ աղջիկներու կենացը ,
Որք միայն Հայ մարդ կու սիրեն ,
Միշտ իրանց մարութ կու սաՀեն , —
Այս բաժակը զարգրկենք :

Արանց , որ մեր սիրան գրառում են ,
Մեզ զգօն ճամբով վարում են ,
Որոց կեանքը մեզ օրինակ , —
Մի երբեակ «կեցցէ» ասենք :

Եղբարց , որք այժմ աւարտել են ,
Մեր ուխտի անդամ եղել են ,
Որոց ուխտը միշտ սիրում է , —
Այս բաժակը նըխրենք :

Եղբարց , որք զարգից ազատ են ,
Մահումն հենդխտ վայելում են ,

Կապտածրդի գրդակ տո՛ւր ,
Մէջքէն կապէ՛ հաստ սուր ,
Մտանումըս լաւ գինին
Թե՛ղ միշտ անպակաս լինի :

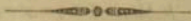
Իմ սիրելի նայելին
Մնայ ինձ միշտ հաւատարիմ ,
Փրդըշտացի ախոյեան՝
Տե՛ս՝ իմ սուրն է իմ պաշտպան :

Ով չի իլել ուսանող՝
Ի ա՛ւ է, որ միշտ մընար հոյ ,
Քանց Սասունոյ լոյս արեւն
Ունայն տեղը վայելէր :

Ով չի կոնծել երգերով ,
Ընկերաց հետ պաշտերով ,
Նա չըդիտէ ցրնծութիւն ,
Եղբ՛ւկ սրտին , վա՛յ հոգուն :

Ով չի երգուել բնկերաց
Պաշտպան լինել հայրենեաց ,
Վերջի արիւնը թափել ,
Հայրենիքը պաշտպանել :

Մեզնից Էնպէան հեռանայ ,
Լոյս աշխարհից վերանայ ,
Թե՛ղ ում ուղէ կարգն բնկնի ,
Մեր մէջ նա թող չի մրտնի :

38.

Երկեցէ՛ք, ազդ չոյց, զգալուսս մերոյ Տակայի,
Երբեմն պահանքը զպարկազ սուրբ Աջմիածնի :

Երբան աստուածիջևան ձեռամբ սորա փրկեցաւ,
Երբունչ չոյկազանց տէր և փրկելէ յայանեցաւ :

Երբազ և Սբիա զանուն սորին Տրուշակէր,
Երբեմկան Տիւս ծաղկանց ՚ի գլուխ սորին բարբէր :

Երբախն Արեւուն և Սիխարա գրբրի
Երբաջի երեւոյ սոյն խուշաղբոջ Տրակայի :

Երբազ չոյց՝ միտրան անա երգեցէ՛ք փառասոր,
Երբախն յայեմ թիւն քա եղեցի շնորհասոր :

39.

Աղէն տանն է :

- Օ արմանք բան է Տէնց գիտե՛նա
Աղէք տանը չին նստում,
Իսկի չիլա, վար մի գրե՛նիմ,
Աղալոյին իր արնում : —

« Ծի՛ արմընս, պարուն Խորդիս,
Լյս աշխարբի սղաթին,
Պաննա, իշխանը, դուն խարար չիս,
Վուր քասիրին կու ստին .

Ա՛ս օրինակ՝ թէ մեծավուր
Աղալէանիրը ուսին
Պայ դըրան մօս, հարցնէ աղին՝
« Տանն է . — տանն է, կօսին . —

Նըրա էանից մի վեշարար
Լլի էն նարբին հարցնէ՝
« Տանն է աղէն » . կընծին տարով
Խեղճին խեղճն դուրս կօնէ :

Թ՛է տարողով աղջիկ - պարան
Կու գայ՝ թող ներս հրամայէ՛,
Թ՛է դաթիւղով պատաս ձալօն
Հարցնէ, կօսին՝ « տանը չէ՛ » :

Թ՛է աղի մօս լու շուրբեով
Կու գաս, տանը կու գըթնիս .
Վ՛ա՛յ թէ չուխեղ հընացած է,
Լ՛ան էն է՝ տուն չի մըանիս :

Թ՛է վուր քրակն ձեւիդ բընած՝
Պարունին փող բերիլ իս,²
Փաւր ու պատուով տուն մըանում իս,
Պլխի վերայ աիդ անիս :

Թ՛է դուրանդար իս՝ հիսարով
Փողի էանից իս էկի ,
« Տանն է աղէն » . կօսին հարա
Մտիցը տուն չի եկի :

Լյօ է Տիմիկուայ սղաթը ,
Ամուղիս ջրդրից արտարի ,
Թէ՛ քասիր իս՝ ջուրը նընկի ,
Թէ՛ խօջա իս՝ տուն մըտի՛ :

40

Ընդէ՛ր է քեզ կասկած կըրել ,
Կամ՝ Ուտտայ գալն՝ ՚ի միտ բերել ,
Պարծ նոցին է երկու ցանել ,
Եւ արդեամբ՝ ինչ ոչ ցուցանել :
Անուն քո բարձր է , մեծ իշխան ,
Շահ կարծեա՛ր ըզքեզ եւ ո՛չ խան :

Ուտտըն է անինչ վաճառիկ
Եւ որսոյ կարթիւ զմարդիկ ,
Ըստ ձրկնորս բարուց իւր բընիկ ,
Այլ անուամբն է քաջամարտիկ :
Անուն քո բարձր է , մեծ իշխան , եւ :

Ամլոց քո է Աբիբովեան ,
Օգրդ Տամայն ծարախր արեան ,
Ունիս սումբ , վասօղ բաւական
Եւ զուտեատ անբազառական :
Անուն քո բարձր է , մեծ իշխան , եւ :

Աւանիկ՝ եկեալ Տասեալ են ,
Ո՛հ թէ՛ զինչ սակաւաթիւ են ,

Ի թակարթ անկեալ որսիկ են ,
Թաղէ՛ք զի յառաջ եկեացեն ,
Անուն քո բարձր է, մեծ իշխան, ևն :

Չեն այնպէս , որպէս կարծեցար ,
Օ ի մինչ գունդ մի նըշմարեցար ,
Օ երկվարս մեր մյարակեցար ,
Ըզվախճան մեր գուշակեցար :

Ո՛չ եւս մարտեայց բնդ Առասաց ,
Օ ի են լի շանթիւք կայծականց :

Գրնդիկն այն ո՛չ եւս երեսէք ,
Այլ միայն անշէջ հարս փայլէք ,
Ծախ զդաշան միկին վայր աններ ,
Առաքին գմեղ չարամահ տանէք ,
Ո՛չ եւս մարտեայց բնդ Առասաց, ևն :

Քաջ սիրան իմ իբր ջնլմնս գողայր ,
Յերկիւղէս ակն իմ մրթանայր ,
Առ մք զինուցն շունչ տանել չտայր ,
Ինձ միայն խուսովել մընայր ,
Ո՛չ եւս մարտեայց բնդ Առասաց, ևն :

Արի լե՛ր եւ քաջալերեաց ,
Անգոր են յոռուքն ամբոցայ ,
Ի ձրգման մեր թընդանօթայ
Փախիցեն իսկ եւ իսկ ի քաց ,
Անուն քո բարձր է, մեծ իշխան, ևն :

Օ քայրամ մեր կատարեցուք ,
Օ թըմբուկ, շեխոր հընչեցուք ,
Օ անհող գոլ մեր զինքեանց ցուցցուք ,
Օ դժ նոցին յամբոցէս հատցուք ,
Անուն քո բարձր է, մեծ իշխան, ևն :

Վա՛յ մեղ , վա՛յ , զի՛նչ են ձայնք ճայթմանց

Անրնդհասա իջեալ հայճականց ,

Սասանի բերդըս ՚ի հիմանց

Ի սասակ անհուն գրնդակաց :

Որպէս ընդ շար Փարսունի

Տէր է որ ընդ մեղ մարտնչի :

Հար եւ շանթը ՚ի վերուստ տեղան ,

Երկինք եւ երկիր յոյժ գոտան ,

Այսբան արք մարտիկք ե՛րբ մեռան ,

Ո՛հ թէ զի՛նչ հըրաշք արարան :

Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Յիցիանոյն շէ՛ լեալ զօրապետ ,

Այլ վառեալ հըրեշտակապետ ,

Նոյնպէս զօրքն երեւին թէպէտ ,

Իայց շեն բնտ մահացուաց հանդէտ :

Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Ո՛հ ո՛հ թող զբան հրացանից , —

Տե՛ս զհանդէս նոր մերենայից ,

Ընդ որ եւ զօրաց վերելից ,

Ի ո՛ւր զշաշիւն յաղթ արապանից ,

Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Կայսրն գեր բան զԱզերսանգը՛

Կատարի զինչ եւ հրամայէ ,

Օգէ՛մ ունիլ նրմա հընար շէ՛ ,

Թե՛ աշխարհ ՚ի մի վայր գայէ :

Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Ընդ յիշել մեծ անուն նորին՝

Ազգ համայն մարդկան սասանին ,

Թագաւորք եւ բարբ իշխանք

Ընդ շնորհաց նորին ակն ունին :
Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Նաղիւ-Շահն մինչ միապետ էր ,
Լչրկերիւր հազարոք շրջէր ,
Օ՛րհանձակ սանուլ չգորէր ,
Վասն զի անտոխի բերդ էր :
Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Յիցիանայն հոգեղն խորսն ,
Օ՛րբ նորին Սրով բէր բացախս ,
Ներգործէ հրաշս սասուածարար ,
Խողխողեալ գխան մեր գիցախս :
Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Յիցիանայն կուսակալ անն է ,
Սակախի գորօր եկեալ է ,
Լչիէ սա այր Արսամայ չէ՛ ,
Օ՛րարդ գոյս հրաշս սաննէ :
Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Ի ծագիլ երկց յաճուարի ,
Հազար ութ հարիւր շորս սովի
Ռեխնարդ սրան շէլիք գործի
Անդր անցեալ գոյս քաշ խորհի :
Որպէս ընդ շար Փարսունի , եւ :

Նոյն թուականն 'ի տանն յաճուարի
Ընդ եղեարն մինչ զարմանայի ,
Օ՛րսասուած եւ զկոյսն մեզ օրհնէի՛
Պոլսեցիս գոյս յորինի :

Լեւո՛յբ սյծմ սիրով երգեսցուք ,
Օ՛ր Յիցիանայն փառաւորեսցուք :

41

Ի դէմն Արմրատոյ Ամբիկանեան :

Թագ փռոսոյ մերոց , սյր ցանկալի ,
Գահար սնդին , գանձ գովելի ,
Այնչա 'ի հոգիս սէր քո վառի ,

Անձ նախարար Ամբիկանեան
Առ քո սոյրատար Արմրատ իշխան ,
Անիւձ արի անպարսակի , ե'կ , ե'կ , սէր իմ :

Յաշխարհ ճ'ենաց ամի ահագին
Փայլատակեալ շանթ հրածին ,
Քաջ Ամբիկան վեհ քո նախկին ,
Անձ նախարար Ամբիկանեան , եւ :

Հանձար քո սուր սէր բոցեղն
Տապառա յերկիր արկ զԱռքն
Պարտից զորուն զգեան սնորն ,
Անձ նախարար Ամբիկանեան , եւ :

Այնչա իշխան՝ օձ բրնածին
Քեւ բնկարս մահ գանձագին ,
Դա արագիլ սյս Հայկոցին ,
Անձ նախարար Ամբիկանեան , եւ :

Քաջագուն հօր դու քաջ ժառանգ ,
Արդէս բազէ թեւ քո երաց ,
Հասեր հարեր դու զԱխտան ,
Անձ նախարար Ամբիկանեան , եւ :

Ն Ե Ս Ե Ս Ս Ե Յ Ե Բ Գ :

Թե՛ ճխորհարչը ձեռիս
Սենեակումըս նստած եմ՝,
Քըթիցս ծուխ հանելիս՝
Կարծում եմ թե՛ իշխան եմ՝ .
Երբ քամին ծուխըս փչել,
Ես պինդ ծիծաղում եմ՝,
Ասում եմ՝ մեր գործերը
Լսպէս անցանք են :

Ազնիւ խոս՝ դու գորութիւն ,
Կեանք ու ուժ ես ինձ տալի ,
Ա՛յն կարնայի քեզ գովել ,
Ինչքան սիրարս է տալի .
Ո՛վ երկիր՝ առ՛ւր էս խոտին
Դու արեւ եւ անձրեւ շատ ,
Եւ սորա մըշակողին
Օրհնութիւն , կեանք ու բազմ :

Սենեակութեան ժամանակ
Դու ինձ լաւ ընկեր ես .
Թե՛ իմ սիրարս նեղանայ՝
Քեզ կ'առնեմ ես ձեռս :
Թանկ ես , թուրքի ծրխախոտ ,
Հարուստներու քան ես ,
Հոգիս-էլ տամ՝ քեզ կ'առնեմ
Ու կ'աճեմ գըրգանքս :

Ինչքան-էլ դատարկ լինի
Փողերիս քրտակը ,

Պէտք է անպակաս լինի
 Բերնիս ճըխարարչք ,
 Ուսանող՝ ա՛ն ճըխարարչք ,
 Հուս կ'անցնի քու կեանքը ,
 Ու ճըխելով միտք արտ՝ ,
 Ունայն է աշխարհը :

43.

Թ. Ի Փ լ է զ Ե . ք է Փ .

Թե սիրում իս թամաշա ¹ ,	Տրիճուրնիրն ² ու խելադէք ⁶
Պրտիս տեհնի քաղքումը ²	Իրանց բոլոր մօտ-արել :
Ինչ ին անում համաշա ³	
Սորդիկ իրանց բաղչումը :	Մին մինի կենաց ին լամում-
	Մեռելոց ու կենդանեաց ,
Հալի-հալէ, հալի-հալէ,	Մին մինի բողաղն ին խրում
Իս ին անում քաղքումը,	Համիրն'երով խորոված :
Հալի-հալէ, հալի-հալէ .	
Սորդիկ իրանց բաղչումը :	Հաղար-փէշէն ⁷ լի գինով
	Արկըրլացնում խրմում ին .
Կալապատիկ ծառի տակ	Տիկը բրանած սկինդ ձեռով ,
Մեր լոխիքն ⁴ ին նըստտուել .	Իսկի սախ՝ թողնում ին :

¹ տեսարան , зрѣлище, увеселение. ² Թ. Ի Փ լ է զումը. ³ միշտ, միևն ժամանակ , всегда. ⁴ քէֆ-սիրող , гуляка. ⁵ սիկ, թուլուտ, бумажка. ⁶ նեղ բերանով փարչ , узкогорлый кувшинъ. ⁷ շերեփի նման աման գինի խմելու համար :

Քաջալ գրլու խ զուսնաչին ¹ Գրքերացնում է զաստի
 Հատալօ է սր փըչում, Իրա փափուկ մասնիրով
 Տիմուլիպիտօն ² Լրացին Գար է գալի լեղ գինկան
 Դուզն ու սկանջն է տանում: Ազուսակի վուսնիրով:

Միւր սատուելի քաղքըցուն Լասի՛ Աիկօն Օւր
 Աչքը ճակտին է թըռել Բընաթաթախ գրում է
 Դամաղին ³ կըպել Լիզուն,— Լնտի՛ Վանօն լալօին ⁴
 Լ՛լ չի ուզում նա Լըռել «Լըթի քալին» մըում է

Քաղքըցու գօղալ քալին ⁵ Լյօ ին անում համաշ
 Սարգիցը յիս չի՛ մընում,— Սարգիկ իրանց քաղչում է
 Չեսին աւաճ մի՛նձ կօլգին ⁶, Ի՛մ: սիրում իս թամաշ
 Օօն է սալի կախեթուն: Պըտիս իլի քաղքումը:

44.

Ի բարձունքս երկնից յարևելքս ողղեալ,
 Թանձրարարդ լուստտիպ մեճ տմպ բարձրացեալ,
 Անկարակն ողղածիր շըջան բուրեալ,
 Հարջ զարալք զօրք երկնից դասադաս սլարեալ,
 Չըքնաղ տեսարան, մեճ հանդիսարան,
 Մեղ Սիօնի մանկանցս նոր Ալետարան.

¹ երկու փորրիկ թմրակներ մի մինի կպած, родъ бар
² քիւթ, небо во рту. ³ սիրուն կնիկ, красавица. ⁴ ջուր խ
 տան, кони. ⁵ դալի ճուծն. ⁶ հօր կամ մօր քոյրը, тетя.

Լըրգեցէ՛ք թողցրաձայն՝ ընդէ՛ր լրտեալ կայք ,
'Նուազաց Սերովբէից լերուք համաձայնը :

Ի կեդրան շրջանին ախտ կառուցեալ ,
Վերամբարձ սեամբ լուսոյ կամօր առձրգեալ ,
Քառակերպ կենդանեաց զախտաւ իցեցեալ ,
Հոյլք ամենայն վերնոց անդ ներկոյցացեալ
Չբնաղ տեսարան , մեծ հանդիսարան , և՛ :

Լուսակերտ գահոյս մեծ Դշխոյ բազմեալ ,
Վայել չախճեամբ գեղոյն շքնաղ սրածացեալ ,
Նրմանատիւ յէակս շէ՛ ոչ որ տեսեալ ,
Կամ յազայն ծնանիլ ոչ ուրուք հանդերձեալ ,
Չբնաղ տեսարան , մեծ հանդիսարան , և՛ :

Չգլխով Տիրուհւոյն արեգակն ծագեալ
Լը ընդ գարշապարօք լուսին նոր ծընեալ ,
Սրբրակաց հընդից զիրեալ ցոլացեալ
Լը համակ աստեղաց անդէն գումարեալ
Չբնաղ տեսարան , մեծ հանդիսարան , և՛ :

Ի գիրկս Տիրուհւոյն Սննուկ ստրագմեալ ,
Աստուածորդի , Փրբիկէ , Յիսուս սնտանեալ ,
Յասէ նորա կրկինք համայն սասանեալ ,
Թեւարօղ անմարմնոց սուրբ , սուրբ Տէր գոչեալ ,
Չբնաղ տեսարան , մեծ հանդիսարան ,
Մեզ Սիօնի մանկանցս նոր Աւետարան ,
Լըրգեցէ՛ք թողցրաձայն՝ ընդէ՛ր լրտեալ կայք ,
'Նուազաց Սերովբէից լերուք համաձայնը :

Ողբ մօր ի վարամենսիկ օրդին :

Իմ արեգակն խուսրեցաւ ,

Եւ աչերուս ըյսն մըխեցաւ .

Յօրեկն ինձ խոր գիշեր դարձաւ ,

Եւ սասեղաց ըյսն ծածկեցաւ :

Գարունքն խիտտ ձրմեռ ինձ դարձաւ ,

Սմտն սասաիկ ձիւնարեր կղաւ .

Ինձ կղանակն փոխոխեցաւ .

Եւ դառնաշունչ օղբն զիս հարաւ :

Քաղցրքն լնդի կղեւ դառնացաւ .

Եւ կերտկուրս ինձ մօխիբ դարձաւ .

Բարմնս յոսկերս կրցնալ չորացաւ ,

Լեզուս ի բիմն իմ ցամաքեցաւ :

Այս գեղեցիկ օրդնակս օր մեռաւ .

Հունչըս քաղեաւ , շքեանքս կատրեցաւ .

Այս նազելի օրդիս օր մեռաւ .

Կեանքս հողոյ հաստարեցաւ :

Այս սիրամարդ դառնիկս օր մեռաւ .

Խելքքս գնաց եւ ցնարեցաւ .

Այս սիրունիկ ձագիկս օր թըռաւ .

Բերանս լըռեաց , ախանջքս խլացաւ :

Այս զուարճալի տունկըս օր չորցաւ .

Ոտըս բեկաւ , թեւքս կատրեցաւ :

Բարբ մարմինս փոշ խացաւ :
Լա՛ ընդ որդոյս 'ի հող մերձեցաւ :

Արդ գոհութիւն Տեառն որ բնասցաւ :
Ընդ սուրբ մանկանցն ըզսա ընկալաւ :
Արդ, Տեր, ընկալ զհոգի տըղայիս :
Լա՛ հանդս' 'ի լուսեղէն երկինս :

46.

Իմ սիրտըս աղ ես արեւ,
Չ'իզեարբըս¹ զապ ես արեւ,
Իճանից հեռացել ես,
Իճձ բեղտմնող² ես արեւ :

Արեւելիզ՝ իճձ ստեւ ես,
Ատեւ ես, նախատեւ ես,
Չ'իզեարբըս կարատեւ ես,
Արնաշաղախս ես արեւ :

Դու ես իմ սիրահարբ,
Չ'աշկա՞ սանեւմ՝ քու ճարբ,
Գրլ խիս տըւել ես քարբ,
Ախտակնողան ես արեւ :

Իճձ տեսնելուս տո՛ւր բալով,
Այրհարդ ստա՛ գրով,
Իճձ-հօ մորթիւ չ'եւ սրով,
Անսուր մատաղ ես արեւ :

Հաս մարդկանց ես խարեւ,
Արոյդ ես եմ կրտիկելեւ,
Իճձ-հօ թոկով՝ չ'եւ կապելեւ,
Ամա դուստաղ³ ես արեւ :

Լա եմ աղիզ աղբերդ,
Իճձնից մի՛ կտրկլ սերբդ,
Երկնից կամար տնրերդ,
Իճձ վերայ թաղ⁴ ես արեւ :

¹ լեարդ, печенка. ² անբուական. ³ երանի' թիւ. ⁴ չուան.
⁵ թակարթիւ. ⁶ տիտել, սարգել, տարածել :

Գու միշտ կամեցիր բարին,	Կարօտըդ քաշում եմ քո
Ու բախանալ մի՛ չարին,	Չ'եմ կարնում ասել ահա
Լա բրբրբումս ջիգեարին	Կերպարանբրդ անանելու
Քափում ¹ արաղ ես արել:	Ինձի արդելք ես արել:

Ինչ է, ասա՛, իմ մեղք,	Բոյբդ շամշու սուբայի,
Շարուել է սրախ կղք,	Խարարա սիրտըս շահի,
Երկու ծրծիրդ մեջ անկղք	Ինձ դու տար մտարդ քաշի
Բողջու ու բաղ ես արել:	Շերիք է, ետղ ես արել

Շամդուդի ² ես համ լաչին ³ ,	Գու ես իմ սիրականքս,
Լա մեանում եմ քու պաչին,	Մի՛ մաշել ջիսան քանքս,
Գոսթ ⁴ ու դու շմանի ⁵ միջին	Երեք տարուայ դու շմանքս
Ամօխապարս ես արել:	Նոր բարեկամ ես արել:

Մուրլաթ ⁶ արա՛, սիրահար,	Մայիլ եմ դօշիդ խալին
Մի՛ շարշարիլ շարաշար,	Անուշ խելք ու քեամալին
Ինձ բրբել ես քարէ քար,	Խորջնալի Գու բջխալին
Դրբուստ սարասղ ⁷ ես արել:	Կարկրատահար ես արել:

Խնա՛, իմա , ս՛ղ մարդ՝ աշխարհս անցանի ,
 Արգա՛, գղա՛ կեանք քո թափուր անցանի ,
 Պատրեցուք եւ պատրիսնք , պատրիչս անցանի ,
 Ո՛հ ս՛հ , աշխարհասէր , աշխարհս անցանի ,

¹ փրփուր. ² ³ բաղդ թուշնոց. ⁴ բարեկամ. ⁵ թշն
⁶ սղորմա թխն. ⁷ խելապար. ⁸ կսմիծ, գորանուկ:

Վա՛յ վա՛յ, աշխարհ անցանի,

Գայ գայ օր դատաստանի,

Ան՛գ մեղ յորում՝ մընեանք անդաաստանի,

Գրտելով մեղան չեմք, որ չէ՛ արժանի,

Խորհիմք, խօսիմք, գործեմք զգործս անարժանի,

Ողորմած՝ ողորմեա՛ց ինձ անարժանիս,

Ան՛րա՛ արքայութեանդ ըզմեղ արժանիս։ վա՛յ, վա՛յ, եւ :

Լնովք բընեաց զկեանս, որ չէ՛ արժանի,

Փոխեաց զունայնն ընդ այնմիկ, որ ո՛չ անցանի,

Սոթուսողայն մանուկ չարեօք տասանի,

Ինն հարիւր վախտուն ինն ամ՛ իբր մեղ հատանի :

վա՛յ, վա՛յ, եւ :

48.

Ինձ համար չէ՛ :

Ինձ համար չէ՛ զարնան գալը,

Ինձ համար չէ՛ ծառի ծաղկելը,

Ուրախութեան սրտի գրգիռը,

Ո՛չ մի բերկրանք չէն ինձ համար :

Ինձ համար չէ՛ կենաց բաղը,

Ինձ համար չէ՛ երջանկութիւնը,

Եւ մրայօն կուսի աչքերը,

Նոցա արցունք չէն ինձ համար :

Ինձ համար չէ՛ վայլուն լուսնի

Անտառու սար լուսաօրելը,

Վարձան զարդի երգ չի տաղերը ,
Սոխակ ու զարդ չ'են ինձ համար :

Ինձ համար չէ՛ բարեկամաց
Սնկանց սիրով ան կասարելք ,
Օտտիկ սրտայ տրտիս սակէք
Քրիստոս յարեալ չէ՛ ինձ համար :

Ինձ համար չէ՛ ծնողաց լացը ,
Ինձ համար չէ՛ աղջկոյ տրտրիւք ,
Վերեղմանիս զլաց արտասուիւք
Բարեկամաց՝ չէ՛ ինձ համար :

Լոյց ինձ համար կուզայ ժամը ,
Կ'երթամ թըշնամեաց պատերազմը ,
Լա մահատիթ սարանիչ գրնդակը
Այդ պատրաստած է ինձ համար :

74

Առ զ գրասեր մեծի Իշխանի :

Աղտ խ ի նն

Ինչ ես նրասել մունջ քո բանին ,
Վե՛ր կաց, դաքս եկ, թէ ինչ խօսին :
Խնդճի՛կ, էս էք քո արժանին ,
Որ դա լինիս կին լճաթարին ,
Վա սկոթ էիք լինել տիկին ,
Տեկնաց տիկին մեծ Իշխանին :

Լսուչ Էսպէս սնարինին
Չեար կարգած բնին գերի :

Պ ս ու ս ր ն .

Լսնչ ես սասմ' ճարրդ կարած ,
Չեմ' հասկանում, սաս' դու բայ :

Ա զ ա խ ի ն ն .

Լսոր ստորդ թրաս կարա .
Լուս արելդ խտարեցա .
Վա՛յ իմ' գլխինս, վա՛յ քեզ Շուշան,
Վերի գնացիր թաթարասան .
Լոյս հաստորդ պէտք է մտնաս ,
Սոհամեաի կրօնքին գտնաս :

Պ ս ու ս ր ն .

Լեզուդ սե՛նայ, բերանդ շո՛նայ,
Լսնչ համբաւ է, սաս' ի՛նչ կայ :

Ա զ ա խ ի ն ն .

Սնձ իշխանըն քեզ արեւ է ,
Թաթար խանին հեար տանէ :

Պ ս ու ս ր ն .

Ազճիբոցերք , եկէ՛ք եկէ՛ք
Կարած գլխինս դտոր լացէ՛ք .
Սեւ էր գտեւէ օր ծրնրնդեան
Սր ես ծրնայ թըշուստական .
Սէրիկ՝ վեր կաց գերեզմանէդ
Համբաւ լքսէ ազճիբանէդ :

Իս՛ սև բազդը Էնպէս արեց ,
Իտախարբասան մենակ քրշեց .
Անգու թ սրհաս հոգիս հանէ ,
Գեամին սրտանէ, ինձ ներս տանէ .

Աղ ա թ ի ն ն .

Աղջկեկ սպարան, էս ինչ լաց է ,
Աղի արտատներ գտարն կոծ է .
Մենիք ամենիբս ցտ բղ տանենիք ,
Մեր գլուխը քեզ մատուց կ'անենիք ,
Ուր որ երթեաւ հետքդ կրգանիք ,
Չեր սղ ու հացն կրմնամանիք .
Մենիք զո՛նց պէտք է տեսնենիք աչքով
Տեղէս մենակ գրնաս լուլով .
Աչք քերզ սրբէ՛ ես հանդարտուիր ,
Հերիք եկաւ քեզ մի՛ ձեծա իր .

Պ ա ս ա ՚ ն .

Պախտան տարի եմ ձեր դրան
Հերրդ պատկերդ են իմ կրտան
Չընամ սընամ իշխան եղամ
Լապէս մին ցտ ես չեմ տեսամ .
Ականջ լղ լաց լսէ՛ խաւախ ,
Միտքդ ձրգէս էս սրտախ .
Ուր որ գրնաս, ինչ տեղ լինիս ,
Հաստատ մրնաս լուս հաստախ .
Չրմնամնաս Հոյսոց սղդիս ,
Միշտ հանապաղ նրան սգնիս .
Ամենայն ժամ միտքդ ձրգիս
Հոյրեննուցրդ պիտոյ բնիս .
Է՛հ հ, Տէր բնդ քեզ , գրնաս բարեւ ,
Քրիտաս սրահէ քս լոյս արեւ .

Ի վերայ ունայնութեան աշխարհի :

Ինչ եւ ջարդումս անձրդ , է՛յ մարդ , ցաւերով ,

Գլխիդ բարդումս գանձրդ անխիւ նաւերով .

Արի՛ , աղբեր , իմ խորաստին դու միտ դիր ,

Հոգս ու ջախելդ ա՛ն քեզանից ու յետ դիր :

Ի՞նչից ու ի՞նչից դու էս աշխարհ եկել ես ,

Ինչան տակը մըջքրդ ինչէ՛ս ինչքել ես ,

Ժանդ արծաթի խաթրին դու քեզ գերել ես ,

Գնցին սակու սիրուն հոգւով մեռել ես :

Ինչոյ շորեր , անցին քորեր , գանձ ու գահ ,

Ե՛րբ եւ տեսել , որ մարդուս անեն անմահ .

Երհախ սրտումս եւ արծաթի մազանը ,

Իր արեան է սխար կողքու քաթանը .

Խար , էդուց քեզ կո գրկէ պատանիր ,

Ի՛չ ի վրկել մահից սակին , ոչ հանքը :

— Ինչէ՛ս կու բոս դուն , գամնիկ :

« Խիստ ճեճ կերայ եւ , մարիկ » :

— Ո՛վ ճեճեց քեզ , գառնիկ ,
« Մէկ ձեր կախարդ մը կընիկ » ,

— Ի՛նչո՞ւր ճեճեց քեզ , գառնիկ ,
« Օտարին տակը իս , մարիկ » ,

— Ի՛նչո՞վ ճեճեց քեզ , գառնիկ ,
« Մէկ պաստօնով մը , մարիկ » :

— Ո՛ր տեղդ զարկեց քեզ , գառնիկ ,
« Ոտըններուս , իմ՝ մարիկ » :

— Ի՛նչպէ՞ս լացիր դուն , գառնիկ ,
« Մէ՛, մէ՛, մէ՛, մէ՛, իմ՝ մարիկ » :

Հայոց գինի :

Իբրեւէք , եղբարք , ձեր բաժակները
Եւ բաջ պարպեցէք .
Այսպէս գինի բուրբ աշխարհումը
Դուք զբանեղու չէք :

Ո՛չ թուրքի է սյս եւ ո՛չ Մաճաթի ,
Ո՛չ Քրանսիայի ,
Թա՛ղ ուրիշն օտար գինի խմի , —
Մեքն է Տրաշալի :

Համայն գինին — կանացի գինի է ,
Այդ մեր գինին չէ՛ ,
Խմել , կանձել թէ եւ կարելի է ,
Բայց սիրելու չէ՛ :

Խրքիմի գինին լաւ գոված գինի է ,
Բայց սյս-էլ այն չէ՛ ,
Ճաշից յետ խմել կարելի է ,
Բայց երգելու չէ՛ :

Կախտէմ գինին պատուական գինի է ,
Թէ եւ Հայոց չէ՛ ,
Բայց , արաս՛ս , որ հե՛կանասի է ,
Նոյեան արնկած չէ՛ :

Երասխի մօտ — այնակ է մեր գինին ,
Օրհնեա՛լ է Երասխ ,
Երասխի մօտ ամենքն են գեղեցիկ ,
Ամենքն են ուրախ :

Այդ գինին պարգևեց մեզ Աստուած
Ու գրախտից հանեց ,
Երբ Հայ Նոն աշխատանքից մաշուած
Նորան աղաչեց :

Նոն խնամտուն մարդ եղած պիտի լինի ,
Որ այդպէս ճարտար
Նա ճրմից , քամեց , խմեց մեր գինին
Ու շինեց տակաւ :

Աբրեմն, եղբայրք, բաժանին լացրած է,
 Չամբեղէ՛ք անօխե ,
 թե՛ լսենք որ մէկը շատ արջերած է
 Վարան գինի կ'ամանք :

33.

Խմել — երգեց Ընտիրեան ,
 Խմել — երգեց Վարաց .
 Խմի՛ք, աբրեմն , ասանոց
 Ըստ կարգին նախնեաց :

Խմի՛ք վեց շիշ շարախը .	} կրկնէ՛ .
Կատէ՛ Վարարեղտաւ .	
Այս խնամանն բըժշկից	
Ան քնդ գաւ խըբաւ :	

Ստիքատեա փելխաւփան
 Երբ կինը գտար ,
 Վինոյ շատուած Քարախն
 Հուաւ ախախ կ'երթար : Խմիք, ևն :

Չուր խըմուղ Վիտղինէն
 Տե՛ա թէ կ'նչ արաւ .
 Իր բընակուելու համար
 Ի՛ր ասկառ ընտրաւ : Խմիք, ևն :

Թե՛ նախնի դարերումը
 Վինին գոված է .

Մի՛ թէ՛ մեր սուրբ զբոսերումք
Այդ սքզեկած է՝ Խի՛ր , և՛ :

54.

Խնդա՞ սյօօր , Հայաստան ,
Հայրենիք մեր սիրական ,
Եկա՛ւք , եղբարք , միարան ,
Լիցուք զՏեառնէ՛ դո՛հարան :

Բարձրացա՛ արդ , Արարատ ,
Տեսուք թախի՛ծ քոյդ դադախէ՛ ,
Եկա՛ւք , եղբարք , միարան ,
Լիցուք զՏեառնէ՛ դո՛հարան :

Փայլեցի խաչ Քրիստոսի
Ի լոյս ճակատ Հոյ-սղզի՛ ,
Եկա՛ւք , եղբարք , միարան ,
Լիցուք զՏեառնէ՛ դո՛հարան :

Մե՛ծ են քո փառք , Արարի՛չ ,
Մե՛ծ են քո շնորհք , տէր Փրկի՛չ :
Եկա՛ւք , եղբարք , միարան ,
Լիցուք զՏեառնէ՛ դո՛հարան :

Մեր կեանք , մեր փառք յախանան
Օ՛հեցի քեզ , Հայաստան ,
Եկա՛ւք , եղբարք , միարան ,
Լիցուք զՏեառնէ՛ դո՛հարան :

Յագչկերտի երգ :

Ծաղկեա՛ հեղիկ , արև բաղցրիկ ,
Օլոյս սրայծառ քո գեղեցիկ , (2) .

Օլի ճեմեացէ արքայ հըզօր
Մերբն Յագչկերտ սերճ փառասոր : (2) .

Դաք թագասոր սյլազգթերան
Օսա ծաներուք ձեր տէր իշխան : (2) .

Մեա վայելէ փառք եւ սրտախ ,
Սա հաւասար զից գերազնիւ : (2) .

Ծաղկեացի քա , տէ՛ր սրտուսական ,
Սթոռ եւ սուր եւ դաւազան : (2)

Ծիւլ ծիւլ սակիէ վարդի թերթերն ,
Որպէս եւ սանն նախնի ծերերն ,
Սհա՛ մերձեցաւ դարնան ջրբերն ,
Սնուչ օրերն .

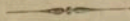
Պեղեղեղեալ գոչէ,
Պանչէ, հասաչէ
Սոխակն հզամով,
Լքամով իւրով :

Չալ չալ թեւերն՝ ՚ի սէք տարածեալ,
Ողբով եւ սրգով շեղեւ շատացեալ,
Ի վերայ վարդին կարօտահարեալ,
Լք սիրով վանեալ :

Չալ ծալ թերթերուն վարդին թերարաց
Շեղու գողտտասուս նրման աղբերաց,
Նրնջել եւ հանդիւլ նա ըստ օրինաց
Լքբէք ոչ դիտաց :

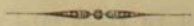
Քիւլ քիւլ քայլելով եւ ոտտասելով
Հարջ զվարդենեք շրջի ողբալով,
Ի ծագիլ լուսոյն երգս յօրինելով,
Քաջ յարմարելով :

Օիլ զիլ լայնելով, համեղ տաղերով
Վինին սասուցէք փայլուն ստղերով,
Վարդք քաղեցէք թօփ թօփ շողերով,
Պուտ պուտ ցօղերով :

Արդ պանդուխտ սրտանեկի :

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,	Դու սրտովէ՛, բէ՛ ինչպէս
Դու գարնան սիրուն թրուչ-	Այտ անտէր ու խեղճ
նակ,	
Դէպի ս'եր, ինձ ասա,	Այնչա լալով, սղալով
Թըռչում ես սյդպէս արագ :	Ահանքս մաշուել, եղել
Ա՛խ, թըռիւր, ծիծեռնակ,	Ինձ համար ցերեկը
Ծընած տեղքս Աշտարակ,	Սուք է շրթքում արեղը
Անդ շինի՛ր քո բունը	Գիշերը թաց աչքիս
Հայրենի կըտարի տակ-	Քունը մօտ էի գալիս :
Անդ հետս ալեւոր	Ասիր, որ էի բացուած
Հայր ունիմ սրգասոր,	Թառամեցայ միացած,
Որ միակ իւր սրդան	Էս ճողիկ գեղեցիկ՝
Սրտսում է օրէ՛ օր :	Հայրենի հողից գլխած :
Արբ տեսնես դու նորա՝	Դէ՛հ, սիրուն ծիծեռնակ,
Ինձնից շատ բարեւ արա՛,	Հեռացիր, թո՛ւր արագ,
Ասա՛, թող նըստի լայ	Դէպ ՚ի հայտց երկիրը,
Իւր անբաղղ սրգու վըրայ :	Ծնած տեղս — Աշտարակ

Աիւզէլ¹ մի եւ երեկ տեսայ
Ի քաղաքն 'ի յԱշգարիա,
Թագաւոր մի խընդիր ելաւ
Ի Մոսկովայ, 'ի Փորթնոզայ :

Երես-տեսալէք² ետուր
Օ՛ Սէլանիկ, զԼաթնէ
Ծով աչերուն զին ետուր
Օ՛ Ռուսիտարն եւ զԼուալաթիա :

Ելաւ ու խալաթ քաշեց
Համ քաղաքն 'ի Տեա Սլարայ,
Քաղցրիկ զբուցին Տամար՝
Հահրազուլ, Պաղտատ ու Պարա :

Աիւզէին այլ 'ի խօսք ելաւ,
Օ՛ այն ասաց, ինչ իւր պիտենայ
« Թագաւոր, քո գալն 'ի բարին,
Քայլափոխդ իմ գլխուս վերայ » :

« Կամիս ինձ փէշ-թէշ³ լայէս⁴
Համ քաղաք 'ի Տեա Սլարայ,
Կուտաս զԲատամբօլ
Տուր վենեթիկ կամ Բախանիա » :

« Հատ սըբրոց մարմինք կայ
'Նա եւ մարմին տեսան Յակօբայ,

¹ սիրուն, զեղեցիկ, նազելի. ² երեսը տեսնելու զին,
մէ. ³ ընծայ, սարդ եւ. ⁴ վայելլու չ, յարմար :

Կամ տուր զեղ զքն Ստուածածին,
Որ շինած է Սլիկունսն ։

Աղջիկ դու՛ ՚ի նա քաղաքէն ,
Որ կռէն զանուն Պոլիս՝
Մեծ Կրնասանդինու ասնն
Մէջ նորա թաղւոր կու կենայ ։

Մէկ ծայրն ՚ի ճալաղ նըստի
Մէկրն ճամբիթ , մէկն Ամասիա ։
Սըսըր քեզ ճիհէղ¹ տուած
Որ Պարաս , Քէճէ ՚ի զերայ ։

Թոխա քայլափոխուդ զինն է,
Լըրդ ըստ՝ Կէնճէն ՚ի զլայ ,
Սյո անուշ ծիծաղելիդ
Խորասան , ճիւմրիւղն ածենայ ։

Սարկաւադ սսօղ բանիս
Յինքննէս խիստ առատացայ ,
Օյս քաղաքներս ամեն
Կիւղէլի մի արբի ճապա ։

Լըր որ սէքն գայ մարդուն՝
Ոչ մանուկ սսէ , ոչ տրդայ ,
Ոչ աշխարհական կ'սսէ ,
Ոչ երէց , ոչ հաբեղայ ։

Մանկո՛ւնք՝ մի՛ մեղադրէք ,
Մէրըն արաւ զիս տիվանա² ,
Օյս չափ քաղաքներս ամեն
Կիւղէլի մի ճորս ու ճառայ ։

¹ օժիտ , բաժինք , приданое . ² խելագար , ցնորած ։

Թէ՛ տղջիկը ինձ խորում է ,
Ու էլ հաստարիմ չէ՛ :
Կասեմ՝ « Աղջիկ , իմ նազելի ,
Քու տեղ կ'սիրեմ Առամբարումլիս » :

Թէ՛ լերդս ու թորքս իմ մաշուել է ,
Գլուխս էլ սաստիկ ցուում է ,
Թէ՛ որ խմելն ու քէֆ անելը
Ըրժիշկն ինձ արդելում է .
Ըսյց ինչ ցաւ կ'աղէ իլի ,
Ես կ'հսնծեմ Առամբարումլի .

Երբ մայրս ինձ մի հարս ճարել է ,
Ասում է որ՝ սրտակուխմ ,
Եւ սարսքն ու կարգն ինձ ստիպել է ,
Որ ես ճաշ ու քէֆ սարքեմ .
Ես ճաշի տեղ , իմ սիրելի ,
Կ'առնում առատ Առամբարումլի :

Ըսյց երբ կուգայ կեանքիս վերջը ,
Սահա-էլ սառջիս տեսնեմ ,
Օղին կ'աճեմ բաժակիս մէջը ,
Հոգեհանիս-էլ կ'ասեմ .
« Վերջին անգամ , իմ սաստուելի ,
Եկ սուարացնենք Առամբարումլի » :

Ա Ր Ա Ռ Ա Ն Կ

Արուսեկ՝ ուստի՛ կու գաս , ծառայ եմ ձայնիդ ,

Արուսեկ , մեր աշխարհէն խարբիկ ¹ մի չունինս .

Սի՛ զաղեր երամիդ՝ շուտալ կը հասնինս ,

Արուսեկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունինս :

Թողեր եմ ու եկեր իմ՝ մէքերս ² ու սյգիս ,

Քանի որ ո՛րս կ'անեմ , կու քողի հոգիս .

Արուսեկ՝ պահ մի կացի՛ր , ձենիկդ 'ի հոգիս ,

Արուսեկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունինս :

Քեզ խարտը հարցնողին չես տանիր դարար ³ ,

Չենիկդ անուշ կու գայ քան զճրի դարար ⁴ .

Արուսեկ՝ Նաղդատ իջնուս , կամ ի՞նչ 'ի Հարար ,

Արուսեկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունինս :

Արտերնիս կամեցաւ , ելանք գրնացանք ,

Այս սուտ աստընուորիս ⁵ դարդերն իմացանք ,

Այս հացիկեր մարդկանց կարճաւ մրնացանք ,

Արուսեկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունինս :

Աստընուորիս բաներն կամաց կամաց է ,

Սի՛ ի՞նչ Աստուած լսէ , դրձակն բացցէ .

Վարիբին սիրան է սուգ , աչերն 'ի լաց է ,

Արուսեկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունինս :

¹ լուր , համբաւ . ² ինչք , կայանք , կաղնածք . ³ պատասխան .

⁴ խախտում . ⁵ աշխար . եւս եւ տեղացի . туземец .

Աստուած, քեզնէ խնդրեմ մուրվէթ¹ ու քէրեմ²,
Պարբրին սիրան է խոյ, ջիգերն³ է վէրէմ⁴,
Խըմած ջուրն է լեղի, ու հացը հարամ⁵,
Արուանկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունի՛ս:

Ո՛չ զլուր օրն գիտեմ, ո՛չ զկիրակին,
Օարկած է զիս շամիրուն, բրնձած կրակին.
Այրիլս չեմ հոգար, ձեզնէ կարօտ եմ,
Արուանկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունի՛ս:

Լաղզաղու կու գաս, կ'երթաս ՚ի սէհրաթ⁶
Թոյթիկ մի գրեմ, տամ քեզ ամանաթ,
Աստուած թող վկայ լինի քո վրադ,
Տարեալ հաստացես զայդ իմ սիրելեաց:

Գրեր եմ մէջ թղթիս, թէ հոս⁷ մընացի,
Օրիկ մի օրեր գալերս չի բացի,
Սիրելիք՝ ձեզանէն կարօտ մընացի,
Արուանկ՝ մեր աշխարհէն խարբիկ մի չունի՛ս:

Աշունն է մօտեցեր, գնալու ես թէղբիք⁸,
Երամներ ես ժողվել հաղարներ ու բիւր,
Ընձ պատասխան չի տուիր, ելար գնացիր,
Արուանկ՝ մեր աշխարհէն գնա՛ հեռացիր:

¹ ողորմաթիւն, ² յաջողութիւն, ³ շնորհ ⁴ լեարդ: ⁵ բացու,
ծիւրախտ. ⁶ պիղծ. ⁷ սահմանադրութիւն. ⁸ արտ, այս ու
⁸ պատրաստ:

61.

Հայոց աղջիկներ՝ ձեր հոգուն մատաղ ,
Երբ միտս էք դալիս՝ ստում եմ ես ա՛խ ,
Հալվում եմ, հալվում օտարութեան մեջ ,
Ա՛խ, սիրտըս խորվում, ցաւիս չիկայ վերջ :

Երբ կարմիր գինին բաժակումս ածած
Սեղանիս վըրայ առաջս է դըրած ,
Աչքըս ակամայ վըրան եմ ձըգում ,
Չեր սիրուն պատկերն եմ մեջք տեսնում :

Տեսնում եմ եւ, ա՛խ, միտքս է մոլորվում ,
Դանն արտասունքով աչքըս պըզտորում ,
Կարծում եմ բոլոր աշխարհն մըխնեց ,
Արեւն-էլ խաւրեց , էնդուր որ տխրեց :

Հայոց աղջիկներ , ձեր հոգուն մեռնեմ ,
Չեր սիրուն աչերն էլ ե՛րբ կրտեսնեմ ,
Ին սեւ սեւ աչքերն՝ սեւ ունքով պատած ,
Կարծես՝ երկնային զալամով քաշած :

Ին սեւ սեւ աչերն, որ շատին սգանեց ,
Բայց էլի շատին դըժոխքից հանեց ,
Ես-էլ կենդանի տեղովս եմ մեռած ,
Ասանց կըրակի էրուած, խորված :

Ել ե՛րբ կրտեսնեմ ես ձեզ ման-դալիս ,
Բազ ու բազ չայում ս՛յրան անելիս ,
Ինչտեղ ամօթից վարդն-էլ է գեղնում ,
Երբ-որ ձեր կարմիր թըշերը տեսնում :

Անցան օրերնս օտարի համար,
Անոնցմէ ինձի օգուտ մը չի կար .
Յաւի տիրացոյ , մեռնիմ՝ շարաշար ,
Չի կայ բարեկամ՝ որ պուտ մը ջուր տար :

Յատուկ գիտէի՝ հոգիս անմահ էր ,
Մարմնքս սիրել ինձի ինչ պէտք էր ,
Կերպ կերպ մեղ-քերով զիս կորուսանել ,
Անմահ փեսայէս այսպէս բաժնուել :

Թքնդիկ-ալ եմ ես , ինքքս կրտէի ,
Շոյլին նայելով կը հըպարանայի ,
Մեռնիլս միտքէս չ'էր անցընէի ,
Ընց դեռ չի մեռած եղոյ դանելի :

Վարդ էի բացուած , գոյնքս կրխայլի ,
Անուշ հոտովս շատին խարեցի ,
Երբ-որ ձերացոյ՝ դարձոյ շոր խտտի ,
Կորուցի տեսքքս , չ'ին հաւնիր ինձի :

Ուհ հան ու նարդիդ , զի մրիւլ , մանուշակ ,
Չքրնաղ փայլէի որպէս գարեգակ ,
Ես զիս կարծէի որպէս դահարակ ,
Չի կար յաշխարհէս ինձի նրմանակ :

Թառմեցոյ , ընկոյ , գոյնքս փախուցի ,
Տեսար աչքերուս լոյսը կորուցի ,
Ո՛ւր այն զարգարանքս , որ զարգարուէի ,
Արդ՝ չ'ունիմ ես ոյժ կայնելու ոտքի :

Աչշխարք՝ խորուեցոյ , ինչ տեսմ'քեզի ,
Որ մէկ օր մըն ալ կուշտ չի խընդացի ,
Աչքերս միշտ արցունք , սիրաբն կը հալի ,
Չալած մամի պէս կեանքքս կը հաանի :

Մըմանեցոյ եւ բրբրուած նուի ,
Ար իմ մեղքերուս զիս կորալնցոցի ,
Ահա՛ կորնը չիմ ՚ի խորրս ծովի ,
Անտէք, անտերուծ չ, խեղճ, ողորմելի :

Արնե՛կ էք ինձի , թէ զիս ճանչնայի ,
Իմ Ըստեղծողիս սէրս ձրզէի .
Ինչ օգուտ եղաւ մարդիկ սիրեցի .
Աիրուեցոյ մարմնով Տողիս կորուցի :

Աէք իմ, Աստուած իմ, Յիսուս—Փրկիչ իմ,
Անուշակ Տէք իմ, Աստուած իմ, Աէք իմ,
Դու մենակ յոյս իմ, գթած Փրկիչ իմ,
Դիւ միայն, Յիսուս, մեղքէս կ'ազատիմ:

64.

Ի մ ե ը զ Ը .

Հետացել եմ իմ մայրնիս աշխարհից ,
Երս բարեկամք անջատած են ինձանից .
Խոտամում եմ եւ սյս օտար երկրումը ,
Իննակ բըսած ծաղկի նըման զաշտումը :
Խմաց կամաց ասրիները անցնում են ,
Ինչ նորողած դարուն, ամառ դարձնում են ,
Իայն իմ խեղճ կեանքը չ'ունի ոչ ինչ նոր ,
Ինձ երեկը կըրկնը ում է միշտ այսօր :

Աստուծոյ ինչ է ճամբան ու փշոտ ,
Իցեղձութիւնքս համարում են ինձ ամօթ ,
Իմ վիճակին կարեկցութիւն մարդ չ'ունի ,
„Դա , ստում են , իր կեանքումը , դարդ չ'ունի ,“
— Ես դարդ ունիմ , դարդըս մեծ է ու պէսպէս ,
Բայց չ'են տեսնում ձեր աչքերը կարճատես : —
Երբ ես մրտայ անհիւրընկալ այս աշխար .
Վանի բազէ բազըր ժրպտաց ինձ պայծառ :
Հ'ա՛ , սասցի , դարձել է իմ անիւր ,
Լրացել է իմ վատ բազդի չար թիւր :
Յանկարծ՝ փրչեց անտուժելի Հիւսիսին ,
Ռատամեցուց վարդ , մանուշակ մայիսին ,
Այսպէս չորցուց իմ նազելի հատակը ,
Իմ անողորմ , անագորոյն վիճակը :
Ա՛խ , մտեցի՛ր , օրհասական օր մահուան ,
Բե՛ր քու հետը սեւ հող ու նեղ գերեզման ,
Ռո՛ղ սառ լինի իմ նոր տանը յատակը ,
Ծանրը քարէ վրէժս ծածկած վերմակը :
Բայց , ա՛խ , երբ-որ կ'անցնի ամիս ու տարի ,
Կրմամուտի գերեզմանը այն քարի ,
Հետքը անգամ չի մընալու իմ խաչին ,
Իմ անունը , իմ յիշատակ — կը կորչին .
Բայց կ'ուզէի թողնել այստեղ մի արձան ,
Որ դարէ դար մընար ամուր , անկործան .
Ես երգեցի երգ սլորուն ու անոյշ ,
Իմ քրնարի ձայնն էր մեղմիկ ու քրնրոյշ .
Մի՛ թէ այնքան անգութ կ'լինի Ատոա զեա ,
Որ անունըս անգամ կ'անէ նա անհետ :

65.

Հէ՛յ , մեկդի բացէք մեյդան ,
Ինչ աստղէս առջեւ կաւ դան ,
Օտ'րկ խամշին , տուն մի' նայիր ,
Հանէն-ալ կրչայ սէիր .
Թա'ղ էլլին կրարիճները ,
Տեանունք նացա ուժերը :

Ուր է գոմշին գըլտօր ,
Թա'ղ մէյտան գոյ ուղեցողը ,
Տէ' հաճէ տէ՛վէ խալտրան
Սթխուլախ , այու երխան ,
Հասա դուն կարճուկ Մառթին ,
Ինչո՛ւ կը նայիս հալսին :

Իշտէ կարճուկ Մառթինը
Կայնից Սկորին առջեւը ,
Իկան գողի գողի ,
Սննուեցան ձեռք ձեռքի .
Թքնդաց տակը գեաինը ,
Հալա էլլան թօղերը :

Տարցան , սալան կրարեցան ,
Չորս քովը սըտրավեցան ,
Սկորը փաթթթլեցաւ .
Ու մեջքէն խափմիշ արաւ .
Մառթինը մեկէն բըռնից ,
Ղըկից , վերաց ու թառլից :

Իլլան տաճա կրարիճներ ,
Ան Մառթինին հիշ բան չէր .

Նարա դալ էր սրտուածը .
 Պիտէ ալայ աշխարքը .
 Նա օմուղին վըրայէն
 Օպա թապլած կըտրիճ է :

Կարճուկ Սառթինին ուժին
 Ուժ չի հասնիր հէչ մեկին .
 Ա՛քֆէրիմ՝ կարճուկ Սառթին
 Նամ իս դուն գեղացիին .
 Դուն առիր ան գըլտը ,
 Քըրտինբիդ հէլալ հախը :

Ծօ՛՛ Սառթին՝ մէյնակ չ՛ուտիս ,
 Սեր փայն-ալ քիչ մը պահիս ,
 Գուլխուն համը մենք-ալ տեսնունք ,
 Քու ուժէդ մենք-ալ աւնունք .
 Քեղի սէս ասլան կըտրինք ,
 Գալ պատրինք , օպա գըրչինք :

Արաքսի արտասունքը :

Սնյր - Արաքսի ակերով
 Քայլամալոր գընում եմ ,
 Հին հին դարուց յիշատակ
 Ալեաց մէջը սըտրում եմ .

Բայց նորա միշտ յեղյակակ
Պրղատոր ջրբով եղերբին
Դարիս դարիս խրփելով
Փախչում էին լալաղին :

— Արա՛քս՝ ինչո՛ւ ձրկանց հետ
Խաղ չ'ես բրնձում մանկահան,
Դու դեռ ծովը չ'ի հասած՝
Արգաւոր ես ինձ նրման :

Ինչո՛ւ արցունք ցայտում են
Քու սէդ, հրպարտ աչերից,
Ինչո՛ւ արագ փախչում ես
Այդ հարազատ ասերից :

Մի՛ սրղատորիլ յատակըդ,
Հանդարտ հոսէ՛ խայտալով,
Սննկու թիւնը քու կարճ է, —
Հուտ կը հասնիս գէտ 'ի ծով :

Վարդի թրփեր թող բրնին
Քու հիւրընկալ ասի մօտ,
Սոխակները նոցա մէջ
Երգեն մինչեւ առաւօտ :

Աըշտադալար ուսիներ
Սառ ծոցի մէջ քու ջրբին
Ճըկուն ուտըն ու տերեւ
Թո՛ղ թաց անեն տապ օրին :

Ափերիդ մօտ երգելու
Հովիւք թող դան համարձակ,
Գառն ու ուլը քու վրձիտ
Զուրը մըտնին միշտ արձակ : —

Սէջըբը ուսցուց Սլրաբը,
Փրբբութիւն հանեց իր տակից,
Սմիգի նրման գտաւրով՝
Լսալէս խօսեց յատակից.

„Խնդա՛խ, անմիտ պատանի,
Ներհըս ինչո՛ւ դարեւոր
Վըրդովում ես, նորագում
Լսմ' ցաւերը բխբաւոր.

„Սերելի մահից յետ
Լճրբ ես անել, որ այրին
Ոտից գըլուխ սլըճնուի
Իր զարգերով թանկագին.

„Որի՛ համար զարգարում',
Որի՛ աչքը հրաստութեմ', —
Հատերն՝ ինձ են ասելի,
Հատերին՝ ես օտար եմ:

„Վար ժամանակ, որ ես-էլ
Հըբեղազարդ հարսի պէս
Հազար ու բար պըշտմերով
Փախչում էի աներէս.

„Յատակըս պարզ ու վըճիտ,
Սահաններըս սլրանն,
Լուսարերը մինչեւ այգ
Ջըբիս միջին էր լողում:

„Ինչըս մընաց այն օրից,
Որ ջըբտմօտ գեղերըս,
Որը իմ շէն բաղաբից,
Որ բերկրալի անդերըս:

„Տուրքը ջրբի ամեն օր
Ինր սուրբ ծոցէն Արարատ
Սնայրախորնամ ինձ սընունդ
Պարգեւում է լիտուտ .

„Բայց ես այն սուրբ ջրբերով ,
Սուրբ Ակօրի աղբիւրին
Պիտի ցօղեմ արատօրայք
Իմ ատելի օտարին .

„Պամ՝ կենսատու իմ ջրբով ,
Ափերիս մօտ կըկըզած՝
Իւր նամն՝ զք կատարէ
Թուրք կամ՝ Պարսիկը հոտած .

„Սինչ իմ սրդիք (ո՛վ գիտէ)
Ծարսու, նօթի, անսերունչ
Օտար աշխար յածում են
Թոյլ ոտքերով կիսաշունչ

„Հեռու հեռու քըշեցին
Բընիկ ազգը իմ հայկեան ,
Նորա տեղը ինձ սուին
Ազգ անկըրօն , մոլեկան .

„Դոցա՝ համար զարդարեմ
Իմ հիւրընկալ ատերը ,
Եւ կամ՝ դոցա՝ հրասպարեմ
Ճըպոտտ, սըլլշած աչերը :

„Քանի որ իմ գաւակունք
Այսպէս կումընան սանդուխտ՝
Ինձ միշտ սըզւոր կը տեսնէք ,
Այս է անխար իմ սուրբ ոխա —

MB!

Լը չի խօսեց Արարոր,
Յորձանք սուեց ահագին,
Օղակ օղակ օձի պէս
Առջ սողաց մուկերն :

67.

Սոյր ցանկալի, հիանալի, յոյժ տենչալի, աննրման,
Օտղիկ լուսոյ անտանեւոյ դու երկնային օթարան.

Կոյս գովելի, երանելի, միշտ սըխրալի Սարիամ,
Սոյր գովելի, դրուատելի, ներբողելի Սարիամ!

Անապական մայր խակական, կոյս եղական, Տիրուհի,
Ահամեմատ եւ անարատ, սուրբ գթառատ թագուհի,

Սոյր սուրբ յուսոյ եւ սուրբ սիրոյ, գերայարդոյ, մարտ
Լոյս բնակարան, ցոյց օթարան, դու աննրման սիրատուն.

Յուէտ բարի, փայլուն տեղի միշտ բերկրալի Խակուհի,
Դու գերազանց համայն ազանց՝ լ'ւր բերկրուեց թագուհի

Տաճար կանգնեալ, խորան կազմեալ, միշտ փայլեցեալ

Անեղ Բանին, խակականին, մայր Յիսուսին, թագուհի,

Քեզ աղերսեմ, յոյժ վերերգեմ, աղաղակեմ, Խակուհի,
Փըրկել հայցեմ՝ ի քէն մաղթեմ, միշտ հառաչեմ, մայր

68.

Սայրիկ, սիրական մայրիկ, ծրնող կաթնոգին,
կանջ գիր, հարազատքս, զաւակիդ դարդին,
ինչ օձ թխնաւոր սիրտքս է ծրծում,
բարբ գիշերը քունքս էի տանում:
հանգիստ երազները քունքս են քշում,
եւ նրնջելից յառաջ ազօթք եմ անում,
սոխակի երգեր են ականջիս գալիս,
բարստ խիստ թունդ է տալի՝ ձայնը լըսելիս,
ն' սրտամաշ դարդը հոգիս մաշում է,
մ' հանգիստ սրտիկքս նա խրոտում է.
բարտ եմ քաշում, ամա՛ն, էրգիտեմ ումին,
իշտ ծանր ակն եմ քաշում, երեսքս բարձին.
բցունք է՛նն կաթնում առատ սպաղած աչքերէս,
սես՝ արխն է թափում խորոված սրակս:
հանջանքիս դիմանալու էլ է՛ռնիմ հընար,
ի՛թէ չըրգիտես, մայրիկ, իմ դարդին մի ճար:
Մի՛ մաշուիր, իմ նազելի դուստր սիրական,
կոչ ցուխդ համար միայն մի դեղ զօրական,
Սեն աղ ջկայ ժամին գլխին է գալու,
Տարիդ հասել է, զաւակ, մէկին սիրելու:՝

69.

Սայրիկ իմ՝ աղանիկ, լոյս արեգական,
Սրճա՛, իմ՝ ծրնող քաղցրիկ, ինձ՝ քու աղ ջրկան:

Այնքան՝ ո՞վ մի թիւնտար սիրարար է խոյրթում,
Ու միշտ գիշերը բոլոր քրնել է ի սոյնում:

Անհանգիստ երազներից քունը չի տանում,
Նքնջելից եւ յառնելից սիրարար է մաշվում:

Մէկ տեսնես՝ թրուշտնների երգեր եմ լքում,
Սիրարար այդ քաղցրիկ ձայնից վեր-վեր է թրուշում:

Ի՞նչ է այս, իմ ծրնողը, որ ինձ պատահեց,
Էջրեւի այս իմ ցարը շարից հանգիպեց:

Մի՛թէ չի կայ, մայրիկս իմ դարդին մի քար.
Հեռացուր այս տանջանքը, գրախ'ը մէկ հընար: —

„Իմ նազելի գրասրիկըս մի՛ մաշուիր լալով,
„Իմ սիրարար-էլ մի՛ ի խոցիլ քեզ շարշարելով:

„Իմացի՛ր, այդ ցաւերը քեզ սնվո՞րտա է,
„Հասել է ժամանակըդ, այդ սիւրբ դարդն է:

„Փողբը ինչ-էլ համբերե՛, գրասրիկ իմ սիրուն,
„Կու գոյ փեւան, կը տանէ, կ'իջնես հանգիստ քուն:

Հրեշտակապետ փառքս տարով ,
Յարժամ Հայոց Օտարիկն գայր :

Ըարկ արեգակն ծագեցաւ ,
Սաստիկ ձրներն հալեցաւ ,
Գառն ու մարին ընծայեցաւ ,
Յարժամ Հայոց Օտարիկն գայր :

Անի ու երկինք խիստ գոռաց ,
Ողորմութեան ցոյն ցոլաց ,
Ծառ ու գետերն խիստ ծրփաց ,
Յարժամ Հայոց Օտարիկն գայր ,

Ազրերակաւորն յորդորին ,
Ծառ ու ճրղերն զարգարին ,
Խոտ անասունքն ճաշակին ,
Յարժամ Հայոց Օտարիկն գայր :

Սարգապէս դատ մեղուն ,
Ժողով ծագին 'ի լեռներուն ,
Ո՛չ վախենայ 'ի մեռներուն ,
Յարժամ Հայոց Օտարիկն գայր :

Ըստ լրա ըն , դամբին ¹ անասառուն
Եկեր դարձեր վարդին մտառն ,
Գանդատ կ'ընէր նա 'ի հողմիցն ,
Յարժամ Հայոց Օտարիկն գայր :

¹ արտառ թրուչուն , жаворонокъ .

ԵՐԿՈՒ ՔՈՂՐՈՒ

Մեզնից շատ առաջ կար մի թագաւոր,
Հողով գեռ արի, գրչխով պեւոր,
Մնձ ծով էր պատել նորա աշխարհը,
Ոսկի ասացին գիտանք այն դարը,
Ունէր նա երկու մասաղհաս աղջիկ, —
Մինը խիստ արզեղ, միւսը գեղեցիկ,
Մի օր արզեղը ասաց միսին՝
„Երթանք ծովի ափ, քուրիկ, միասին“
Սիրունը գրնաց առաջից արքաուս,
Տրդեղը ետնից սխ պահած սրբաուս,
Հողիւ թէ ծովի ափին էր հասած՝
Իր սիրուն քրքոջ գրչորեց նա ցած,
Կանչեց կիսամեռ սիրունը ջրբից՝
— „Քուրիկ խմ, քուրիկ՝ փրկի՛կ՝ ինձ մահից,
Ես ունիմ տանը գեղեցիկ մանեակ,
Մ՛ն, էն քեզ լինի, պարգեւէ՛ ինձ կեանք,“ —
„Է՛ն առանց քեզ-էլ կարող եմ ստանալ,
Ինձնից փրկու թիւն դու բնա մի՛ յուսալ,“
— „Քուրիկ՝ թէ այդ-էլ քեզ չէ բաւական,
Կրտամ քեզ ոսկի սրբակ պատուական,“ —
„Է՛ն առանց քեզ-էլ կարող եմ ստանալ,
Ինձնից փրկու թիւն դու բնա մի՛ յուսալ,“
— „Քուրիկ՝ մի՛ թողնիլ դու ինձ անտերունչ,
Քեզ սիրուն փեսա կրտամ անտրտունչ,“ —
Տրդեղի սիրար դարձել էր թեա քար,
Քրքոջ խնդիրքը թողեց անկատար,
Չբխորար ծովը ձրգեց մեծ ուսկան,
Երանեց մարմնը սիրուն աղջկան.

Գրքիցը հոննեց, դրբեց ասիի մօտ,
Եւ ծագիկ ցաննեց վրբենն ու շատ խառ
Ի աշուղ անցաւ, տեսաւ աղջիկան,
Սրբեց ու առաւ դրբեց ուսի վրան.
Երբաւ իրա տուն այդ անդին գիւտը,
Երբացուց նորա մարմնոյ դիւի հիւթը,
Երբեցիկ տաւ իղ շիննեց սակերից,
Երբցրաւայն լարեր հիւսեց մագերից,
Երբոր ամեն բան ստարաստեց կարգին՝
Երբայ արբունիք տաւ իղը ձեռքին.
Երբ մշտաւ դահլիճ շքեղ զարդարած,
Երբաւ արգեղին փեսի մօտ կանգնած.
Երբեց բերանը, լարերին խրփեց,
Երբերի առաջ քաղցրաձան երգեց.
Նրնչէ՛, իմ տաւ իղ, հրնչէ՛ համարձակ,
Նարագաւ քոյրըս խրլեց իմ սրտակ.
Երբէ՛ իմ ծրնող, Լրսէ՛ սիրական,
Նարագաւ քոյրըս խրլեց իմ փեսան.
Երբէ՛ ժողովուրդ, Լրսէ՛ անխրտով,
Նարագաւ քոյրըս գրլորեց ինձ ծով.
Երբ ոք դահլիճը խարոյկ շինեցին,
Երբապարս քրտջ մջը գրլորեցին.
Երբը սրլարլանց, աղջիկը կանչեց՝
Երբ մեղաց համար Ատոռւած ինձ սպասեց.”

Մեր Տէրն էր բազմեալ ՚ի բարձր աթոռին,
Սէնն յօրինէր բզազատիկ քոյին.
Քանց ՚ի նրման եւ Աղեւնոյ գրախտին,
Յրժամ զարդարիս նրման Աշային :

Աւս'դ կատկածիս, կամ հիւճեալ մաշխ (2).
 Թվէ կենդանոցս ոչ սղորմիս՝
 Վս'հ, յետ մահոցս գոնէ ներեալ ինձ:

Կամ Աստեղիկ եւ կամ Աշտիկ եւ դու,
 Կամ Հեղինէ եւ , կամ Աշխէն եւ դու,
 Կամ Փատանձեմ կամ Յուզիկ եւ դու,
 Քեզ նրման չի կայ, ո՛ւմ նրման եւ դու:

73.

Արամ - երգ:

Սեր քաջ Հայոց զօրութիւն, } երկիցս
 Վեր կացէ՛ք, սասայ Արամ:
 Առջեաւ քացէ՛ք նըշան,
 Գնանք Հայ լեզուն տարածներ.
 Ո՛հ Արամ, Արամ, Արամ:

Ներքաք զստրուկն Ասորին
 Բարբառ կռչէ առաջին .
 Գլուխն յաշտարակ մեխեցէ՛ք,
 Որ յերկնից ստրուի հայերէն: Ո՛հ, եւ:

Յորդան տուք, զօրք ո՛ն յորդան
 Դէպ ՚ի կողմն Արեւմտեան,
 Պայածիս Քաղկայ Տիտան,
 Դէք զի տասպատա ՚ի դամբան: Ո՛հ, եւ:

Հորդան տուք օ՛ն, զօրք հորդան,
Տեարք լայնալիճ աղեղան,
Քրնքու շախու ամբոխին
Տալ ըղլեղու Հայկական Ո՛հ, և՛:

Ո՛վ չբղիտէ Հայերէն,
Ո՛չ ճանաչէ նա զօրէն
Որ բանիւ Հայոց արար
Սյու մեծ աշխարհ մեղ համար: Ո՛հ, և՛:

Ի ծովէ մինչեւ ՚ի ծով
Թօ՛ղ խօսին Հայ բառերով:
Ներհակողին նիղակով
Յուցէ՛ք օ՛հ, ասաց Արամ,
Ո՛հ Արամ, Արամ, Արամ:

74.

Չեքն եւ նաւն:

Մեր Տէրն ծեր եւ ալեւոր
Փառք բազմեալ Տէրն ՚ի խաչին:
Քաղցրը ձայներ նաւալարաց.
— Ա՛յ նաւալարք դուք իմ եղբարք,
Եղբա՛րք, սուէք զսյս ծերս ՚ի նաւն,
Ես ձեզ բազում աղօթս առնեմ: —
„Ա՛յ, գնա՛ գրնա՛ ծեր ալեւոր,
Մեր նաւը չէ՛ վասն աղօթից,
Նաւը մեծ է, վարձըն շատ է.
Նաւս ՚ի վարձ է վաճառականին:“

Խաչ եհան բարսէ կրնբեաց,
Չեարն տարաւ, տապն էաւ,
Քարն էաւ զեկանս, — Ահա՛,
Ահա՛ մեզ գրամ՛ եւ դահեկանս. —
Վարձն երեւ եւ նաւ մրտաւ,
Ջուրն անդրնդոց պրդատրեցաւ,
Նաւն ՚ի յալոյն կործու մն էաւ,
Ուստի՛ց եկիր, մարդ մեղաւոր,
Որ դու կորար, մեզ կորուսիր՝
— Այն մեղաւոր, տուք նաւդ ՚ի յիս,
Եւ դուք անուշ ՚ի բուն եղիր, —
Աջու մեղար խաչահանէր,
Չախտ մեղար նաւն վարէր,
Դեռ չէր եղեալ հասարակաց
Նաւն ՚ի ցանկրն հաստատեցաւ,
— Աղբարբ, ելէ՛ք անուշ բրնուտ,
Անուշ բրնուտ, դառն երազուտ,
Ի յան անկեալ ՚ի Քրիստոսի,
Ահա՛ մեզ Տէր, ահա՛ մեզ նաւն, —

75.

Սերի՛թ խոսակցիս, մերի՛թ լուս կաւ դու,
Սերի՛թ հալանաս, մերի՛թ բոցոսիս,
Սերի՛թ մարգատեաց, մերի՛թ մարդատէր եւ
Սերի՛թ Լրանիս, մերի՛թ զգածիս.
Նու՛՛չ հաստատաւ (3) ՚ի զեղզ բո (2),

Ի՛նչ գիտնալուն, է՛նչ գիտնալուն,
Ի՛նչ գիտնալուն, է՛նչ գիտնալուն,
Ի՛նչ գիտնալուն, է՛նչ գիտնալուն,
Ի՛նչ գիտնալուն, է՛նչ գիտնալուն,
Ի՛նչ գիտնալուն, է՛նչ գիտնալուն (3) ՚ի գեղգըքս (2):

Ո՛րքէս խնդամ՞ այն ինչ ժողովուրդ,
Ո՛րքէս խնդամ՞ զգարուն զու ճիւղապիս,
Օ՛րքէս խնդամ՞ նրչմարեմ յաշտոյ,
Յորքէս խնդամ՞ միշտ հասալուսի:
Ի՛նչ գիտնալուն (3) ՚ի գեղգըքս (2):

Ա՛ն աս ան:

Մէկ շօտ մարդ անէր գեղեցիկ մի կին,
Ասացին մէկ օր նորա մէկ մէկին.
«Ի՞նչ որ Աստուծով մենք որդի ծնենք,
Ի՛նչ անուն զրնէք, անք երբ կատարենք»:

Կինը ասաց. «Յարութիւն զրնենք,
Շօտը անի հետ Օ՛րքէս կրտսնենք»:
— Չէ՛, ասաց մարդը. Կարապետ կոչենք,
Յովհաննէս Սկրալի անունը յիշենք:—

Մէկ տարի անցաւ, կինն որդի ծնեց,
Շօտը անունով Յարութիւն անուանեց:

Տղան շուտ մեռաւ, նորից տղայ բերեց,
Եւ մարդու կամքով Կարասկեա կը չեց:

Սու-էլ շատ շուտով աշխարհքը թողաւ,
Հօրն ու մօր սիրտը կըստը-կըստը արաւ,
Սի քանի որդիք էլի ծընեցին,
Բայց մինը միւսից յետ մեռան, զնացին:

Այս կերպով սոքա վեց եօթը տարի
Սնացին երկուսը անտո՛հմ, անորդի:
Հատ մատաղ արին, շատ ուխտ կասեցին,
Ու տարուայ պասերը քոյրը քրահեցին:

Մի օր-էլ ասաց մարդը իր կրնօջ,
„Գուցէ տէր Աստուած կու պահէ ամբողջ,
Թե՛ որ երկինք մեզ էլ մի որդի տայ՝
Այնպէս անուն տանք, որ տօն չ'ունենայ:“

Տարին չ'էր անցել կինն որդի ծընաւ,
Ոչ մի սուրբ մարդու անուն չի ստացաւ.
Տօն չ'ունենալով Ան տօն կը չուեցաւ:
Անտօն անունը ո՛ր ազգից ելաւ:

Մինչ յիշեմ գիմ ստոյգ հասակ,
Օյիմ նախնի գեղ վարդատեսակ,
Այդ կարգամ իմ անձին,
Ախոս ասեմ հողածին:

Սուտ է մարդ, սուտ փառք՝ կենցաղոյս,
Թարշամին իմ կեանք նորարոյս,
Ո՛չ գիտեմ, թէ ե՛րբ մեռայց,
Սահ՛ն է կենաց զուգընթաց:

Լ՛ի, տես, զիս հայր իմ ջերմագութ,
Լ՛ի, մայր իմ, յայց ե՛լ քո որդւոյդ.
Օ՛ ձեզ տեսի յերազի
Նստեալ ՚ի մէջ պարտիզի.

Բամեալք շուրջ կային կարգ առ կարգ
Մնդ իմ քորք եւ սիրուն եղբարք,
Ս՛լլ ո՛հ, զիա՛րդ փոյթ ընդ փոյթ
Կորուսի զայդ երեւոյթ:

Գալ առ ձեզ որդւոյս ե՛րբ իցէ,
Տասն տմք են, զի կամ ՚ի բացէ.
Օգնեսցէ ինձ Տէր Զիտուս,
Առ որ միայն է իմ յոյս:

Ո՛չ ուրեք զըտի կեանս անվիշտ,
Յեցք հոգոց ուտեն զիմ սիրտ միշտ,
Չեռս ՚ի ծոցի հառաչեմ,
Օ՛ ի հանդուրժել կարող չեմ:

Իւծեցին զիս վայրք անձանօթ,
Յորս ցայս օր շրջիմ թախտատ
Բազդին հոգմով տարուբեր,
Յաշխարհիս ծով կամ յերեր:

Հուշանի գունակ փրթթէի,
Մինչ էի ՚ի տան հայրենի,
Ս՛րդ՝ յարեւուն տապ տուչոր
Կիզ իմ իբրեւ կըրկուտ չոր:

Ատրուպէ զանաւոցս թեւէ կարծէ,
Կարծեմ թէ՛ ինձ այս օր վերջ է.
Այլ մեծ է յոյս իմ՝ Սասունս,
Որ սահէ զխր արարած:

Ի՞նչ լե՛ր դու, եղբայր Ատեփաննոս,
Իմ զուարթ անոյշ աչաց լոյս,
Այլ ես լացից աղեկէզ
Մինչեւ ատից ողջ բզբեզ:

78

ԵՐԴ Հայրենեաց:

Մինչդեռ յուսով խայտայ բնութիւն
Յետ դանաշունչ ձրմերայնոյն,
Եւ ՚ի գաւառն իմ՝ Հայրենի
Գեղածիծաղ դանսայ գարուն,
Մինչ բոյր ՚ի բոյր փթթին ծաղկունք
Եւ ճրուողեն նորեկ ծիծուռք,
Ի քեզ ես դարձ առնեմ յայնժամ,
Ո՛վ ցանկալիզ իմ՝ Հայաստան:

Ոչ հելուեաեան ինձ դաշտափայլք
Եւ կամ զուարթ մարգագետինք
Ոչ քան զքեզ չքնաղագեղ
Խաալական պայծառ երկինք,
Հեռի ՚ի քէն պանդուխտ գորով
Քոյովրդ յար տապիմ անձկով:

Ի խանձարուրդ խնոց կենաց՝
Ո՛վ Հայաստան առնեմ եւ դարձ.

Գայցեն առուր ուր մանկութեան
Սնկցի օրոցս իմ դեղ դարար,
Եւ յինէն խոյս տացեն վայելք
Կենաց թնթեւ ՚ի դարշապար.
Ուր հէզ մուսայս մասն ՚ի յերեր
Սոսանայցէ երգել ըզսէր,
Օնինջ ՚ի ծոցրդ առնում յայնժամ,
Ո՛վ ցանկալիդ իմ Հայաստան.

79.

Տաղ ՚ի Ոստում-Բէզ.

Խանութիկն ՚ի ձայն բարձր աղաղակէ,
Կանո դաճիճն սուր ՚ի ձեռին անյող սրբէ,
Պղեր հանդոյն զիմ կենաց թել կրարել խնդրէ,
Կախաղան եւ կամ ՚ի սպանդ, ո՛ւր զիս տանէ,
Պղարս համայն մահմետական զի՛ խուան գան,
Օ իմ մահ սրդան,
Խանութին լան զիս Արսլեան բաջ ակոյեան.
Թիթէ շէք որ ասա Քրիստոնեայ զիս փրբկեսցէ
Յոյս ամեհի եւ մահագոյն վայրագ դահճէ,
Պղէր զանմեղ արիւն թափել յերկիր ցանկայ.
Կիրական զենման խնոյ լերս՝ ուր վրկայ,
Պղ հայրենեայ ՚ի թրշնամեայ ձեռն մասնեայ, —
Ուրախ մեռայց,
Պղ գասեցայց ընդ զիս ցաղանց խնոց նախնեայ:

Փշրանք մնացեալ իմ սիրելի Հայոց ազգի,
Որք գըտանիր 'ի ձեռս Պարսից յայս քաղաքի,
Մի' մտասօջիբ պատմել եւ զայս յորդոց որդի,
Թէ քաջն Ոստոտմ' վասն հարեճեաց 'ի սպանդ վարի
Թէկզէս ցաւիմ զի մեռանիմ 'ի մարտ ընդդէմ
Թոր շնամեաց իմ',
Այլ յոժարիմ, զի զո՛հ լինիմ սցապէս վսեմ:

Այս քաջ բազուկը յարեաց Պարսից հսկայս հըզորս
Տապաւտ արկին 'ի բազում նուագս հարիւրաւորս,
Քաջ նահատակ որդիդ միակ 'ի ձեռս վայրագ
Պարսից էանկ.

Իւր յաղթանակ մահ՛ դժընգակ էաւ պրտակ:

Մեծդ յարեաց արքայորդիդ Աբրաւ-Միրզա,
Սուր 'ի ձեռին զահիճն սէզ ասրնթեր կայ,
Օ իս թշնամիս քոյոյ ազգի տապաւտ 'ի մահ՛
Օ իս'րդ կամիս սարանանէլ՝ շուտ հրամայեալ,
Միայն սրգամ, զի կապեալ կամ. թէ միւս անգամ
Հրացան, սուր իմ'
Ի ձեռս ո՛նիմ՝ բղբազուկ իմ՛ ձեզ ցաւ ցանեմ:

80.

Յամեն սառաւում եւ ըյս

Պըրլու ըն էր նրասէր յայգոյս,
Քաղցրիկ ձայներ այս վարդոյս՝
Ա՛րի, եկ, եւ յայս այգոյս:

Յամեն սառաւում եւ ըյս

Գարրիէլ սսէր հոգւոյս՝
Ա՛րի, եկ, եւ յայս այգոյս,
Ա՛յս իմ նորասունիկ այգոյս:

Ինձ չէ՛ սարաւ ելնել յայգոյս

Գ՛ւ՛մ շար փուշ կայ սաստերուս,
Չե՛մ կարեր ելնել այս այգոյս,
Ա՛յս իմ գեղեցիկ այգոյս:

Քար եմ կըրեր ձորերուս,

Փուշ եմ բերեր սարերուս,
Պատ եմ բոլորեր այգոյս,
Կ'ասեն. Ա՛րի, եւ այս այգոյս:

Ուս եմ տընկեր այս այգոյս,

Օ՛տակն եմ ջրեր այս տընկոյս,
Դե՛ս չեմ կերեր յայս սրտոյս,
Կ'ասեն. Ա՛րի, եւ յայս այգոյս:

Հընձան եմ շիներ այգոյս,

Կարաւ եմ թաղեր գինոյս,
Դե՛ս չեմ խրմեր ՚ի գինոյս,
Կ'ասեն. Ա՛րի, եւ յայս այգոյս:

Բզմնան եմ փակեր այգոյս,
Դեռ չեմ բացեր բզմանի դուռս
Այս իմ յարմակազմ այգոյս,
Կ'ասեն՝ Աբի, եւ յոյս այգոյս:

Ջուր եմ բերեր ձորերոյս,
Օջուրս եւ բարեհամ աղբւրս,
Դեռ չեմ խրմեր 'ի ջրոյս
Կ'ասեն՝ Աբի, եւ յոյս այգոյս:

Պրբոյ եմ շիներ յայգոյս,
Լճիկնից ցոյն 'ի մջ պրբոյս,
Խորուն է ծաղկունք եւ լոյս
Կ'ասեն՝ Աբի, եւ յոյս այգոյս:

Վարդ եմ արնկեր այս այգոյս,
Կարմիր է բազխտանի վարդոյս,
Դեռ չեմ հաս աներ վարդոյս
Կ'ասեն՝ Աբի, եւ յոյս այգոյս:

Ծաղիկ եմ ցաներ այս այգոյս
Կանաչ ա գեղին ծաղիկոյս,
Դեռ չեմ քաղեր 'ի ծաղիկոյս
Կ'ասեն՝ Աբի, եւ յոյս այգոյս:

Տունի եմ արնկեր պատերուս,
Դուռ եւ նրշնի էրնկուղ,
Դեռ չեմ կերեր 'ի պրտոյս
Կ'ասեն՝ Աբի, եւ յոյս այգոյս:

Դումրին է նրատէր յայգոյս,
Լճանակէ հասերոյս,
Գարունն է հասեր այգոյս,
Կ'ասեն՝ Աբի, եւ յոյս այգոյս:

Ինչպէ՛ք ինձ մըրդաց այգոյս,

Վարդ եւ գոյնը գոյն ծաղկունս,

Անձամ՝ հաստտիմ՝ անուշս,

Այլ չեմ ելնելք ՚ի յայգոյս:

Պըլլում լին գոչէք յայգոյս

Առաւօտէ մինչեւ ՚ի լոյս,

Յօգն իջանելք ՚ի յամպոյս,

Կ'ասեն, Արի, ել յոյս այգոյս:

Գարրիկէլ եկաւ հոգւոյս,

Յաճէն կապեցաւ լեզուս,

Իրաւրեցան յաշացրս լոյս,

Հայի՛ք իմ կարճ արեւուս:

Անին գհոգիս ՚ի մամնոյս,

Հանին գիս ՚ի յիմ այգոյս,

Ժամ՝ է որ ելնեմ յայգոյս,

Այս իմ գեղեցիկ այգոյս:

Փըլլաւ նորաշէն այգիս,

Չարցաւ գիւնէ կայք տանկ եւ բոյս,

Ինարշամեցաւ գեղ մարմնոյս,

Կ'ասեն, Արի, ել յայգոյս:

Հանին գիս ՚ի յիմ այգոյս,

Պըլլում լին կանչէք այգոյս,

Յօգն իջանելք ՚ի յամպոյս,

Յամեն առաւօտ եւ լոյս:

81.

Ա ն ու ը ր ջ ք :

Յանապետերն Աշտիկի զպատուհանս բացի,
Օ՛ ձիւնաթաղ զաշտորայս ծաղկազարգ տեսի:

Արտասուք ետանդունք զայսս իմ սյրեցին,
Օ՛ իմ անդարձ զերութիւն յուշ իմ մտտ ածին:

Լեզուսպէս դառնացան վերք վըհատ հոգւոյս,
Թզմբեցան զգայարանքս հատան եւք շնչոյս:

Ափսս'ս ինձ, տասցի, բիւք անգամ յայն օր,
Հաս անէծս թափեցի 'ի ճննգեանս վաս օր:

Սաշեցայ, թռչեցայ, մրտի խոր 'ի քուն,
Օ՛ շար կսկիծ հէք գերւոյս արի'ի ծով անհուն:

Դրշխոյն մեծ անմահից էջ ինձ յայց տեսիեամբ,
Արպէս թէ 'ի փոսոյ գիտ երոյզ ձեռամբ:

Աներկմիտ մտա մատեոյ 'ի համբոյր ոտին
Գերբնասպէս սքանչելեոք գիտ ազատողին:

Ըամք անյնեղ թըռչնակաց ճոխ զոյլոյլեցին,
Աննասծին Տիրամօրն փառս վերերգեցին:

Լքանի' տասցէ'ք, կարմրացոյցս վարդիս,
Քաջալիքս տա'ւք նրմա 'ի գով սաշտապանիս:

Ս'զ իմ նեղասիրտ կարծամիտ լալոյս,
Օ իս'րդ զիս կարծեցի կորուսեալ սնցոյս:
Կասկեմ իմ նեղչաց նեւար եղեմ ինրեանց,
Նսնբացան զաւր նոցա, անկան յիւրեանց ցոնց:
Կանեալք՝ օրհնեցէ՛ք զանուն Տեառն յաւէս,
Ի՛նք՝ զչոյս ձեր յօգնութիւն Կաշին փրկաւէս:

82.

Սուգ զատեր Յեփեղեայ:

Յառաւօտ կենաց կուսանիս,
Յարշարոյս աւուրց սնմեցիս,
Կարշակ մահուան տարածի,
Ա՛նի, լոյս աչացս սրահատի:

Ա՛յ ծանօթ լերինք եւ հովիտք,
Ա՛յ սրայծառ զաշտք ծաղկափրկիկէք,
Ա՛հա՛ ՚ի ձէնջ հրածարիմ՝,
Փութով եղայց ՚ի շիրիմ:

Լացէ՛ք զիս, ո՛վ անտառք, բրլուրք,
Լացէ՛ք հարք, մարք, եղբարք եւ քորք,
Օ իս փոյթ զենցե՛ ստբ ախախն,
Յօղուածքս սյժմն տարաախին:

Արիւն իմ է գին փրկութեան,
Դիցանող տանն Խարայէլեան,
Սեղապարտքն աղատ մընան,
Անմեղ կեանք իմ է բրանան:

Մայր իմ, ա՛խ, դու մի՛ շատ ցաւիր,
Հօրս ուխտին բնաւ մի՛ ներհակիր,
ՅԱստուած բարձրեալն զոյսս քօ գիր
Ին՛ր զգարդս իմ՛, մի՛ տըխրիր:

Դուք զբաւերք տոհմին Յակովբեան,
Հուրջ զինեւ կացէ՛ք միարան,
Երգեցէ՛ք զերգս հարսնութեան,
Միշտ տօնեցէ՛ք զիմ վախճան:

Աստուած մե՛ծ՝ փառք Խարայէլի,
Ինկալ զիս իբր զՏոտ կընդրկի,
Իբրեւ զգոհն Արէլի,
Իբրեւ զորդին Սարրայի:

Իարունեաց վրձիւ համաձայն
Ո՛չ կարաց մահուս տալ խախտն,
Ին՛ր դու, Տէր իմ՛, օգնական,
Դու հեշտ արա՛ զիմ վախճան:

Եղկերւոյս ծընողք ցաւալի
Մընացին անց զաւակի՛.
Տէր, տա՛ւք, նոցա սիրտ արի,
Սեղմեա՛ զմորմնք դառն վրշտի:

Աւանիկ՝ երսակ հրեշտակաց
Առ երկնիւք կան թնատարած,
Օ՛խ հրաւիրեն յԱզին բաց,
Օ՛խ կոչեն հարսն Հօր փառաց:

Նըկարէն քօղն իմ հարմու թեան
Փոխարկի 'ի պատան թաղման,
Իմ պըճնաղարդ հարմարան
Եղև այս խոր դերեզման:

Յուցէք ինձ զիմ մահու գործի,
Օ սուրբ զէն զոհիս արժանի.
Արդ՝ ողջ լերուք, սիրելիք,
Օրհնեա՛լ է Տէր, պիղծ են դիք:

83.

Յերկու ձեռին երկու մամ՝
Ինձ ընդ առաջ ել 'ի տուն,
Մի՛ հարցանէ՛— ս'վ էր նա,
Հրեշտակ, թէ կոյս լուսազեզ:

Ամօթն ընա վարդ արար,
Ես հիացեալ դարձայ բար.
Այն ինչ օր էր եւ զինչ ժամ,
Յորմէ տեսի ես կեանք նոր:

Ի հաճրագ յայնմիկ տան,
Ի մարդաշատ բաղմն թեան,
Ի միջ աղջկանց եւ հարսանց
Յոտին կոյր ոմն անդ յանկեան:

Այն օրիորդն էր պարկեշտ
Ինձ պատահեալ առ դրամբ տան,
Օ ողիս դրաւեաց յիւր 'ի սէր,
Ի նմա տեսի ես կեանք նոր:

Մարդ արտափայլ մարմինն էր,
Հասակն էր յոյժ վայելուչ,
Օտախքն իւր վարար քարշ գային,
Ի գոյն քրքրմոյ փայլէին:

Դիմաց շքեղ երեւոյթ,
Յօնից, աչաց, սյաից գեղ,
Շքրթանց, լեզուին համանոյշ
Խոստանային ինձ կեանք նոր:

Ա՛խ սասցի, թըմբեցայ,
Սիրաս սկսաւ դողդողալ,
Օ աշխարհ համայն մտացայ
Ի գեղ կուսին ամշեցեալ:

Բա՛ւք կոչելոցն յայն հանդէս
Ի՛նչ իմ մեծ բողղ մախային,
Օ ի մերձաորք այն կուսին
Փեայ զանձն իմ ձայնէին:

Եթէ զաշխարհ լի գանձիք
Ինձ որ տուեալ ՚ի պարգեւ՝
Ո՛վ տեսնէր այնքան բախ,
Որքան ՚ի գալստ կուսին:

Արդեօք՝ գուցէ՛ յաշխարհի
Սիրոյ նրման ինչ հըզօր,
Սէր ՚ի ձեռաց Արարչին
Մնչ մահացուացս է ձիր նոր:

Նանրախորհուրդ ազգ մարդկան՝
Հաս մի՛ սիրեր դու զաշխարհ,
Նա թըշնամի է անգուրթ,
Չարքան զքարք մահաթոյն:

Յանցիւ սիրոյ գ.բեղ կարթէ.

Ի հաղթ անել ըմբռնէ.

Այգա զսիրոյդ առարկայ

Ի .բէն արագ կողոսպէ:

84.

բէն էկաւ մէկ մէկ ուտի, վո՛ւյ վո՛ւյ,

գուէն էկաւ ըննչիկ ըննչիկ, վո՛ւյ վո՛ւյ,

ներ ունէր կարծիկ կարծիկ, վո՛ւյ վո՛ւյ,

կար ուղեց հաւի քարծիկ, վո՛ւյ վո՛ւյ,

վո՛ւյ իմ շալիք - մալիք, շարմարալիք,

Չարգասրիկ, շարմարալիկ, տոշտահոտ,

Տնկաճակատ, խաշխատալիկ, տուղիկ ճուտեր, վո՛ւյ վո՛ւյ,

գուէն պատկեց աղբի տակին, վո՛ւյ վո՛ւյ,

էրբեր ձեց շոյ հաւ ձաղին, վո՛ւյ վո՛ւյ,

նաով կրտսմ տէրի տակին, վո՛ւյ վո՛ւյ,

մտ շի դայ նա մեր բակին, վո՛ւյ վո՛ւյ,

մի բատուկ տանը ունեմ, վո՛ւյ վո՛ւյ,

կիմ երթեմ ձաղերս հանեմ, վո՛ւյ վո՛ւյ,

ն էն աղուէն կու սպանանեմ, վո՛ւյ վո՛ւյ,

բէն էկաւ Ջլաւթ—Կանը, վո՛ւյ վո՛ւյ,

Վ սորվացրաւ ամեն բանը, վո՛ւյ վո՛ւյ,

Պէիկ վեր կաց, ջուր տո՛ւր հորթին, վո՛ւյ վո՛ւյ,

նանի, կատուատիւրջ որդին, վո՛ւյ վո՛ւյ,

Այ տղայ՝ անունըդ է Սւազ, վո՛ւյ վո՛ւյ,
Քեզ կ'ուտացնեմ մեղր ու կարագ, վո՛ւյ վո՛ւյ,
Համ տիրացու, համ տարկաւազ, վո՛ւյ վո՛ւյ,
Ոտեր ունիս հաւար-մտար, վո՛ւյ վո՛ւյ:

85.

Յորժամ եղև դարուն՝ արև ծագեցաւ,
Հարաւ հողմն հընձեաց, սառն հալեցաւ,
Երկիր կանանչացաւ, ծառն ծաղկեցաւ,
Խըմենք, եղբարք, գինի՝ մեզ անույշ լինի:

Ո՛վ, եղբարք, նստեալ էք ծաղկեալ ծառի տակ,
Չեռներիդ է գինին կարմիր ու սպիտակ,
Թասի մջ անկանի ծաղի ըսպիտակ, Խմենք, և՛:

Վաղին սչ գիտէք՝ թէ գինչ ծընանի,
Սարդոյս կեանքն վարդի ծաղկի նըմանի,
Որ սյսօր բացեալ է՝ վաղին անցանի, Խմենք, և՛:

Նոր դարուն, նոր արև, ծաղիկ շնորհազարդ,
Այտուհեալ բացուի մանուշակ ու վարդ,
Չայն բիւլբիւլին, տատրակին լսէ ամեն մարդ, Խմենք, և՛:

Այլ եւ խաղաղութեամբ խըմեն է հալալ,
Ո՛չ հարբել, գոռալ եւ ո՛չ բարկանալ,
Ուրախութեամբ խըմել, սիրով զուարճանալ, Խմենք, և՛:

Գնա՛, լա՛ց քո մեղքերն, Նախաշով Ազամ,
Աշխարբս անցաւոր է, չէ՛ մընացական,
Դուք կերեցէ՛ք, խմեցէ՛ք, եղբարք սիրական,
Եւ օրհնեցէ՛ք զԱտուած սյժմ եւ յախտեան:

86.

Ողբ մօր 'ի վաղամեակի որդին:

Նայիմ որբամ ճընող տղայիս,
Վա՛յ եւ եղո՛ւկ ասեմ իմ անձինս.
Արդ զի՛նչ լինիմ եղուկ եղկելիս,
Տիտի մեռեալ զոսկեհասա որդիս:

Օ անուշահոտ վարդն իմոյ գըրկիս
Խլեցին աօին, թալկացաւ հոգիս.
Օ իմ գեղեցիկ ոսկի աղանիս
Թառցին յինէն, խոցեցաւ սըրտիկս:

Օ քաղցրանուագ սիրուն տատրակիկս
Մահու բազան էզարկ, խոցեաց զիս.
Օ իմ քաղցրաձայն արտուտիկ ձագիկս
Առեալ թըռան 'ի վեր 'ի յերկինս:

Օ իմ ծաղկալի կանաչ նրոններիս
Կարկըտահար արին դէմ աչիցս,
Օ իմ կարմրացեալ խրնձորն 'ի ծառիս
Օ անուշահոտն 'ի մեջ տերեւիս:

Օ իմ գեղեցիկ ծաղկեալ նըշներիս
Թօթափեցին, անսպառ զարին զիս,
Հարեալ ձրգեցին 'ի վերայ երկրի,
Կոխան արին հողոյ տասպանի:

Ո՛հ, զի՛նչ լինիմ եղուկ եղկելիս,
Հասա տրամու թիւնք սրտեցին զիս:

Արդ՝ Տէր, բնկա՛ւ զՏոգի արդայիս
Եւ հանդո՛ւ ՚ի լուսեղէ՞ն երկինս:

87.

Ի նստակոծեալ ՚ի ծովուն Վանայ:

Նստով Ախթամարայ ելանք,
Տեխս՝ Սչանայ ճամբարհն ինկանք,
Ոտանայ դէմ՝ երբ մենք հասանք,
Սեւ առք, սեւ արեւ տեսանք:
Թուխ ամպեր երկինք պատեցին,
Ասող լուսնակ մեկ տեղ կորսուցին,
Պինդ պինդ քամիներ փրչեցին,
Ափ ցամաք աչքէս խեցին:
Գետաց երկինք, գետաց գետին,
Խտովեցաւ ջուր կապուտ ծովին,
Չորս տեխէն կրակաց երկին,
Սեւ սարափի իջաւ իմ սրտին:
Երկինք կեայ՝ գետին չ՛երեւայ,
Գետին կեայ՝ երկինք չ՛երեւայ:
Սարի պէս դընդըղներ՝ կիւ գայ,
Խոր անդունդ սոջեւըս կըքանայ,
Ծո՛ւղ դու՛ քոն Աստուած կիսիրես,
Խեղճ անճարիս գութ մի անես,

¹ դէպ՛ի, կողմն. ² ալկը.

Չիկ¹ բաղար արեւէս չի հաննա,
Քարէտիրո մահին չի մասննա:
Աման ծովեր, ահե՛ղ ծովեր,
Չիկ մի՛ տանիք պաղի հովեր,
Չեղ կ'աղաչեն իմ արտառնքներ
Եւ սրբտիս բիւր ցաւեր:
Ծով գաղանն ըսկի սղորմ՝ չ'ունի,
Պլամ սրտիս ձէնիկ չ'ըլի,
Արուն երակներս կըսաղի,
Սե գիշեր աչքերս կ'իջնի:
Գնացէ՛ք ասէ՛ք իմ ծընողին,
Թա՛ղ նրատի լոյ իր սեւ որդին,
Թե՛ ¹անէս² կուր եղաւ ծովին,
Թառս գընաց արեւ կըսարձին:

88.

Տաղ ՚ի Գայլն-Վահան:

Նեա թափանցիկ, սուսեր հատու երկրերան,
Երբ մահու ահեղ գընդին Պարսկական,
Եւ հընչին քո լայնալեծ աղեղան,
Մը գորալար Մամիկոնեան Գայլ-Վահան:

Փող բարձրացեալ, որտացեալ ՚ի Տարօն,
Պրտակեր գթշնամիս ՚ի ցրօն,

¹ ինձ, գիւ. ² կրճատեալ Զոհաննէս, Օհաննէս:

Բնդէ՛ր լուս, ա՛յլ դիւցազինդ բարեկրօն.
Քաջ զօրավար Սամիկոնեան Գայլ-Վաճան:

Գետ բոցեղէն բրդխեալ յաշխարհ Հայաստան,
Ծառալեցեր որպէս գէտը հղեզան,
Որով կիզեր զսպարապեան Սիճրան.
Քաջ զօրավար Սամիկոնեան Գայլ-Վաճան:

Քաջաց Ղենաց քաջ շառսից բարեկիր,
Խոհեմ, արի, անպարտելի մարտադիր,
Ի մահ հարեր գիշխան զօրուն զՎարշեր.
Քաջ զօրավար Սամիկոնեան Գայլ-Վաճան:

89.

Ողբ կազում:

Նըստեալ կայր ու լայր կարումին (2)
Ի վերայ քարին. ա՛յ հաւեր.
Ու գանգատ կ'անէր ձագերուն.
Թըռչունը, ա՛յ հաւեր,
Ի բարձրը լերունը ելայ (2)
Ի կանանչ մարդեր նայեցայ.
Թըռչունը, ա՛յ հաւեր,
Իջի որոգայթ ընկայ
Ի վարմին մէջ ՚ի ծովակին.
Թըռչունը, ա՛յ հաւեր,
Եկին գիս ՚ի վեր սոփն,
Օհհարեկ սուրբն ցրցուցին.

Օ այս իմ կարկր ջուն վրդ իկո

Յականջէ յականջ զենեցին.

Օ այս իմ կարմրբուկ արիւնս

Ի գետին ՚ի վար թափեցին.

Օ այս իմ կարմրբաժ կրանտ ցրտ

Արրակին կածրն հասուցին.

Օ այս իմ մանարուքայլ սոկունքրտ

Ի ծրնկացս ՚ի վար կրտրեցին.

Օ այս իմ զունրդ գուն փետուրտ

Սէկն ՚ի սար արին մէկն ՚ի ձար:

Օ այն որ ՚ի սարն էր ընկեր

Օ այն իջեր քամեկն ու տարեր,

Օ այն որ ՚ի ձարն էր ընկեր

Օ այն ելեր հեղեղն ու տարեր:

Եւ սուրբ Գրիգորի նրման

Օ իս ՚ի Խոր-Վերայն իջուցին.

Եկին զ իս ՚ի վեր առին:

Մէ՛ճ իս հաւասարցուցին.

Եւ Սուրբ-Յակովբայ նրման

Սնարն մարն կրտրտեցին.

Օ լաւաշն ինձ պատանք դրբին

Ու կարմիր գինով զ իս թաղեցին:

Ես ձայն Երեմիային ածի

Եւստահօրն ու մօրն Եւայի:

Նոր բաՏար¹ եւ գովելի,
 Թազա² նուգբար եւ գովելի,
 Դու աննրման եւ, գեղեցիկ,
 Նախ³ ու նրկար եւ գովելի
 Թայ⁴ շ'ունես աշխարհումր,
 Լարար⁵ դու ինչ օրինակ եւ,
 Բլբուլ եւ գարնանային,
 Ճարտարտեսու ծիծեհնակ եւ.
 Բայ արա՛ արբայութեան
 Բաղի դուռը, բանի՛ փակես.
 Գիտեմ՞ հոտով անուշ եւ,
 Վարդ ու մեխակ, մանուշակ եւ,
 Կամ՞ Խախայի-Կուխայի⁶
 Մուշկ ու ամբար եւ գովելի

Ո՛ր տեղաց որ տեղ, Թաւրինջ,
 Բասաա եկար⁷ էս բաՏարին,
 Դէս ու գէն պրտուա գարով,
 Ախար բնկար էշխի⁸ ճանկրն⁹.
 Պրբրնելու ճար չի կայ,
 Հողիս կ'աննի զալում¹⁰ մաՏրն,
 Թե՛ հազար գարդ ուննաս,
 Ինչ կ'աննի հէքիմ¹¹ ԲրՏարն,
 Ինձ համար անմահական
 Դու գեղ ու ճար եւ գովելի

¹ գարուն. ² նոր. ³ նկար. ⁴ նրման, զոյգ. ⁵ արդեար. ⁶ Չ
 նաստան, ԿԽԱԻՒ. ⁷ հանդիպել, պատահել. ⁸ աշխարհ. ⁹ մազ
¹⁰ անողորմ. ¹¹ բժիշկ.

Լուսով եւ սրտակերպից

Քան զարեղակի վերայ.

Փայլում եւ մաշողի¹ պէս.

Կանով եւ կրակի վերայ,

Վառվում եւ ճրագի պէս.

Ոսկի աշտանակի վերայ.

Օրինակ եւ կայսերաց,

Թողաս սր եւ թաղի վերայ.

Խորշ արած² անդին եղաւ թ³,

Մալահիբ³ քար եւ գովել:

91.

Ե Ր Գ Տ ա Ր ս ի ն:

Եկիկ մի՛ ժառա,

Ես եմ՝ ժառաղս.

Հաշան տանելս:

Հողիկ մի՛ տաս,

Ես եմ սրաբո,

Հաշան տանելս:

Եկիկ մի՛ թընաս,

Ես եմ թընտաղս.

Հաշան տանելս:

Ծառակ մի՛ դողա,

Ես եմ դողալս.

Հաշան տանելս:

¹ աշտանակ ² սղորկած, տաշած. ³ յակինթ, ЯХОНТЬ.

անգամանոյ, БРИЛЛІАНТЬ.

Տեբեթի մի' թափի.
Լճս եմ' թափելու.,
Հաշան տանելու.

Արագածի մի' ցոլով.
Լճս եմ' ցորարու.,
Հաշան տանելու.

Արևի գուն մ' ելնա.
Լճս եմ' ելնելու.,
Հաշան տանելու.

Արուճի մի' կըզա.
Լճս եմ' կըզալու.,
Հաշան տանելու.

Արևի մի' պատի.
Լճս եմ' պատելու.,
Հաշան տանելու.

Ալբիի գուն մի' լա.
Լճս եմ' լարու.,
Հաշան տանելու.

Լուսին գուն մ' ելնա.
Լճս եմ' ելնելու.,
Հաշան տանելու.

Հերիի գուն մի' լա.
Լճս եմ' լարու.,
Հաշան տանելու.

Լուսին մի' պատի.
Լճս եմ' պատելու.,
Հաշան տանելու.

Աղբի գուն մի' լա.
Լճս եմ' լարու.,
Հաշան տանելու.

Օ մերիկ խաբեցին թափ մը շեշով:

Օ հերիկ խաբեցին կուռէ մը գլնով:

Օ աղբի խաբեցին ջուխտակ մը ճրգմով:

Օ բարիկ խաբեցին մատիկ մը հինով:

Օ դրամի հանգուրց արձակեցին,

Օ սղիկ մամուց ջուկեցին:

Ալբիի մի' սուլի գտաղթիկ,

Որ շուրի բու սղիկայ հետիկ,

Թագ մընայ քեզի նրմուշիկ,

Որ համնիս գ.բու սրբաթի հասրաթիկ:

Օ շամիջ մաղով մաղեցին,

Աղիկայ ճեպեր լեցուցին:

Դարիբ ճամբուն զբրեցին:

92.

Ոգր 'ի վերայ վազամեսիկ որդւոց:

Ո՛վ գեղեցիկ եւ նազելի

Լա սակեհաստ յոյժ ցանկալի,
Վնայիր 'ի մեջ յանկարծակի,
Արիւր զճնորս խեղճ ու լալի:

Ի՛մ գեղեցիկ քաղցր սղաւնի

Թեւ լայն կարմիր մանեակ սակի,
Թուեար 'ի մեջ յայսրմ' ժամի,
Տարակուսեալ կամք 'ի յերկրի:

Ի՛մ քաղցրաձայն ձայ բլրուլի,

Ուրախութիւն սյգեասանի,
Դու լընեցեր յանկարծակի,
Եղարք քան զխուլ, որ ոչ խօսի:

Ա՛հ քաղցրաձայն ձայիկ դաշտաց,

Սիրուն արտուտ սյգեասանեաց,
Աշխոյս գնայիր մեզնէ յանկարծ,
Տըրտում կարօտ կամք միշտ 'ի լաց:

Ի՛մ կանանչ գոյն թութակ հտիկ

Օ՛րդ բանտ որ բարակ-խօսիկ,
Դու խօսիր ընդ մեզ քաղցրիկ,
Չայն քո լընեաց, եղար լիկ:

Ի՛մ ծրծրանիկ ձայնիւ ճրտուղ

Ճրտըտալով գարնան բերայ,

Քաղցր ձայնիւդ ուրախացնող,
Գնալովդ 'ի տապ եղբար է'ի դող:

Իմ նըշննի ծառ կանաչեալ
Սպիտակափայլ ծաղիլով լըցեալ,
Ի կարկրաէ թօթափեցար,
Տերեւաթափ դատարկացար:

Իմ նընննեաց տունի ցանկալի
Կարմրածաղիկ եւ դուարձալի,
Հարեալ Տաղմով ընդ կարկրաի,
Թօթափեցար, անկար յերկրի:

Իմ քաղցրասեւ ծաղիկ դաշտաց
Սնուշ հոտով զմեզ լըցած,
Արդ՝ շորացար զերդ շորածած
Որպէս ըզխտո վերայ տանեաց:

Մահն որ երեկ յանկարծակի
Իստ զորդիդ իմ սիրելի,
Սրբար գծնողս խեղճ ու լալի,
Սնմըխիթար վերայ երկրի:

Սնմեղ դամուկրս տառապէր
Ի խիստ ցաւէն յոյժ տաղնապէր,
Հայէր սգորմ՝ եւ արաստէր,
Սղիս ծնողացըն խորովէր:

Նայէր առ ծնողս եւ արաստէր,
Սղիտուրմ աղաղակէր.
Մեկնէր զթեւիկն եւ տարածէր,
Քարշէր զտակունքն՝ դարձեալ պարզէր:

Նայէր 'ի ծնողս՝ թէ ինձ հասէ'ր,
Յայս խիստ ցաւէն աղատեցէ'ր,

Ի մահումսնէ զիս փրկեցէ՛ր,
Թէ՛ ոչ՝ այլ զիս ո՛չ տեսանէ՛ր:

Տարակուսեալ յոյժ տխրալի՛
Ողբան ծնողքն անյուսալի.
Նարակ շունիւք վերայ երկիր,
Նարն է Սասունս, ինքն սղորմի՛:

Յայնժամ տղայի շունչն քաղուի,
Գոյն երեսացրն թառամի,
Լոյսն աչերացրն պակասի,
Որպէս զկարեալ ծաղիկ ցամբի:

Այն քաղցրախօս լեզուն կապի,
Լա սակետուփ բերանն փակի.
Ոսկեգինդ ականջն խրցի,
Հաստակերն խափանի:

Ոսկեթել վարս գլխուն կախի,
Արծաթափայլ տեսքն խամբի,
Գաջուռ բազկիկրն դադարի,
Չեռքն ՚ի սիրտըն կցեալ կապի:

Կարսուտայլ ոտքն դադրի,
Արունքն եւ բարձքն կամբի,
Սարմոյ շարժումն անշարժի,
Մէջքն ՚ի յերկիր կցեալ մեռնի:

Լա սիրելիքն ամեներին
Լան ընդ ծնողացն ւ՛տղազակն,
Օյուսոյ ու մէտն հասանեմ,
Փառք Սասունոյ վերագոչն:

Սարմինն ՚ի հող իջեալ թաղի,
Հողին յերկինս վերափոխի,

Ի սահղինաց դասըն խառնի,
Օրհնէ զՏէրն ամենայնի:

93.

Ըրբու Սէտրայրի:

Ո՛վ դու բարեկամ սյրած սրահրու,
Խառնակ գիշերայ, հոգեակ վարդերու,
Լըրդէ՛ բըրբուլիկդ, երգէ՛ ՚ի սարէդ,
Օքաջն հայոց Վարդան երգէ՛ հոգւոյս հետ:

Թագէի վանուց ձենիկ ինձ գիտաւ,
Սըրտիկս որ ՚ի խաչն էր կիսը՝ թանդ առաւ,
Ի խաչին թեւէն թըսայ ու հասայ,
Գըտայ զքեզ ՚ի դաշտ քաջին Վարդանայ:

Ըրբուլ՝ քեզ համար մեր հարկն ասացին,
Թե՛ չէ՛ հաւ բըրբուլ մեր Սէտրայրին, —
Լզդիշեայ հոգեակն է քաղցրայ յուցիկ,
Որ զՎարդան ՚ի վարդ տեսնու կարմրիկ:

Չըմեն յանաստաւ կու գնայ կայ ՚ի լաց,
ՅԱրտայ զոյ գարունն ՚ի թոփ վարդենեաց
Լզդիկ ու կանչել ձայնի Լզդիշեայ,
Թե՛ պատասխանիկ սրտեօք Վարդան տա՛յ:

94.

Էր ակտեղ էս աշխարհս էս օրին,
Էր մեղացը շարժը քանդեց Ահաբին.

Օ արհաւիրելի էր շարժի եկած օրը,
Էր ու քար իրար գիտաւ, ստեղ ո՛րը.
Էր որդուն, որդին մոռացաւ հօրը,
Էր քառախնդր էր նայելիս Սուրսոց ձորին:

Էս պատիժն ամենն էր մեր մեղիցը,
Էր քարատեան սարը շարժեց տեղիցը,
Էր քան արեց՝ մտրդ չի պրծաւ դեղիցը,
Է նայ, ո՛չ թուրք, ո՛չ թճուտ, ո՛չ Ասորին:

Էրբն քակեալ թընդաց, օրոտաց ձորը,
Էր ինչ ելաւ՝ եկաւ ձիւնաբեր ջուրը,
Էր անց, տարաւ վանքն, տապան տղբիւրը,
Էր հասարեց, ամեց յանդունդը խորին:

Էր արկացել էր մեր Արարիչն էս հեանն,
Էր գիտաւ, շարժեց երկինքն ու գետին,
Էր խնայեց Սուրբ-Յակոբ հայրապետին,
Էր քնուի էր Էսասորիչ Գրիգորին:

Ահաբն էր աշխարհիս մի նըշանը,
Էր յեղաւ Աստուծոյ պատուիրանը՝
Էր մեղ տեղը կորաւ չորս հազար ջանը,
Էր լսէին Աստուածային սարը բանը՝
Էր կու լսէր զարձ եկած մեղասորին:

¹ Վոգելը ընթանալ ² հողի, անձն

Խըրատ առէ՛ք, կարդացէ՛ք Աստուծոյ գիրք,
Լու ճանաչէ՛ք ձեր ճանապարհն ու վերք¹,
Փառք տուեցէ՛ք, մեկ-էլ չի գայ ևս թիրք²,
Պաղատեցէ՛ք Աստուծաճնոց ախոսին:

Նոյ վէր իջաւ տապանովն այս սարումը,
Յակոր հայրապետն աղօթեց քարումը,
Հաղար ութ հարիւր քառասուն տարումը
Պատիճն ելաւ Յունիսի քսան օրին:

Սարդ չ'իմացաւ այս Ակոսու հընարը,
Դարբէղիար³ ընկաւ ամեն մի քարը,
Խըրատ առէ՛ք, դուք-էլ մեք գործիւ շարը,
Լու նասիհաբն⁴ արաւ Ազամ-Ազարարը,
Միշտ փառք տուէ՛ք ձեր անմահ թաղաւորին:

95.

Ո՛վ իմ սիրելի՛ մեկ մօտքս արի,
Հարգամբ քու դուռը գայ քս խնացիր,
Հերկը է, մտքովսթ արա՛, եա՛ր (2)
Նահախ տեղան մի՛ չարչարիւ,
Սէկ սահմ արա՛, եա՛ր,
Քեզ ի դուսրան:

Սէկ խաբլովսթ օթախ, մեկ ես ու ես եմ,
Արի՛ մեկ մօտքս՝ քեզ հեա մեկ խօսում:

¹ գլխաւոր, ստաջնորդ. ² սրտուհատ, кара. ³ սակն
վրայ, բար ու քանդ անել. ⁴ խրատ.

Բացեմ դարտերըս՝ ականջիդ ասեմ
Խմբոսարարդ իդրալս իմացի՛ր: Հերիք է, ևն:

Քու մէկ ծիծաղըդ իմ ցաւիս ճար ա,
Թոր ու ջիգեարըս դառել ա եարս:
Ստուածըդ սիրես՝ մէկ ուսճմ արա՛,
Երեզ՝ Թուրինջն եմ ես՝ հալս իմացի՛ր: Հերիք, ևն:

96.

Մայր ե՛նի Լեզու:

Ո՛վ մեծաբան՛չ դու լեզու,
Ո՛վ հեշտ բարբառ մայրական,
Փափկահայրն չիւն բառերուդ
Նրման արդեօք այլ տեղ կա՛ն:

Դու որ նախ ինձ հրն չեցիր,
Նախ սիրոյ, ո՛հ, հեշտ խօսքեր,
Այն նախ զքեզ թո՛թովելս
Դեռ իմ մըտքէն չէ ելեր:

Ինչ դառն վիշտ է սըրտիս,
Երբ օտար տեղ ու լեզու
Իրանի իրեն զիս քաշէ,
Սրտէս արիւն կը հեղու:

Ո՛հ, զայն օտարն ես սիրել
Ինձաւ չեմ կարող ՚ի սրտէ,

Չէ՛ այն, չէ՛ քաղցր իմ լեզու,
Որ սիրով զիս կ'ողջունէ:

Լեզու համակ սիրաշարժ,
Քանի՛ ճոխ, պերճ ու պայծառ
Մինչ կու հրն չես, դուն քեզ ի
Սրտերն ամեն գողացար:

Հնչէ՛, հնչէ՛ յաւիտեան
Վե՛հ զիւցազանց պերճ երգ դու,
Թոթոտէ՛ փռչից խոր մութէն,
Ե՛լ երեսն պերճ երգ դու:

Յաւերժական սուրբ գրոց մեջ
Կա՛ց միշտ նորէն ու նորէն,
Կշռեալ անուշ քո տողերդ
Թող ամեն սիրտ արձարձեն:

Հնորհ ունել Արարչէն
Կամ պէտք ըլայ աղօթել՝
Հրբժունքս սրտէ բորբոքած
Կաղաղակէ անարգել

Մայրենի քաղցր իր լեզուաւ:
Կե՛աց անսպասն, կե՛աց յաւէտ,
Կե՛աց միշտ լեզուդ հսյկ արժան,
Կե՛աց ծաղկալից ծաղկաւէտ:

97.

Ո՛վ վտակ վտակ,
այդպէս փութով
Թանար 'ի ծով,
Գ'ց 'ի քոյդ յատակ:

Ո՛ր ալիքդ վճիտ
երկիր ոտող են,
Ո՛ր ահարկու չեն
Վր եւ խորափիղ:

Ո՛ր քոյին վիժակ
բոլորերակունս
Ո՛ր անկն ամենեցուն
Վր քր է ու արխորժակ:

Ո՛վ վտակ վտակ,
այդպէս փութով
Թանար 'ի ծով,
Գ'ց 'ի քոյդ յատակ:

Ո՛ր գետք ուղիսաջուր
Վր 'ի ծոց առնուն,
Ո՛ր քուն եւ զանուն
Վր զփայլ երկնատուր:

Ի բանդ ու 'ի կապանս
Ընդ նոսին ձգիս,
Եւ կամ զեղանիս
Յօտարին վընաս:

Ո՛վ վտակ վտակ,
Մ'ի' այդպէս փութով
Ընթանար 'ի ծով,
Վա'ց 'ի քոյդ յատակ:

Առ քեզ են իմ բանք,
Որ նրմանագոյն
Օտուին կարկաչուն
Ըրես զօրինակ:

Եւ թէ տարազէմ
Վ ազեսցես յանկարծ,
Քան զոճ քոյին հարց
Ես առ քեզ ասեմ՝

Ո՛վ դու թիր պատանեակ,
Մ'ի' այդպէս փութով
Ընթանար 'ի ծով,
Վա'ց քոյդ յատակ:

Հարրած մարդու երգ:

Ուղիղ գնեառունից ես առն եմ գընում,
Փողոց, ա՛յ փողոց, էդ ինչ եմ տեսնում:
Աջ գընամ, թէ ձախ՝ ծառ են երկուսն-էլ,
Փողոց՝ տեսնում եմ՝ դու-էլ ես հարբել:

Լուսին-ջան՝ ուխտդ ինչի՛ է ծըռած,
Մէկ աչքըդ կապուել, միւսը կէս-բաց.
Դու-էլ ես կոնծել, ա՛յ դու անամօթ,
Ամաչի՛ր ինձնից, վաղուցուայ ծանօթ:

Բահ՛. էտեղ էտեղ, — տե՛ս լապտերներն-էլ
Չ'են կարող ուղիղ ոտքի վրայ կանգնել.
Մէկ սարդ ես վառվում, մեկ՝ սաստիկ խաւար,
Կամ թէ՛ սատից սլատ կըլչում անդադար:

Աղբէր՝ էս գիշեր ամենքն են հարբել,
Ինչ բան է մենակ մենակ ծոմ սահել.
Չէ՛, էդ կըլինի խտտակ գրծութիւն,
Ուրեմն նորից-նոր դառնամ գնեառուն:

99.

Ուսանողի կեանքը:

Ուսանող ասածը մի երջանիկ մտրդ է,

Օ՛ր միայն նա լաւ ապրել գիտէ:

Շիշը գինով առատ,

Քսակը փողից փարատ,

Սյապէս ապրել մի՛թէ լաւ բան է:

Փողից դարդակ ինքը, պարտքը մինչ՛ի շլինքը,

Սյա է գոված ու աղնիւ կեանքը:

Ուսանողի սիրտը սիրոյ-էլ է տուած,

Ինչպէս հրամայել է մեղ Աստուած:

Սիրուն աղջիկ տեսնել,

Ու բամակից չ՛ընկնել,

Սյա օրէնքով խիտ է արգելած:

Գրքել կարդալումը ո՛վ է մեղնից առաջ,

Գայ, մի կանգնի, տեսնենք, մեր առաջ:

Մի բանիսն են ասում՝, Գու խաղումն ու քէֆում

Ինչ շահաւէտ բաներ են տեսնում:՝

Սյապէս ասողները

Եւ լիկ տխմարները

Որք փողին են Աստուծոյ տեղ պաշտում:

Օր մի՛ քէֆովացած, օր մի՛ խմաստասէր—

Սյա Սովսէսն-էլ բնաւ արգելած չէր:

Հօրրս խիստ նամակը ինձ միշտ տխրացնում է,
«Ինչե՛ր սովորել ես», հարցնում է.

Նաեւ՝ ուրիշ սրանից,

Իսկոյն յետ ՍՆԾ Պատից

ՍՆՊ դատաստան ահեղ սպասում է.

Բայց մի՛ վախիք, եղբարք, Սպտուած մեզ օգնա՛լ

Սմենքըս-էլ կ'իլենք բուսական:

100

Ն՝ՈՂՆՐ՝

Ուսանողաց կեանքից գեղեցիկ կեանք չի կայ,
Ինչպէս Բարոս ու Գամբրին ստեղծեց.

Միշտ պանդոկներ վազել եւ խոր փողը մխտել

Մի պատուական ու ազնիւ գործ է.

Փող չ'կայ գրքսանումը, պարտք կայ պանդոկումը,

Միշտ ուրախ է մեր քաղցրիկ կեանքը.

Թե՛ փողերը պակսի՝ նոր պարտքերով կ'ապրի

Մեր խաչամտերիմ ուսանողը:

Սիրով-էլ է պատած ուսանողաց կեանքը,

ՍՆՊ պահում է Հայոց աստղիկը.

ՍՆՊ սիրող ազջիկներ ու պաշեր տուողներ

Միշտ շատ ու շատ էին այն տեղը.

Իսկ վերին ծարսով, սղատոնական սիրով

Մեր սէրը միշտ ազնիւ կու մննայ.

Բայց իւր վառ սրտումը ուրիշ կրակ վառում է

Մեր խաչամտերիմ ուսանողը,

Հայրն տառւմ է՝ ճեծկովել, սանդակները թրեւ-գաւ
Բըննու թեան մէջ քեզ օգուտ չի տալ
Բայց նա մոռանում է, թէ՛ փղշտացի է,
Թէ՛ ամեն բան ունի ժամանակ,
Այս է տխրութիւնը, որ շուտ բըննու թիւնը
Վեց վեց ամսեակիցը յետ կու գայ.
Ուրիշ բան չ'էր սեղիւ աշխարումըս լինել
Ար խաչամտերիմ ուսանողը :

101.

Ուստի՛ կու գաս, դարբը՛ բըլբուլ,
Դու մի՛ լաց'լի, ես իմ լալու.
Դու վարդ պըտուէ՛, ես գօզալին, —
Դու մի՛ լաց'լի, ես իմ լալու :

Արի՛, բըլբուլ, խօսի բառն,
Օննրոյի՛ քու էկած սարըն.
Քի վարդ էրից, ինձ իմ եարըն, —
Դու մի՛ լաց'լի, ես իմ լալու :

Ման իմ գալի դիդարի հիտ,
Վունց դարբը բըլբուլ եարի հիտ.
Դու վարդի հիտ, ես եարի հիտ, —
Դու մի՛ լաց'լի, ես իմ լալու :

Սալբուի նըման կանանչ իմ,
Ե՛կ, խօսի, ձոյնըդ ճանանչ իմ,
Դու վարդ կանչէ՛, ես եար կանչ իմ, —
Դու մի՛ լաց'լի, ես իմ լալու :

Ղարիբ բըլբուլ, ձայնիդ մարում,
Ես ու դու էրվինք մէ հարում,
Սոյաթ—Վովէն ասաց՝ զարում, —
Ղու մի՛ լաց՛լի, ես իմ՛ լարում:

102.

Երգ, Սէր եւ Գինի:

Ուրախ լինինք, եղբարք, քանի-որ կը արիճ ենք,
Թե՛ չէ՛ շուտով կ'անցնի մեր մանկութիւնը,
Կու գայ մեզ կու կոխէ ծերութեան ցար,
Ապա ի՛նչ պիտ' անինք մենք ան ասունք:

Արատրանք երգելու՝ քանի-որ շունչ ունինք,
Թե՛ չէ՛ գարնան ծաղկի պէս շուտ կու թառամինք,
Ափսոս է, ափսոս է մեր ոյժն ու սիրտը,
Յաւ կ'լինի մեր սրտին անցած օրերը:

Ե՛կ սիրենք, եկ սիրենք, եղբարք, մեկզմեկու,
Մեր մջից զէն-ձրգենք չար բամբասանքը,
Բաց սիրտով, պարզ աչքով մեկ մեկու նայինք,
Թա՛ղ սիրով անց-կացնենք մեր մանուկ կեանքը:

Եղբարք՝ խմենք գինին շոյ-ազգի կենացը,
Որ ամուր պահպանէ իւր սուրբ հաւատը,
Քաջ սիրտով, վառ սիրով սիրէ իւր հաւատը,
Ուրեմն գարգըղենք մենք մեր դասաթը:

103.

Ուրախացուք ուրեմն } 2.
Մինչ երխաասարդ եմք }
Յետ տղայութեան ցանկանալոյն,
Յետ ճերտութեան զառամելոյն
Ըզմեղ կալցէ հոգին: 2.

Ո՛ր են մեր բոլոր նախնիք } 2.
Յաշխարհիս բնակեալք }
Համբարձէ՛ք առ երկնայինսն,
Թափանցէ՛ք առ դժոխայինսն,
Անդ ընտա գլաջիք: 2.

Անհրըն մեր է կարծօրեայ, } 2.
Կարծօրէն վերջանայ, }
Գայցէ մահն արագապէս,
Արշամբէ՛ զմեղ կամայ ընդզէմ,
Ո՛չ իւիք յագի նա: 2.

Արցցեն միշտ Հայ վարժարանք, } 2.
Արցցեն միշտ հայ վարժապետք }
Արցցէ՛ ամեն մի անդամ,
Արցցե՛ն եւ բոլոր անդամք,
Լա միշտ լիցին ծաղկեալք: 2.

Արցցեն բոլոր Հայ ազգիկք, } 2.
Բընբոյշք եւ գեղեցիկք }
Արցցեն բոլոր հայ կանայք
Փափկաբնունդք, սիրեցեալք,
Ըարիք եւ ջանասէրք: 2.

Ի բաց կացցէ՛ տիրութիւն, }
Ի բաց կացցեն ասողք, } 2.
Ի բաց կացցէ՛ օտոանայ,
Որ բնդդէ՛մ ուսանողաց
Եւ համայն ծաղրագործք: 2.

104.

Պաշտելի, տօնելի Պահ Սուրբ—Գրիգորի,
Լուսալի, հրաշալի սրբաճանկ աշխարհի,
Եջմանն Յիսուսի միածնին տեղի,
Հարանդ Քրիստոսի՝ աննահ փեսայի,
Եւ Գանիւղ մեծ Պատրիարկի:

Օգոտոս, Սեւաստոս՝ Արայր համայն Ուսաց,
Երկուց Պաւլոսի և ահարկու բաղմաց,
Յուսով առ Սշառած, որ զմեզ աստ էած,
Ի բանիւ սաղմաց ՚ի վերայ Պարսկաց
Հասուցանել ըզմեզ բաղձանաց:

Լիապէս վազապէս կամիմ հաստատել,
Սեծ կամնիս ասպետիս սրազամ անաղել,
Սաստիկ հրամայել, գունդք զորաց սրբուել,
Օ՛ւրեւան սրտել և տիրապետել,
Եւ զբոս ՚ի նա՛ ընդ բառք նուաճել:

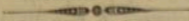
Սէր սրբի բան զարբի սուրբ Եջկեղեցի,
Սրգ ցրնձա՛ և խրնդա՛, ահա վճարցի,
Փեսայ փառացի, աննահ ընեցի:

Ի նա կերտեցի, չեղեալ մի՛ լիցի,
 Այսպէս զէն եւ ՚ի մեծ բնարեացի:

Բնալիք, սիրտակիր փեսայիդ սղզեա՛,
 Հայրապետ վեհապետ սուրբ հօրն աւանեա՛,
 Այլ եւ զայս սոսա՛ զանցս Լեզզեաց յիշեա՛
 Օրհնածակ խորհեա՛, զժամաթ մրտածեա՛,
 Երոց զԱրեւան միշտ մակարեբեա՛:

Մանկան, զայրացական վճիռք իմ ելցեն,
 Չեր սասից, համախոհից վաղ ժամանեցեն,
 Որք բարեւէրք են, կարեկիցք ձեր են՝
 Հարազատք մեր են, չարագրգիտք չեն,
 Օրհնորումք իման շնորհ մեր տեսցեն:

Լերջոյ ՚ի կարծոյ եւ բացական չեմ,
 Որք ուտեն, վայելեն զզանձ ձեր՝ ճանաչեմ,
 Հաշտ ստգահանջ եմ եւ զանցառու չեմ,
 Ինչ Դաւթի տանջ իմ եւ վտարանջին
 Եւ զբէր մութ, բոցոյ եւ ճանաչեմ:

Ի մահ Մ . . .

Պատակեր սիրոյդ արտիտական
 Ասց առաջ ի իմ յարածամ,
 Իմ Մ . . . քաղցրիկ դուստր,
 Մի՛թէ թողեր զկոյս յախանան:

Եղիկելի հայրս զբեզ որոնեմ,
Տիւ եւ գիշեր զանունդ յիշեմ,
Անմըխիթար կողկողելով
Օքնտանիս մեր 'ի յողբ շարժեմ:

Տե'ս թէ՛ զխորդ եմ խրդաւի ;
Օ 'ի զնորահարս դուստր կորուսի,
Ի ճանապարհ անդառնաւի
Անմըխիթար յուղարկեցի:

Բոպէբ իմոյ դառն կենաց
Թող միշտ անցցեն 'ի յողբ լ'ի լաց,
Մինչեւ եկից, տեսից ըզբեզ,
Ուր խոստացաւ մեզ Տէր Աստուած:

Ո՛հ, զմարդարիտս պատուական
Լյառ անմիտ վաճառական.
Եւ ըստ տէրունեան անսուտ բանին՝
Արար ապա ոտից խոտան:

Սիրտ մօր քոյ է վերաւորեալ,
Սուր սըլաբօք 'ի խոր խոցեալ,
Եղբարբ եւ բորբ քո սիրելիք
Յաւօք քոյ են միշտ տոչորեալ

106.

Պետութեամբ եւ ինքնակալ կայսերութեամբ,
Օրութեամբ, օգոստոսափառ մեծ տէրութեամբ,
Ես Աղեքսանդր առաջին
Գեր քան զՍակեղոնացին,
Կայսր համայն Ռուսաց ազգին,
Տիրող իրրեւ կիսագընդին:

Օրհնութեան ձայն ձեր յԱստուած իմ հասանէ,
Գործութեան շունչ ձեր առ մեզ արդ ժամանէ,
Ո՛վ ընտիր ազգ Պարթեւազեան,
Ուղղափառ եւ Լուսաւոր շեան,
Տեսոն Աստուծոյ հօտ սեպհական,
Միշտ մըտերիմ մեր տէրութեան:

Լուարուք՝ ոչ ինչ սուտ է ՚ի լեզուի իմ,
Եղերուք, որպէս եւ էք հաւատարիմ,
Սպասնալիք իմ նրմանին
Մեծ առիւծու մըննչելոյ,
Օլուարթութիւն իմ իրրեւ ցօղ
Յօղեալ ՚ի վերայ դալարոյ:

Սուսեր սուր դրի յառակս զլեզուէ իմ,
Կիզէ հուր սափ այլուր զշնչոյ իմ,
Ապստամբից ըստամբակաց,
Ո՛չ թէ հլու հըստտակաց,
Իսկ ձեզ գրթած եւ ողորմած
Եւ կատարիչ խընդրուածաց:

Եօթնափառ ճշմարտութեամբ են օրէնք իմ,
Ուղղափառ դուանութեամբ են հաւարտք իմ

Սիրեմ գձեզ, զի անաղօտ
Լոյս է պաշտեալ սուրբ հաւատ ձեր,
Լա անվրեպ հաստատութեամբ
Պահէք զօրէնս կայսերաց ձեր:

Յորացմամբ փայլիմ որպէս զարփին երկնից,
Սարսափմամբ դողան համայնք յիմոց բանից,
Բայց 'ի սէր սուրբ Լջմիածնի
Լա ամենայն Հայոց ազգի,
Օ պատրիարգ ձեր յարգեցի,
Բազում փառք ճոխացուցի:

Ի յըմպել ձեր զբաժակ ուրախութեան,
Ի յօրհնել զանդին կեանս իմ կայսերուն,
Օ սէր սրտի ձեր ճանաչեմք,
Ի յիշատակս արձանագրեմք
Օ գոհութիւն մեր ձեզ յայսնեմք,
Օ փոխարէնն եւ մեր ըմպեմք:

107.

Պուրաւուն է հազեր 'ի յուրն կօշիկ,
Օ վարդ կու փրնարէ սիրով անուշիկ,

Չայն է արձակեր, կուկանչէ՞ վարդ, վարդ, վարդ,
Դու զուարթ ես պուրաւու, դուն վարդ:

Յայնժամ խնդութեամբ այգին մլտանէ,
Օ վարդըն պայծառ ծաղկեալ գրտանէ: Չայն է, և:

Բարձր ի վարդին քովուն,
Գառ կու առնէ ՚ի ձեռաց հովուն: Չայն է, ևն:

Քամ նրմն վարդն զոյս սատասխան տոյ,
Սարսեալ դողամ, երբ հովն կու գայ: Չայն է, ևն:

Քաղերս դրպիր, որ ծառայն մեղաց,
Քուլպուլն ընդ վարդին սակաւ մի գովեաց: Չայն է, ևն:

108.

Նուազ առ Սուրբ Խաչն:

Սարեկոյ ծառովն նշանեցար առ Խաչակաւ. երկնաչառ
նկատլ ցուցար առ Յակորաւ. փայտիւ կենաց, ձայնիւ
նորն, շնորհիւ Արքայօրդի վերակոչեցեր բնաւից. նոյն
ամբ լուսոյ փայլեալ առ Խարայէլիս ՚ի ծովահերձ ցուպն
նստիսի, ՚ի բազկարարձ հրաշն մնտաի: Անաղօտ արեւ,
սառս սարգեւ, նիշ սեռահնաձեւ, յոյս յարատեւ, քա-
նթեւ:

Անպարտելի զէն հրաշի, դրանն Աղինայ բանալի,
անաղանց քառակուսի, վահան հովանի, սարիսպ ամբութեան,
նշ՛ զգայութեան, սուրբ եւ անմահ հզօրի, սաղսաջուհի
նի, գահօք տերունի, կառք արքայնի սքանչելիս Առ-
նի կակից, երբեակ միութեան համագոյակից:

Առ Բանն եւ Որդին յաներբ միածին, մտաց անբնին,
նմեղ ծոցածին, յիջեալն ՚ի Հօրէ առ Աստուածածին, ՚ի

Մօրէ անձին հրաշխք կուսածին, ըստ ամենայնի անչար
'ի կենաց փայտն բուսուեալ, յԱրքայն փառօք յաթոս բաց
մեալ, ոսկեհուռ զարդուք զարդարեալ, յանմահ արքայն քե
տաղաստեալ, յազխող նըշանաւ փառաւորեալ: Անբարբ
մաղթանօք միշտ բարեխօսեալ:

109.

Սահման անսահման, խորոց Հաստչին տնօրէնութեան,
Սնհաս եւ անյայտ մընայ մըտաց ազգի մարդկան.
Բայց քաջ յայտնի, մինչ հասանի կէտ սպայմանի,
Միտք եւ հոգի սաղեալ լինի բանականի.
Օ՛ի սքանչելի լուսարանի խորհուրդ յայտնի,
Որով հոգին հարբ եւ Որդւով փառարանի:

Երոյց աւատիկ զնոյն դադանի բացայայտեալ,
ՅԵփրեմ իւր սրտակեր 'ի սրբազան վեհօ հռչակեալ:
Արար զի սուրբ Դանիէլ վեհն կտակեացէ,
Խորհրդարան նոր բարձրագոյն հաստատեցէ.
Միարան խի սուրբ աթոռոյ զնոյն կրկնեացէ.
Եւ ազգն ողջոյն թախանձագին աղերսեացէ:

Բոտեալ 'ի կրկին արհեաց հեղմամբ յորդ արտասուաց
Լինել այցելու ընդ ազաչել ԿՏԷր Ստուած.
Օ՛ սիրտ Պարսից զերթ զսպանակ խիւցն գերու,
Օ՛ ընդարոյս բարս կաշառատուաց անդ արգելու.
Օ՛ արքայորդւոյ սպարապետին հոգիս հեղու.
Օ՛ սէր նոցին յողջ մեր եւ 'ի զահրդ հեղու:

Եւ ընձեռեալ սրբոյ գահին միաբանից,
Լըրկիցս առարին զհրովարտակրս քաղցրալից,
Ինդ հաս արհի եպիսկոպոս հրաւիրակի
Ինքնակալ Ասցարն հրաւիրէ զձեզ շեշտակի,
Սրոյ պէսպէս շքնորհ առ ձեզ ՚ի սէր ազգի,
Խնդ ՚ի չափ աստ եւ ոչ ՚ի ճառ սարունակի:

Եւ զայն ազգովին զխաչ ճակատու ձեր դրուատել,
Եւ արձար աստիճան զկառաւորդ նոր ներբողել,
Օ արժանաբառ ընկալնումրդ գրամամբի
Ղաճան չափայլ աստեղ լանջաց ցոյց լուսատուի,
Առ վեհութեան նրչան կրկին պնակենի,
Յօրով ձրից եւ շնորհաց ընդ դիպակի:

Եւ երանի հարսին լուսոյ մօր Սիօնի,
Քանզի զհնգեւոր արքայդ ինքեան փեսայ ունի,
Օ քորձ արամութեան զարիւթեան արդ մերկասցի,
Սկստանաց եւ ցրնծութեան զարդս զգեացի,
Փեսաւիրօք, օրիորդովք զուարճասցի,
Ի սրին եւ ձեր շնորհ օրհնութեան ՚ի մեզ զեղցի:

110.

Աղասիի երգը:

Սար ու ձոր ընկած մեկ չոր թփի տակին,
Պետնին նայելով մնացել եմ նրստած,
Չեռս ծոցումըս, գլուխս մեկ լեռ քարի
Տըւած՝ լալիս եմ օրրս խաւարած:

Ամսերն առաջ իս, սարերն ետև իս,
Քեղ մտիկ տարով, ա՛յ իմ՝ բաղցր Սասիս,
Ազն արցունքով էլուած, խորոված,
Լըբիսիզ նայեմ՝ մընամ բարացած:

Ծընողք, աղցականք հեռու ինձանից,
Լուսնին նայելով, ձեր սէշն յիշելով,
Լծարար ե՛րբ կըլի, որ ես ձեզանից,
Իմ կարօտս առնեմ՝ ձեզ ջան տեսելու:

Աչքբոս ծով դարձու ճամբին նայելով,
Մեկ դուռ որ գլխիս սրտիս է գալիս,
Թէ ե՛րբ մէկ խորար կ'հասնի ինձ բարով,
Հողոց հանելով ասում եմ լալիս.

„Նայ լու իմ՝ Նայ լու, աննրման՝ Նայ լու,
„Սիրտս խորովի անունդ յիշելով,
„Նայ լու իմ, Նայ լու, հրաշալի՝ Նայ լու,
„Աղասին քեզ ապ իր յետին բարով:

„Սարերի դօշին, ձորերի միջին,
„Վայ գլխին տարով բու խեղճ՝ Աղասին,
„Լըբսիցդ գրկուած, բու սիրով մուշուած՝
„Տատրակի նրման փշի վերայ նրսուած:

„Նայ լու իմ՝ Նայ լու, մէկ շուն չս է մնացել,
„Ոսկերքս բերրովել, աչքերս խաւարել,
„Թող մէկ շուն չդ առնեմ, յետոյ հող մտնեմ՝
„Դժոխքն էլ տանն՝ ես հանգիստ կ'ընեմ:

„Քեզ եմ մընում, քեզ բու ջանին մեռնեմ,
„Հող ու գերեզման ես վըրես ունեմ,
„Քանց իմ ստոր մարմին էլ ինչ գերեզման
„Ինձի պէտք կուգայ, երեսիդ դու բրան:

111.

Հինգ տարաբաղաւ թիւեր Տփեխի քաղաքի:

Պատիւի թարկութիւն Տեառն մինչ մեզ հասանէր,
 'Նախ՝ շարարմատ չէղոք տունին Պարսկին բուսանէր.
 Որով աճեալ փրշովք զսիրարս մեր խայթահարէր,
 Արմէնալ զաղբին՝ զգանն մրուր մեզ արբոց ցանէր:

Այս պատուհաս արժանահաս, ս'հ, առ մեզ եհաս.
 Օարթիցէ, նոր ողբս երգեսցէ հինն Արեւմաս:

Քարոզ՝ երբեւ յիշեալ շարիք փոքր ինչ հեռացան՝
 Ըստ նոյն ցամանն տարերը երկրի շարախառնեցան.
 Այսանորոյ թոյսը արտօրէից իսպառ չորացան,
 Ակն տալն, չքքաւորաց հողիք քաղեցան:

Այս պատուհաս, նա:

Ստատոս այս մեծ պատուհաս յարժամ՝ անցանէր,
 Յետ սակաւաց՝ մահ տարածամ խեղոյն ժամանէր.
 Ոչ խրտրելով զմեծն եւ զփոքրն՝ ի կենաց հանէր.
 Օ մնացորդսն յերկրէ յերկիր հերբեալ հալածէր:

Այս պատուհաս, նա:

Ըստ օրէ շնչաւորել բնակիչք յատային,
 Չորրորդ՝ զանհուն աղբանս յանկարծ հրոյ ճարակ տային.
 Այս բացայայտ ազաղակ էր օրինաւորին,
 Թէ բաղումք յոյնց զկողմն ունէին շար անօրինին:

Այս պատուհաս, նա:

Թրեւրատ եւ արդար Տէրն նորոզ զայլրացս,
 'Նոյն ժանտախտըն յետ սակաւաց կրկին գոյացս:

Օգոյս թեանց, որովք մեզոք՝ թիւն լրացու,
Բոս յանցանաց արժանազէս պատիժ հասուցու:
Այս պատուհաս, եւ:

Եր հաղար տի հարիւր եւ չորս՝ օրն նոր տարի,
Սին չի Սուխրանն ի կարծոյ զայս յոյս արարի:
Բոս եղանակին որովս «իւ ի ի չի ի ի» ձոյնի,
Սնուն խնարհ յօրինողիս դիտողաց յոյսնի:
Այս պատուհաս արժանահաս, ս՛հ, սու մեզ եհաս,
Օարթիցէ, նոր ողբս երգեսցէ հինն Արեւիտս:

112

Սիրելիք՝ օգնութիւն հասէ՛ք,
Վաչար գլխիս ճար տեսէ՛ք,
Սրտումն է սիրոյ բոցը,
Հաս խոր է նորա խոցը,
Հանդցրնելու հնար չի կոյ,
Լաւցրնելու ճար չի կոյ,
Բողչից վարդ քաղել ազեցի,
Փրչով ձեռնս ծակեցի,
Սնոյս սիրով վատուած եմ,
Իրնաւորից զողուած եմ,
Աշխարք աշխիս սուցել է,
Հողիս մջը դեցել է,
Ժամ, պատարագ, սրբութիւն
Ինձի էլ չեն փրկու թիւն:
Աշխարհումն մի կին-էլ
Եարիս թոյր չի ծընել:

Ո՛ւշ Սարրան, ա՛ւշ Շամիրան
Իլիւ էն Օ՛ւնանիտ նըման
Լճիկէն բոյր շինարի,
Ինքը տանըմէց տարի,
Վախշուն աչքը ջէյրանի,
Քեզ պաշտօնն երանի՜,
Ու Յաղիթիւ եւ աչ Լաթիւր,
Ունեցիւ էն քո թուխ տնքեր,
Սիրուն, նազիլի Օ՛ւնան,
Աշխարհումըս աննըման,
Ո՛ր թագաւոր քաւելէն
Վեր չի գալիւր արձանն,
Ծըմկուլըղ չի փաթաթախիւ,
Քաւելը չի սրագասիւ,
Աշխարհումըս չէ՛ բողբը
Նըտանլ արբայի թախիթը
Չեմ ուզում եւ գանձ ու թագ,
Տաւըս անձկարոյս մեծակ,
Քանախոյիկ եւ դուսրան,
Անգին գոհար իմ Օ՛ւնան

113.

Սերոյ յուսոյն անկէզ բնութեան
Ծաղկաւ ՚ի սիրտ կոյսերութեան
Լըրոյժ զուր վրէժինդրութեան
Ընդգէմ Պարակին եղենտութեան,
Սպաս կալեալ՝ յառաջ մատեայց
Աչգին իմ տալ ձայն աւետեաց:

Ելէ՛ր, տեսէ՛ր գլոյս տաւնջեան,
Փակեաւ գիշերն Տին մթաթեան,
Սերձ էր Պարսկին օր կորստեան,
Յաւել զգործ յանաւուն: Սպաս, եւ:

Բամից Հայոց մեծ բազմութեան
Ներքոյ գանից շար բնութեան,
Յաւա բողոք հեղման արեան
Հասին յանկա արդարուն: Սպաս, եւ:

Ունն սակի էր ՚ի բաղաման
Արքոյ գաճին աստուածիջեան,
Որով զարթոյց Աստուածն բան
Օ՛վայսրն առնուլ զիւր դատաստան:

Վաղ բաջ յարեաւ դէմ՝ բունութեան
Նիկողայոս բաջ Պօղոսեան
Թագ եւ պարծանք արքայութեան
Տէր եւ փրկիչ Արամայեան:

Բացաւ գրօշխ խաչելութեան,
Մնտ յասպարէզ վրէժխնդրութեան,
Վանեաց զինու արիութեան
Օ՛խաժան Պարսից խրտվութեան:

Լըր այս գործ մեծ բաջ յաղթութեան՝
Պրտուղ լացից ողբերգութեան,
Վեճին Հայոց սրբազնութեան,
Որ կայր յաճէ ՚ի թաղբասեան
Օ՛ղեցեալ զբորձ արիութեան
Ի խուղ Հողաբասայ ներ ճգնուն:

114.

Արահար եղեր, շար Իշխան,
Թերշնամի խաչին, ջրաւթ-Խան,
Եղեւ այս ուղիղ դատաստան
Աստուծոյ անդամնալի բան :

Փորձանաց զմեղ մատնեցեր,
Տէր եղեւ վրէժխնդիր մեր :

Եղեր դու գործովդ վատթար,
Տուտ քեզ փոխադարձ արդար,
Օ որ Հերակլ ձերոյն կամեցար,
Վա՛շ վա՛շ այնմ ենթակայացար :

Բաւր Ռուսաց շնն ինչ յաչա ձեր,
Արութեամբ 'ի դաշտ քո իջեր,
Օ օրութիւն բազկի քո ցուցեր,
Անդրէն փոյթ ծակամուտ եղեր :

Օ ձազութ խոյթահարիչ մեր,
Աւր է այժմ թոյն քո մահարեթ,
Աստակիլ քեզ Տեշտ Տընար չէր,
Ա'ի գուցէ թոյլահար եղեր :

Բարբարոս սա այն հզօրն էր,
Յորմէ մեծ Խանտահարն սարսէր,
Ռուսեթիւն եւս ամա՛ն գոչէր,
Ֆրանսիորդ մարտիկն փախչէր :

Օ խաղաւոր քո սէ ճանաչել,
Իրաւանք կտասանա՞ լինել,
Ի՞նչ էր քեզ 'Վերբեմեզ շփել,
Ս'իշտ յաղթելն 'ի միտ սէ բերել

115.

Վարդը բացուել ա՛ ծաղկոցին,
Աճիկի ցոյքը շողայ ծոցին,
Ա՛յ իմ վարդին, կարմիր վարդին
Դաստայ 'Դրախտին (2):

Թերթիկները դուզ փրակել ա,
Նախշուն գրչախոր ծրակ ա,
Ա՛յ իմ վարդին, և՛:

Չ'ես համբերել, վարդ Մոյխին,
Դու քո ես եկել Մարտի ամսին,
Ա՛յ իմ վարդին, և՛:

Կու թռտամբա, կու չորանա,
Մինչ Մոյխ թէ չի դիմանա,
Ա՛յ իմ վարդին, և՛:

Տարան քաննն չ'ես համբերի,
Օ աղիք ճըճուն կ'ըլես գերի:

Չ'ես տեսնեցաւ թիթեւնակին,

Աւ Աւ համան ծիծեւնակին.

Կաւ դոյւ ըրլըս ըր թեմանէն,

Քեզ կաւ կանչէ գերեզմանէն.

Կաւ գանդառտ իր սեւ բաղէն,

Ի՞նչ որ մընաց կարծիք վարդէն.

116.

Տաղ նասիւրծի

Վիրաւ որեցոյ մեղօք, վարեցոյ գերի,

Եւ ի թեւոմբ խնով անկայ միջ մեղաց սղօք,

Յրէքն իմ ի ջոյցին գիտ ի խորս երկրի.

Զատեա՛ գիտ Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի.

Աւելի ծեցաւ նաւն իմ հոգման չարի,

Միջ ալեաց մըրկեալ կայ երեւմանի,

Սեւաց խաւար գիշերոյն, ըյս ոչ տեսանի.

Զատեա՛ գիտ Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի.

Փայլակն փայլաստակէր հընչմանը սոսկալի,

Բեւ գոյս երեւէր, բոյց էր հրով լի,

Ե՞՞նչ որ մընաց կարծիք վարդէն.

Զատեա՛ գիտ Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի.

Լըբբև լուսյ թէ՛ վէ՛ կայ ներ ճանտարճին,
Ճըմլեցաւ սիրտս իմ յոյժ յերկիւզէ վիմին,
Քանզի տաղասար նաւին հողմով սգարդատին,
Ազատեա՛ զիս Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի:

Հեռացաւ նաւահանգիսան եւ ոչ տեսանի,
Ճանտարճ մեր է խաւար, սիրտս ահարեկի,
Ոչ մընար յոյս արդէն՝ թէ անձն իմ ազրի,
Ազատեա՛ զիս Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի:

Հնչէ հողմն սատկագին, վարէ զամսն երկնի,
Սնատխող ամպոյն ծածկեալ է զերեսս երկրի,
Ես փոքրիկ նաւ նրասեալ եմ՝ ի մէջ ծովի,
Ազատեա՛ զիս Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի:

Նաւավարք աղաղակեն ձայնիւ ողբալի,
Պաղէ լուիցեն մարդիկ նաւահանգրտի,
Օր լուեալ լոյս լուցին անդ վաղվաղակի,
Ազատեա՛ զիս Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի:

Տեսեալ զլոյսն՝ ողբեցին զնաւն ՚ի ծովի,
Հնարճիւ Ասսին բերկրացաւ սիրտս իմ ցաւալի,
Քանզի ապրեցոյց զանձն իմ Աոյսըն բերկրալի,
Ազատեա՛ զիս Տէր իմ, Տէր, մի՛ թողուր գերի:

117.

Օրհնեցողս թիւն աչգային :

Տէր՝ կեցո՛ր դու զՀոյս

Եւ արա՛ր զնոսս պայծառս :

Կեցո՛ր զՀոյս :

Օ սոգորսն թիւնդ զերին

Հաճեա՛ց ձօնել նային ,

Օ ի նով իմր մարթացին

Այրել յաստիս :

Ո՛վ Տէր մեր, Տէր փութա՛

Օ սոգ մեր համոյն փրկեա՛

Ի թշնամեաց :

Կափո՛ր զաչս նոցան ,

Հա՛տ զարմատոյն գրոյն

Եւ զաչգ մեր պարաստան

Արա՛ հրջօր :

Ի բո իջեալ աեղի

Օ աթոս Հայրապետի

Մեր հաստատեա՛ :

Օ երկարս թիւն կենաց

Հօր մեր աստուածազգեաց

Շնորհեա՛ր պետին մեր հարց ,

Որ զմեզ հալուէ :

118.

Պոսթա՛ տո մեղ, նախշուն կապա,
Սարերն ամեն կանանչացա,
Օտրդ զգեցեալ սրայճառացա.

Յայդ լեռներէն ՚ի վայր փութաս
Յաւուրս դարնան պարեալ ցրնճաս,
Նախշուն ձողերով շուրջ կու գաս,
Աւրդ արադ սաստասելով,
Օտղկանց վերայ թաւալելով,

Վասն ս՛յր թըռչիս.

Ինդէ՛ր փախչիս

Աստ՛ զի՛ թագչիս

Կողկողարով՝ ձայն արձակիս

Հողկղա՛ — շողկղա՛,

Կողկղա՛ — կողկղա՛

Միշտ հարաչես ու կարկաչես:

Ոսկիախոյլ փետուր քոյին

Օանազան գունով շողշողին

Որպէս զյոյս բոլորովին: Յայդ, եւ:

Փառօք ձեմիս որպէս իշխան,

Լերինքրն քեզ յարկ սեպհական.

Դաշտերն ամեն համանդամայն: Յայդ, եւ:

Օրիճաղաձայն քաղցրիկ թըռչուն,

Չքնադատիւ եւ յոյժ սիրուն՝

Ի մէջ ձողկանց ննջես ՚ի քուն: Յայդ, եւ:

Քե՛ս ճոխանան ամեն լերինք

Եւ համօրէն մարդ ազեակներ,

Օքեղ գողին աղգ եւ աղինք: Յայդ, եւ:

Արդ՝ բարձրացա՛ զձայն քո ընդ խո,

Եւ փարատեա՛ ըզսուղ սրտիս

Հայցմամբ քոյոյ երգարանիս: Յայդ, եւ:

Կարկաշածայն այդ ձայն քո սուրբ

Տալօրէ՛ զիս սիրոյ քոյ հարբ,

Չեա զովանալ սրտասուաց ջարբ: Յայդ, եւ:

Այդ լեռներուն հաւ պարնիք

Դեւ զառ ՚ի վայր եւ զառ ՚ի վեր

Թերտրաց թեւօք ճեմ՝ առեր: Յայդ, եւ:

119.

Օրոցի երգ Հայ գիւղական այրի կնոջ:

Ի՛նչ քրնէ՛, սիրուն սրգի, քու մօր սրտին սխտանք,

Ղօր կ'ասեմ՝ տխուր ձէնով, օր օր, օրեր ու շատ
կեանք,

Երոցրդ ձեռով շարժեմ՝ բերնով երեսդ համբուրեմ,

Ղ շատ օր օր, քեզ շատ օրեր, քեզ շատ արեւ կու
երգեմ,

Քրդ փակէ՛ այդ լուսափայլ աստղի նրման փայլածը,

Մինչև այդ երկընթացի երևում է ցուրածը.

118.

Պաւթա՛ տա մեզ, նախշուն կազա,
Սարերն ամեն կանան չացա,
Օտրդ դ գեցեալ սոյճառացա.

Յոյդ լեռներէն ՚ի վայր փութաս
Յուռքս դարնան պարեալ ցրնծաս,
Նախշուն ձողերով շուրջ կու գաս,
Աշտիկ արադ ստատաւելով,
Օտրդանց վերայ թաւելելով,

Վասն ս՛յր թըռչիս.

Ինդէ՛ր փախչիս

Աստ՛՝ զի՛ թագչիս

Կողկողարով ձայն արձակիս

Հաղկղա՛ — շողկղա՛,

Կաղկղա՛ — կաղկղա՛

Միշտ հարաչես ու կարկաչես:

Ոսկիախոյլ փետուր քոյին

Օանագան գունով շողշողին

Որպէս զլոյս բոլորովին: Յայդ, եւ:

Փառօր ձեմիս որպէս իշխան,

Լերինքրն քեզ յարկ սեպհական.

Դաշտերն ամեն համանդամայն: Յայդ, եւ:

Օրծաղաձայն քաղցրիկ թըռչուն,

Չքնադատիւ եւ յոյժ սիրուն՝

Ի մէջ ձողկանց ննջես ՚ի քուն: Յայդ, եւ:

Քեւ ճօրասեան ամեն լերինք
Եւ համօրէն մարդագեանք,
Օքիզ գովեն ազգ եւ ազինք: Յայդ, եւ:

Արդ՝ բարձրացս՝ զձայն քո ընդ իս,
Եւ փարատեա՛ ըզբուզ սրտիս
Հայցմամբ քոյոյ երգարանիս: Յայդ, եւ:

Կարեալ ձայն սյդ ձայն քո սուրբ
Տոչորէ զիս սիրոյ քոյ հուրբ,
Չես գովանալ արատաւաց ջաբբ: Յայդ, եւ:

Այդ լեռներուն հուս սարնիէր
Դէպ զաս ՚ի վայր եւ զաս ՚ի վեր,
Թերաբաց թեւօք ձեմ առեր: Յայդ, եւ:

119.

Օրոցի երգ Հայ գիւղական սյրի կնօջ:

Բնէ՛ բրնէ՛, սիրուն օրդի, քո մօր սրտին սփտանք,
Ղօր կ'ասեմ տխուր ձէնով, օր օր, օրեր ու շատ
կեանք,

Երոցրդ ձեռով շարժեմ, բերնով երեսդ համբուրեմ,
Ղ շատ օր օր, քեզ շատ օրեր, քեզ շատ արեւ կու
երգեմ,

Երգ փակէ՛ այդ լուսափայլ աստղի նրման փայլածը,
Մինչեւ այդ երկրներու մը երևուսէ՛ ցոլածը.

Աւարից շողը սիրաս է ծակում, նորագում է իմ խոցը,
 Աւարից փակէ՛, իմ սիրական, հերիք սրտին պրածը,
 Աւարից փակէ՛, բաղցր բընէ՛, բեղ֊օր կ'անեմ՝ ևս բարով,
 Քու հօր բանը խնաց կ'անեմ, դու ականջ֊դիր նիրհելով
 Հայրից գօրեղ երիտասարդ առու բազէն, գութանը,
 Լճեց երկու զոյգ եղները իր սրածայր արօրը,
 Գրնաց դաշտը երգ հընչելով, երգ սակելով, երգելով,
 Քաղցր ձենով երգ կանչելով, երգ երգելով եւ լալով,
 ,,Ինչի՛ համար սուգ ևս անում, սուգ արտասուօք եւ լալով,
 Ասաց հօրից հարեւանը, աչքէն առուք վաղելով՝
 Եղներդ գեր, գեր ու պարարտ վաղ ՚ի վաղ են գեղ դաշտը,
 Հաս կու վարեն, շատ կու հերկեն, շատ կու կամենն բու
 արար.

Արեգակը մայր չի մըտաց՝ դու կու դառնաս արօրէն,
 Քեղ Օ՛անանը առաջ կու գայ՝ դրկում բրնած երկխեն
 Գօրդին երգով հարեւանին այսպէս տուեց պտտասխան,
 ,,Եղներս չ'են ինձ մընալու, իմ աչքի֊ըյս հարեւան,
 ,,Օրալարես ևս չ'եմ կարող այսօր վերջը հասցընել,
 ,,Պիտի մընայ հող ու արարս անլարուցան, անայցել,
 ,,Իխակիս մօտ գեր ու պարարտ իմ եղները վեղը ծուռ
 ,,Պիտի մընան, թէ՛ ս'վ նոցա երեկոյին կուտայ ջուր՝

Հարեւանը աչքը արցունք մեղ սեւ համբար բերեց,
 Թէ շուտ արէ՛ք, եկէ՛ք, տեսէ՛ք, թէ ձեզ Գօրդին ինչ

Ինչ ևս արել, գանգ ու տեսնենք, վա՛յ մեր անբաղդ աչքերուն.

Նկար ցցուած է սրտիդ մէջ, տակդ շտաղդ բու սրին.
 Նկար ցցուած բու սրտի մէջ, օղը պատուեց, զիծ արա.

Գիծը սեւ էր երկինքումը, աչքըս ծառի մօտ տարու.
 Ծառի յեանէն թաղ֊կեցած էր մեր գեղացուց թշնամին,
 Մ'ըր գեղացուց հին տակլին, տաւարի գող Եղիզին:
 Ինչ սիրական սիրանն սրդի՛ բընէ՛, բընէ՛ գօրանաս,
 Քու մօր համար մըխիթարիչ ու ըսխիթիչ մեծանաս.

որքդ պահէ՛ք քու հօր արար, գեր ու գարարա կզներք,
որքդ պահէ՛ք մաճն ու սամիր ու սրբածայր սրորք...
մեծանաս, երթաս դաշար, ուղես վարել քու արար,
մօր համար ուսով բերել ցորնի խուրճը ու բարդը:
աջ գրնա, գետը անցիր այն սրահա Նշասխէն,
նա՛ գրախի՛ր այն Նշխգուն, որ այն ծառի ետեւէն
արքաշէց, օգը պատուեց, քու հօր կեանքը սեւ արեց.
Պօրգիի կզներք առջ, որ այն օրը փակցրեց,
քու պարարա քու կզներք առջին լճէ՛, սիրահան,
արձի՛ր, սրբէ՛ք քու մօր աչքէն այս արտասունք արամուն:
ազցր ձենով երգ հրնչելով, երգ երգելով տուն արի...
խ, ե՛րբ կ'իջնի, որ մեծանաս—իմ բաղձանքը կատարի,
իմ քրնէ՛, աչքդ խրփէ՛, հանգստացի՛ր օր օր օր,
քո՛ւ քու մայրը աչքէն թափէ արտասունքը խր յօրդ:

120.

Հայրենիք՝

հայրենիք լիցի քեզ մեծ քան գրնա,
սասի բարխ թէ՛ նրմա զահես է իրա.
թեան է ազդ՝ հայրենի տանն ածել գութ,
զապանք զորջ ծննդեան սիրեն զխաւարչուտ:

ինչ բոլոր է հայրենիք, մի մարմին,
մէք անգամբ, մի մի մարմին եմք նորին.
լրի այր բազաբացի թէ ուրոյն
թիցեղ զանձն ի տահակցաց ժողովոյն:

Չէ պարտա նրան զիտեղ սպաս կամ վրնաս,
Այլ զայն եւ եթ ոք հայրենեաց խր եհաս,
Քանց ի նովն պարտի գաստիս ամենայն,
Աւ ՚ի նմանէ ընկալաւ զայն ամենայն:

Թե՛ բրտանց դու վարն նորին կարար մայժ,
Թե՛ մասնեցեր ըզքեզ յարին յապաժոյժ,
Սակայն ոչ քս ձեռական ինչ է այն սուր,
Այլ ՚ի նմանէ զոր ընկարար, զայն կտար:

Նա խկ ծրնաւ, սրնոյց ըզքեզ եւ մարդեաց,
Նա օրինար քեզ առ արնին ՚ի շարեաց
Պաշտպանէ միշտ զինուք խրովք՝ յառարէն,
Տոյ քեզ ըզքարձ, զանունդ, զիտաս՝ համբռն:

Ընդ քաջութեան հաստացանէ վարձ յաւէժ,
Ընդ զբկանաց թէ կրես ուրեք, ասնու վրէժ,
Ը մայր սիրուն, ջանայ, ճրգնի նա ցանդարդ
Ը ջանկութեան ասնել միշտ զխրսն բողարդ:

Որչափ զամ մի մահկանացոքն մարդիկ
Ը ինել աստէն մարթայցեն շէն երջանիկ,
Ը այց է եւ բեռն, կամ եւ պարտիր ընդ սուրս ոյն
Չանսուս զբեռն, թո՛ղ զհայրենեաց եւ զընծայս:

Ը ըթ ընակեսջիր յանասա անշէն մուրական,
Ը ե՛ր հաճ խրչտեար, շնչին կողմեք՝ որ անդ կան,
Վարեսջիր կեանս ազտա, վայրագ, ընարբոյս,
Վնասջիր անդէն դու ասանձին ըստ հաճոյս:

121.

Քուն կղեր ստաւս, աչքրդ խափ արա՛,
Նաշխուն աչքերուդ քուն թող գայ վրայ:

Օր օր օր, պալաս, օր օր ա նանի,
Խմ' (այս անուն) քունը կրտանի:

Օսկի խաչ վկայիդ՝ քեզ ի պահասան,
Նարտա կապիւ է ծարէն տէր-պապան: Օր օր, եւ:

Մով Տիւնններ կախիւ իմ ես-ալ,
Նազար շխս ասնուլ քուն կղեր՛, մի՛ լալ: Օր օր, եւ:

Ար քանի՛ մերրդ անքուն աչքովը
Անցիւ է օրեր օրացրիդ քովը: Օր օր, եւ:

Օրոցքրդ օրբիմ, օրով բոյ քաշխս,
Մղկասան ծանով սխորս չի մաշխս: Օր օր, եւ:

Տուն-ալ քուն կղեր, ինծի-ալ քուն աս՛ւր:
Սորբ Արտաստմար (այս անուն) քուն աս՛ւր:

Օր օր օր, պալաս, օր օր ա նանի,
Խմ' (այս անուն) քունը կրտանի:

Քրանաջան այդեզան միջամուխ լեալ յայդին

Օտար իւր յեանեալ կայեալ էր 'ի բազկին.

Սատ եւ անդ հայելով—տրնդբէր բզ վարդենին,

Լա տեսեալ գ թրփիկն՝ մերձեցաւ տրնդային.

Սրձակեալ զաչս իւր յառեցաւ 'ի վարդին,

Օի ետես բզսայծառ գ քացումն կոկոնին,

Բացի'ր բացի'ր չքնաղ զարդ իմոյ պարտիզին,

Քո տեսլեան ըստատէ բրնու թիւն բրնախն,

Սոխակն, առաւօտ եւ շշումն զեփխոսին,

Թարդիկ, ցօղ երկնից եւ նշոյլ արեգին:

Անաղօտ քո կենաց արշարոյս պանծաղին

Խտտանոց առաւօտ անվրդով 'ի թրփին,

Բանալ քեզ գ քո թերթ տարածեալ յրնձիւղին,

Այլ հոտոց յիմ՝ ձեռին յեանեալ 'ի քարին

Սպանոց տարածամ քեզ բղմնհ ցաւաղին —

Թարշտով անդէն անդ 'ի բացման կոկոնին:

Բացի'ր Բացի'ր չքնաղ, եւ:

Հընչէ հով զեփխոսին 'ի ծաղաց թեմանին

Օտխանան գեղաղարդ զաշտօրայք ծաղկածին

Լա արօտք դաբարիք յարաշարժ ծածանին,

Հահպօրակ, շահքրամ ընդ անոյշ սեհանին

Անդաղար հովահար սիրափար համբուրին,

Պարանցիկ բուրբեն 'ի յողջոյն քո թրփին:

Բացի'ր բացի'ր, չքնաղ, եւ:

Առաւօտ այս շքեղ պարգև իմ Արարչին

Օիս ձրդէ 'ի քո սէր մերձիկ առ վարդենին,

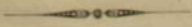
Օ ծագիկն 'ի թրգիէն բաժանել մեղմազին,
 Սլ սրայծառ քո տեսիլ կապ զընէ իմ ձեռին
 Ոչ չըզիլ հասոցաւ քո քրնքոյշ ընձիւղին,
 Ոչ մասնել գընեղ մահոյ սաս 'ի քոմ կոկոնին,
 Բացի'ր բացի'ր, չքնաղ, եւ:

Երկի քո շքշխն առնէ զիս կաթնոզին,
 Սնթարթեափ բեռեռել զաչս 'ի քոմ զխտակին,
 Սնրգբօս ճաշակել ըզհրատոյր քո անդին,
 Բայց անգուխ սայլբ փշոցղ խոցոտեն ցաւազին
 Չեռս իմ ըզմատունս՝ մինչ հըզիմ առ նսին
 Խաթնախն յորդ արեամբ, թէ անդգոյշ շօշափին:
 Բացի'ր բացի'ր, չքնաղ, եւ:

Եր քո են քեզ կեանք քո, ե'կ հանգի'ր յիմ ձեռին,
 Քեզ գլխարկ այգորդին կամ օձիկ պրճնեացին,
 Լք քո բմունք քո անոյշ 'ի շունչ իմ խրնկեացին,
 Արծրնեալ հասոցիս պատահեաց սուբ սայրին
 Լքրմնազեղ այգ քո թերթք բնդ մբտից արեզին՝
 Խտամեալ աննրշմար զալկահար թօշնեացին:
 Բացի'ր բացի'ր, չքնաղ, եւ:

Եսահայտ կիսամեռ կայր թրոջնակն 'ի թրգին,
 Օռնկնրն իւր յառեալ էք 'ի զլոյց այգորդին,
 Լք լուր գատակնէք սիրական իւր վարդին,
 Ոչ ժուժեաց իւր ցաւոց, վայ կարդաց իւր անձին:
 Սոկացաւ այգեպանն, սուրն անկաւ 'ի գեռին,
 Լք լուս, զի ասէք թռչնակն առ վարդենին՝

„Բացի'ր բացի'ր չքնաղ զարդ որբուկ սոխակին,
 „Քո տեսլանն կարօտի բրնտ թխն բրնտին,
 „Արշարյս եւ այգին եւ հրնչխն գեթիւսին,
 „Սի միայն այգեպանն զարանի քոմ անձին:“

123.

Հայկ-երգ:

Օ՛ն եկաչք արի Հայեր,
Յիշեացոք զնախնիս մեր,
Միարան ելցոք ՚ի վեր—
Յիշելով զարին Հայկ:

Հայր մեր Հայկ էր դիւցազուն,
Լսդեցոք նրմին հանգոյն,
Ազգ մեր փոքրիկ, այլ բաջազուն
Լ մեր բաջ ազգս Հայկ:

Հայկ երեք հարիւր հազարով
Միասիրտ սրգարով, թռնով
Չսկեց մեղ Հայ անունով.
Պարծանք մեր դու Հայկ:

Պերեղմանք կռի զաշան այն,
Ուր Ռէլն ամբարտաւան
Եւ զօրքն իւր անկան կործան
Ի բազկաց բոց, ո՛վ Հայկ:

Արդ՝ պընդեալ զսիրտս մեր
Հայաստան, որ է յաւեր՛
Սիրեացոք ՚ի փառս մեր
Պաշելով՝ «փա՛ռք մեր Հայկ»:

124.

Լորդ Տարածնեաց փետայի :

Օրհնեալ բարերար Աստուած.

Կանքն օրհնեալ մեր Աբարողին (2).

Օտղեցինք, հա՛յ թամստեւոցինք,

Օխա՛ն 'ի վրէն բաղմեցոցինք (2).

Վացէք բերէք գթագւորի հէր

Իգոյ նրասի դարպաղ անէ.

Օքնրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,

Խէրն ու բարին մեր թագւորին (2).

Վացէք բերէք գթագւորի մք

Օքնրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,

Խէրն ու բարին մեր թագւորին:

Վացէք բերէք գթագւորի աղբէր, (գրուր եւ.)

Վացէք բերէք զկուռնին 'ի չօլէն

Իգոյ նրասի սէյրան անէ.

Օքնրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,

Խէրն ու բարին մեր թագւորին:

Վացէք բերէք զբաղն 'ի կօլէն

Իգոյ նրասի սէյրան անէ.

Օքնրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,

Խէրն ու բարին մեր թագւորին:

Վացէք բերէք զկազուկն 'ի սարէն

Իգոյ նրասի սէյրան անէ.

Օքնրիկ զարնէ սուրբ սեղանին,

Խէրն ու բարին մեր թագւորին:

Փ ո խ.

Սնր թագւորին ծաղիկ պխտէր ծաղկունաց (3)

— Ծաղիկ ինչէնի՛ պիտէր ծաղկունաց.
Ծաղիկ՝ պալատն պիտէր ծաղկունաց.
Որ փրթրթէր ծառն ու ծաղիկ հետ իրրաց:
Ծաղիկ ձրնծաղիկ պիտէր ծաղկունաց.
Ծաղիկ անթառամ պիտէր ծաղկունաց.
Ծաղիկ նոնննի (նունուֆար, վարդենի, եւ):

Փ ո խ.

Սուրբ Կարապետին զօրութենով, հա՛յ զօրութենով
Խաչերես թագաւոր մը կիզեր:

Փ ո խ.

Մեր թագւորն էր խաչ, մեր թագւորն էր խաչ.
Փսան էր կարմիր, արեւն էր կանանչ:
Մեր թագւորն էր խաչ, մեր թագւորն էր խաչ.
Խրջն էր կարմիր, արեւն էր կանանչ:
Մեր թագւորն էր խաչ, մեր թագւորն էր խաչ.
Խաչփոկ խաչումաչ, արեւն էր կանանչ:
Մեր թագւորն էր խաչ, մեր թագւորն էր խաչ.
Խընծորն էր կարմիր, արեւն էր կանանչ:
Մեր թագւորն էր խաչ, մեր թագւորն էր խաչ.
Պինիչն էր կարմիր, արեւն էր կանանչ:
Մեր թագւորն էր խաչ, մեր թագւորն էր խաչ.
Իրբերն էր նչխուն, արեւն էր կանանչ:

Փ ո խ.

Լճէր ուր սաջեւն երթանք
Որ ճէճիկ խաթրիկ շի մընայ:

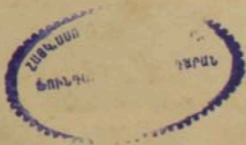
Փ ո խ.

Լճն զիզան բէա բէո զիզան տեսէր թէ էն ո՛րն է.
Լճն զիզան բէա բէա զիզան գեղի համբերն է:

Այսինքն մըմըռալ էն, տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Այսինքն մըմըռալ էն, վարդապետներն է.
Կարբընէք կըղկղալ էն, տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Կարբընէք կըղկղալ էն, էն երիցներն է.
Ղնճղներ ճըլըքատալ էն, տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Ղնճղներ ճըլըքատալ էն, սարկերկներն է.
Էն միջի հաստագերանն տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Էն միջի հաստագերանն թագուորի հէրն է.
Էն քուլա բամբակն ՚ի ծակ տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Էն քուլա բամբակն ՚ի ծակ թագուորի մէրն է.
Էն զոհալ աստղ ետեւանց տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Էն զոհալ աստղ ետեւանց էն թագուհին է.
Յախ աւել ետեւ դըբան տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Յախ աւել ետեւ դըբան էն մըշկերն է.
Շուն եկաւ սարկն ՚ի բերան, տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Շուն եկաւ սարկն ՚ի բերան, գիղի դղերն է.
Սուկն եկաւ ալբթաթախ, տեսէք թէ էն ո՛րն է.
Սուկն եկաւ ալբթաթախ, էն ջազըպանն է.

Փ ո խ.

Գլովեցինք հա՛յ թամամիցինք, հա՛յ թամամեցինք,
Օխաչն ՚ի վրէն բազմեցուցինք:

[42]

Ugny
483

